

Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027

Gmina Kłoczew

Gmina Nowodwór

Gmina Ułęż

Gmina Żyrzyn

Opracowanie:

Spis treści

Wstęp	4
1. Wprowadzenie	6
Definicja obszaru	6
Podstawa prawna	7
OSi w strategii rozwoju województwa a zakres planowanych działań	11
Metodyka opracowania	18
2. Synteza diagnozy strategicznej obszaru	20
Portret terytorialny obszaru	20
Wnioski analizy społecznej, gospodarczej i przestrzennej	22
Bilans strategiczny – analiza SWOT	27
Kluczowe szanse i wyzwania rozwojowe	28
3. Poziom strategiczny. Założenia rozwojowe	31
Misja i wizja	32
Cele strategiczne rozwoju	34
Kierunki działań	37
Schemat interwencji strategicznej	41
4. Poziom operacyjny. Plan działań IIT	42
Cele rozwojowe	42
Założenia inwestycji zintegrowanych	43
Obszary interwencji i przedsięwzięcia zintegrowane	45
Wykaz projektów zintegrowanych	55
Plan finansowy	59
5. System wdrażania	63
Założenia wdrożeniowe	63
Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych	67
Komplementarność z dokumentami strategicznymi	69
Monitoring i ewaluacja	85
Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki produktu i rezultatu	87
Ewaluacja ex-ante	88
Ramy finansowe i źródła finansowania	91
Załącznik nr 1 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej	93
Model struktury funkcjonalno-przestrzennej	93
Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminach Pradoliny Wieprza	98
Polityka przestrzenna w systemie polityk publicznych	98
Instrumentacja polityki przestrzennej	98
Rekomendacje dla polityki przestrzennej	99
Załącznik nr 2 Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej	105

Wstęp

Przedmiotowe opracowanie pt. *Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027* to pierwszy terytorialnie definiowany dokument integrujący obszar Pradoliny Wieprza, w skład której wchodzi gminy: Kłoczew, Nowodwór, Ułęż (z powiatu ryckiego) i Żyrzyn (z powiatu puławskiego).

Jednym z założeń *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030* jest osiągnięcie spójności kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Aby zapewnić zrównoważony rozwój wszystkich ośrodków, zarówno miejskich, jak i wiejskich, niezbędne jest wspieranie obszarów szczególnie problemowych. Do takich obszarów należą gminy Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn, które zostały w dokumencie zdefiniowane jako zagrożone trwałą marginalizacją. Potwierdzono to także w aktualnej *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego*, stanowiącej kluczowy dokument określający cele rozwoju regionu oraz instrumenty ich realizacji w perspektywie roku 2030.

W dniu trzeciego stycznia 2022 roku gminy Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn zawarły *Porozumienie w sprawie opracowania i realizacji wspólnej Strategii Rozwoju*. Dokument ten ma charakter strategii rozwoju ponadlokalnego, wprowadzonej na drodze nowelizacji ustawy o samorządzie gminnym i ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju mającej na celu wdrożenie reformy zmierzającej do pełnego ujednolicenia procesu i dokumentów planistycznych w Polsce.

Strategia rozwoju ponadlokalnego jest dokumentem zintegrowanym, uwzględniającym sferę społeczną, gospodarczą i przestrzenną. Opracowują ją gminy sąsiadujące, powiązane ze sobą funkcjonalnie i zmierzające do realizacji wspólnej polityki rozwojowej. Współpraca odbywa się w ramach obszarów funkcjonalnych, z wykorzystaniem zintegrowanych i innych instrumentów terytorialnych (IIT). Ich głównym celem jest wspieranie władz lokalnych w rozwiązywaniu problemów, efektywnym wykorzystywaniu lokalnych potencjałów i szans rozwojowych oraz tworzenia przewag konkurencyjnych.

Gminy Pradoliny Wieprza – Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn – podjęły się realizacji wspólnych celów rozwojowych ze względu na podobieństwo charakteryzujących je problemów. Każda z nich boryka się bowiem z problemami natury społecznej i gospodarczej oraz przestrzennej. W przypadku Gmin Pradoliny Wieprza można wskazać szereg wyzwań rozwojowych obejmujących strukturę demograficzną przedmiotowego obszaru, rynek pracy, uwarunkowania gospodarcze, dostępność infrastruktury technicznej, jak i stan środowiska przyrodniczego. Nadrzędnym celem zawiązanej współpracy jest budowanie pozycji konkurencyjnej Gmin Pradoliny Wieprza przede wszystkim poprzez

poprawę jakości życia ich mieszkańców i wzmacnianie sytuacji gospodarczej, co zostało szczegółowo opisane w poszczególnych częściach Strategii. Ponadto, w reakcji na nasilające się problemy środowiskowe, przedmiotowe Gminy stoją przed wyzwaniem wsparcia swojego wielokierunkowego rozwoju podjęciem działań w zakresie poprawy jakości wód i powietrza.

Strategia Rozwoju Gmin „Pradoliny Wieprza” na lata 2022-2027 stanowi strategię o znaczeniu ponadlokalnym i wymagała przeprowadzenia uprzedniej analizy sytuacji społeczno-gospodarczej danego obszaru. Kompleksowa ocena zasobów rozwojowych pozwoliła na wypracowanie wizji, celów i kierunków działań rozwojowych uwzględniających uwarunkowania poszczególnych gmin. Na podstawie diagnozy strategicznej możliwe było także określenie potrzeb inwestycyjnych uwzględniających przede wszystkim nową perspektywę finansową 2021-2027, a także powiązań i obszarów współpracy w ramach obszaru funkcjonalnego.

Zgodnie ze zaktualizowanymi zapisami ustawy o samorządzie gminnym, niniejsza strategia poza diagnozą zawiera także model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej na analizowanym obszarze. Zgodnie z nowelizacją ustawy, w strategii uwzględniono także działania konsultacyjne, w które zaangażowano mieszkańców i interesariuszy przedstawicieli władz gmin, co pozwoliło na wypracowanie rozwiązań odpowiadających ich potrzebom. Zostały one zawarte w części planistycznej Strategii wraz z kluczowymi celami strategicznymi i operacyjnymi.

1. Wprowadzenie

Definicja obszaru

Niniejszy dokument jest strategią ponadlokalną obejmującą obszar gmin: Kłoczew, Nowodwór, Ułęż, będących gminami powiatu ryckiego oraz jednej gminy z powiatu puławskiego - Żyrzyn, które zgodnie z krajową klasyfikacją obszarów strategicznej interwencji zostały zaklasyfikowane w województwie lubelskim jako gminy zagrożone trwałą marginalizacją. Obszary te charakteryzują się nieefektywną gospodarką i słabo funkcjonującym rynkiem pracy, jak również problemami demograficznymi związanymi m.in. ze stopniowym zmniejszaniem się liczby ludności oraz starzeniem się społeczeństwa. Często obszary te charakteryzuje również niższa dostępność transportowa i usługowa oraz braki w zakresie podstawowej infrastruktury.

Wskazane jednostki samorządu terytorialnego zawarły porozumienie, które określa zasady współpracy przy opracowaniu i realizacji dokumentu, jakim jest *Strategia Rozwoju Gmin „Pradoliny Wieprza” na lata 2022-2027*.

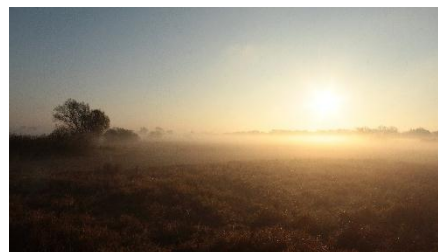

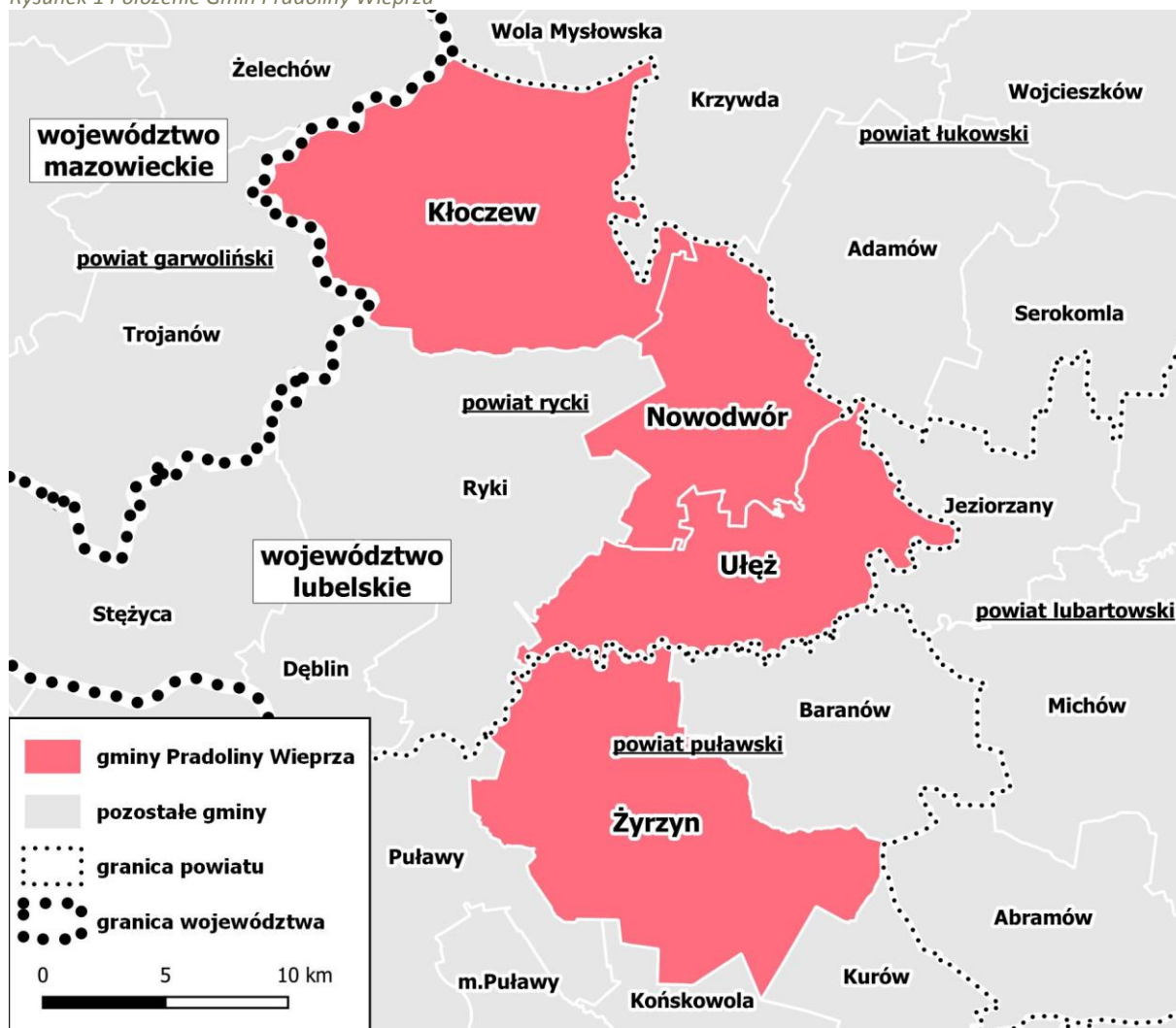
Tabela 1 Powierzchnia i liczba mieszkańców Gmin Pradoliny Wieprza

	Liczba ludności	% ludności obszaru funkcjonalnego	Powierzchnia [km ²]	% powierzchni obszaru funkcjonalnego	Gęstość zaludnienia [os/km ²]
Gmina Kłoczew	7 125	34%	143	33%	50
Gmina Nowodwór	4 054	20%	72	17%	56
Gmina Ułęż	3 145	15%	84	20%	38
Gmina Żyrzyn	6 411	31%	129	30%	50
Całość obszaru	20 735	100%	428	100%	48

Źródło: dane GUS BDL 2020 r.

Gminy Pradoliny Wieprza zajmują łączną powierzchnię 428 km², co stanowi ok. 2% powierzchni województwa lubelskiego. Największą gminą pod względem powierzchni jest gmina Kłoczew (143 km²), natomiast najmniejszą – Nowodwór (72 km²). Analizowany teren w 2020 r. zamieszkiwało 20 735 osób, a więc zaledwie 1% ludności województwa lubelskiego. Najbardziej zaludnionym terenem jest gmina Nowodwór (56 osób/km²), a najmniej – gmina Ułęż (38 osób/km²).

Rysunek 1 Położenie Gmin Pradoliny Wieprza

Źródło: opracowanie własne.

Podstawa prawna

Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027 powstała na podstawie przepisów zawartych w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Na drodze nowelizacji przepisów z 13 listopada 2020 r. wprowadzono nowy instrument, jakim jest strategia ponadlokalna. Zgodnie z art. 10g ust. 1 mogą go wspólnie opracować sąsiadujące gminy, powiązane ze sobą funkcjonalnie, które posiadają wspólne cele ukierunkowane na rozwój. Niniejsza strategia opracowywana jest dla gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż (powiat rycki) oraz gminy Żyrzyn (powiat puławski), które zawarły Związek Gmin Pradoliny Wieprza jako gminy definiowane jako obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

Narzędziami wsparcia dedykowanymi gminom zagrożonym trwałą marginalizacją są Inne Instrumenty Terytorialne (IIT). Wdrażane są one w partnerstwach, przy pomocy strategii ponadlokalnej, która może

pełnić funkcje planu działań IIT. Wśród głównych obszarów tematycznych dla instrumentu IIT wskazuje się następujące priorytety wynikające ze struktury Funduszy Europejskich dla województwa lubelskiego 2021-2027:

Cel 2.	III. Ochrona zasobów środowiska i klimatu
	IV. Efektywne wykorzystanie energii
Cel 5.	X. Rozwój zrównoważony terytorialnie

W ramach IIT realizowane będą przedsięwzięcia wynikające z gminnych programów rewitalizacji oraz strategii rozwoju ponadlokalnego opracowywanych przez Gminy Pradoliny Wieprza. Dodatkowo wdrażane będą przedsięwzięcia, które dotyczą rewitalizacji obszarów wiejskich, realizowane na terenach wskazanych w opracowanych gminnych. Projekty zintegrowane pozwalają na realizację zamierzeń i przedsięwzięć o szerszym zasięgu oddziaływania, wychodzącym poza granice administracyjne JST oraz działań, które nie były osiągalne dla każdego z partnerów z osobna.

Kształt i wygląd strategii rozwoju gminy (jak również strategii rozwoju ponadlokalnego) definiują zapisy art. 10e. ust. 3. ustawy o samorządzie gminnym, który mówi o tym, że:

„Strategia rozwoju gminy zawiera wnioski z diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057), przygotowanej na potrzeby tej strategii, oraz określa w szczególności:

- 1) cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;
- 2) kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;
- 3) oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia;
- 4) model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;
- 5) ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie;
- 6) obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 1668 oraz z 2021 r. poz. 1038), wraz z zakresem planowanych działań;
- 7) obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;
- 8) system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;
- 9) ramy finansowe i źródła finansowania.”

Ponadto, zgodnie z zapisami art. 10r. ust. 4., strategię sporządza się w formie tekstowej i w formie graficznej za pomocą modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz przy uwzględnieniu obszarów strategicznej interwencji.

Z punktu widzenia opracowania niniejszego dokumentu, istotne są również zapisy wskazane w art. 10g.:

4. „W celu przygotowania i realizacji strategii rozwoju ponadlokalnego gminy mogą tworzyć w szczególności związki międzygminny, o którym mowa w art. 64, lub stowarzyszenie, o którym mowa w art. 84, lub zawierać porozumienie międzygminne, o którym mowa w art. 74.
5. Projekt strategii rozwoju ponadlokalnego opracowuje wójt albo organ wykonawczy związku międzygminnego albo stowarzyszenia oraz przedkłada go zarządowi województwa w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa.
6. Zarząd województwa wydaje opinię, o której mowa w ust. 5, w terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu strategii rozwoju ponadlokalnego. W przypadku braku opinii we wskazanym terminie uznaje się, że strategia rozwoju ponadlokalnego jest spójna ze strategią rozwoju województwa.
7. Strategia rozwoju ponadlokalnego jest przyjmowana przez organ stanowiący związku międzygminnego albo stowarzyszenia, w drodze uchwały.
8. Strategia rozwoju ponadlokalnego opracowana przez porozumienie międzygminne jest przyjmowana przez właściwe rady gmin i obowiązuje od dnia jej przyjęcia przez ostatnią radę gminy. Strategia rozwoju ponadlokalnego opracowana z udziałem powiatu jest przyjmowana również przez radę powiatu i obowiązuje od dnia jej przyjęcia przez ostatnią radę gminy lub powiatu.
9. Do aktualizacji strategii rozwoju ponadlokalnego stosuje się ust. 5–8 oraz art. 10e ust. 2–4.”

Zintegrowany rozwój terytorialny realizowany jest w oparciu o strategię rozwoju ponadlokalnego, terytorialnego lub strategię Innych Instrumentów Terytorialnych. Jak wspomniano wcześniej, strategia rozwoju ponadlokalnego jest dokumentem zintegrowanym, opracowywanym przez gminy sąsiadujące, powiązane ze sobą funkcjonalnie i zmierzające do realizacji wspólnej polityki rozwojowej. Współpraca odbywa się w ramach obszarów funkcjonalnych, z wykorzystaniem zintegrowanych i innych instrumentów terytorialnych (IIT). Ich głównym celem jest wspieranie władz lokalnych

w rozwiązywaniu problemów, efektywnym wykorzystywaniu lokalnych potencjałów i szans rozwojowych oraz tworzenia przewag konkurencyjnych.

Zgodnie z art. 34 projektu o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027, strategia IIT określa w szczególności:

- syntezę diagnozy obszaru realizacji IIT wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych;
- cele, jakie mają być zrealizowane w ramach IIT, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu powiązanych z realizacją właściwego programu;
- listę projektów wraz z informacją na temat sposobu ich wskazania oraz powiązania z innymi projektami;
- opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwe podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem planu działań IIT.

Treść niniejszej Strategii uwzględnia wszystkie powyższe wytyczne, co zostało przedstawione w rozdziale 4. *Poziom operacyjny. Plan działań IIT.*

Niniejsza *Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027* jest spójna z dokumentami planistycznymi obowiązującymi na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym, co zapewnia komplementarność działań podejmowanych w ramach realizacji ich ustaleń.

Wśród kluczowych dokumentów, z którymi spójna jest niniejsza Strategia, wymienia się:

- Europejski Zielony Ład;
- Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);
- Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego;
- Strategię Rozwoju Województwa Lubelskiego „Lubelskie 2030”;
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego;
- Plany gospodarowania wodami i ryzykiem powodziowym;
- Strategię Rozwoju Powiatu Puławskiego do roku 2020 z perspektywą do 2030 roku;
- Strategię Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022;
- Strategię Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2016-2022 dla obszaru gmin Dęblin, Kłoczew, Nowodwór, Ryki, Stężycza, Ułęż;

- Strategię Rozwoju Gminy Ułęż na lata 2021-2030¹;
- Strategię Rozwoju Gminy Kłoczew na lata 2015-2021;
- Strategię Rozwoju Gminy Nowodwór na lata 2015-2020;
- Strategię Rozwoju Lokalnego Gminy Ułęż na lata 2015-2020;
- Strategię Rozwoju Gminy Żyrzyn na lata 2009 – 2015;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Ułęż;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kłoczew;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowodwór;
- Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Ułęż na lata 2016-2023;
- Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Żyrzyn do roku 2023.

Komplementarność niniejszej Strategii z powyższymi dokumentami została szczegółowo przedstawiona w rozdziale 6.3. *Komplementarność z dokumentami strategicznymi*.

OSI w strategii rozwoju województwa a zakres planowanych działań

W Strategii „Lubelskie 2030” cele strategiczne województwa odnoszą się do czterech głównych obszarów:

SEKTOR ROLNO-SPOŻYWCZY Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych	PRZESTRZEŃ Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych
GOSPODARKA Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu	SPOŁECZEŃSTWO Wzmacnianie kapitału społecznego

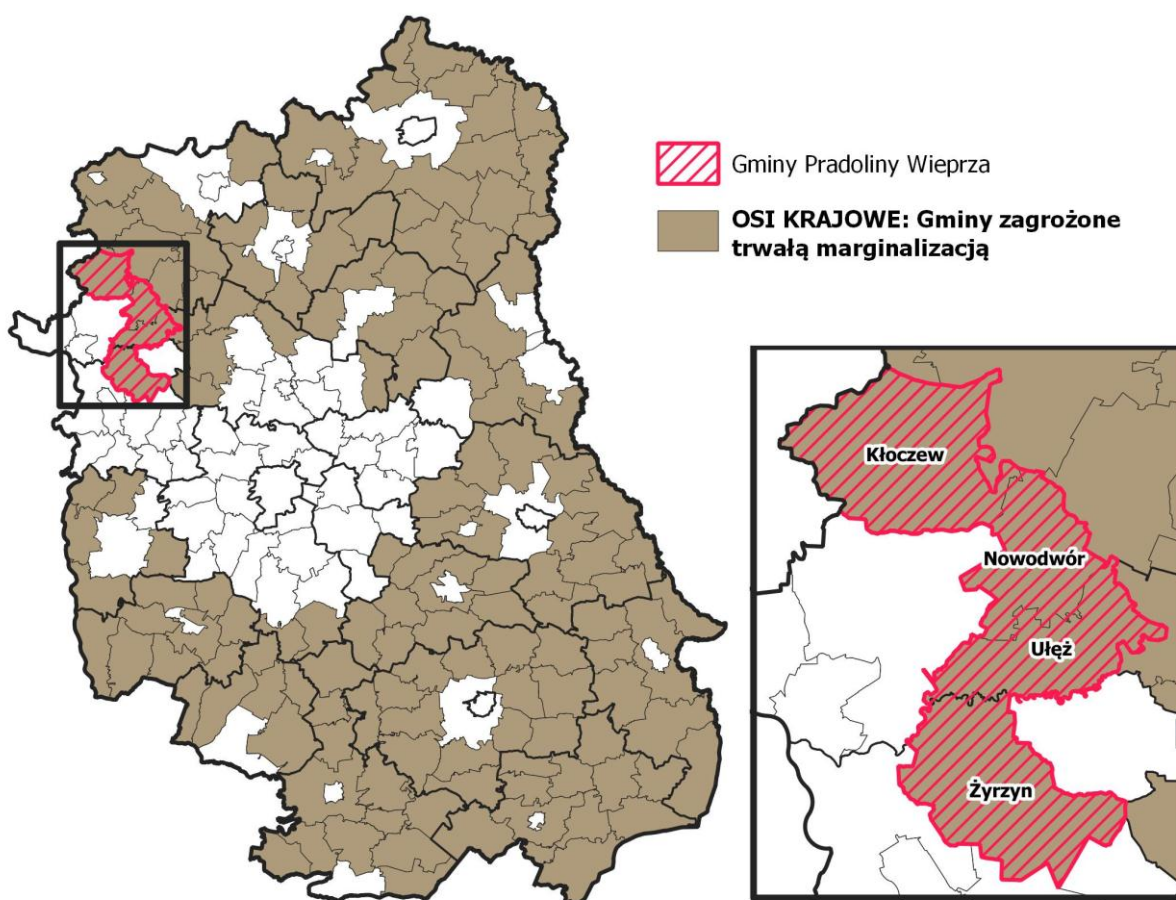
Wojewódzka strategia wyznacza także obszary wymagające szczególnego wsparcia, tj. obszary strategicznej interwencji (OSI), które odnoszą się również do OSI na poziomie krajowym ujętych w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030). Obejmują one tereny o niekorzystnych uwarunkowaniach, dla których niezbędne jest wykształcenie zasobów służących eliminowaniu barier rozwojowych i pobudzeniu trwałego wzrostu. Na terenie województwa lubelskiego należą do nich przede wszystkim obszary zagrożone trwałą marginalizacją, które obejmują 140 spośród 213 jednostek samorządu terytorialnego w regionie.

Obszary zagrożone trwałą marginalizacją stanowi grupa mniejszych miast oraz obszarów wiejskich, charakteryzujących się występowaniem problemów w znacznym stopniu wpływających na

¹ Aktualnie w opracowaniu.

niekorzystną sytuację społeczno-gospodarczą. Zgodnie z zapisami KSRR 2030, niezbędne jest podjęcie działań zmierzających do rozwoju lokalnych firm, wzrostu dochodów mieszkańców oraz poprawy sytuacji demograficznej w celu zwiększenia pozycji konkurencyjnej regionu. Konieczne jest wykształcenie zasobów, które służyć będą eliminowaniu barier rozwojowych oraz pobudzenie do wzrostu. Istotne jest również wzmocnianie powiązań funkcjonalnych między lokalnymi ośrodkami wzrostu oraz umożliwienie mieszkańcom dostępu do rynku pracy.

Rysunek 2 OSI na poziomie krajowym - Gminy zagrożone trwałą marginalizacją z uwzględnieniem położenia Gmin Pradoliny Wieprza

Źródło: opracowanie własne.

Obszary Strategicznej Interwencji zdefiniowane w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego obejmują:

- obszary współpracy w strefach silnego oddziaływania miast (MOF),
- strefy funkcjonalne, charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami i celami rozwojowymi, na których przewiduje się współpracę w układach ponadlokalnych.

Zgodnie z klasyfikacją obszarów strategicznej interwencji w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, Gminy Pradoliny Wieprza objęte są następującymi OSI:

- Podlaski OSI – gminy: Kłoczew, Nowodwór i Ułęż,
- OSI Powiśle – Żyrzyn (OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne, MOF ośrodka subregionalnego – Puławy) – gmina Żyrzyn.

Kierunki działań dla MOF wynikają przede wszystkim z przyjętego w SRWL 2030 *celu operacyjnego 2.2.*

Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych, w którym wskazuje się następujące kierunki interwencji:

- Rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina, w tym gospodarczych, edukacyjnych, naukowych, turystycznych, kulturalnych, konferencyjno-wystawienniczych o charakterze regionalnym, krajowym i międzynarodowym;
- Wzmacnianie funkcji subregionalnych Białej Podlaskiej, Chełma, Puław i Zamościa;
- Rozwój funkcji ponadlokalnych (usług ponadpodstawowych) i specjalistycznych w miastach powiatowych;
- Organizacja terenów inwestycyjnych, w tym służących rozwijaniu logistyki (m.in. w oparciu o potencjał Portu Lotniczego Lublin S.A);
- Stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości;
- Integrowanie systemów transportowych w miejskich obszarach funkcjonalnych, przyjaznych środowisku, z uwzględnieniem infrastruktury sprzyjającej elektromobilności.

- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny

2.4 Ochrona walorów środowiska

- Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności

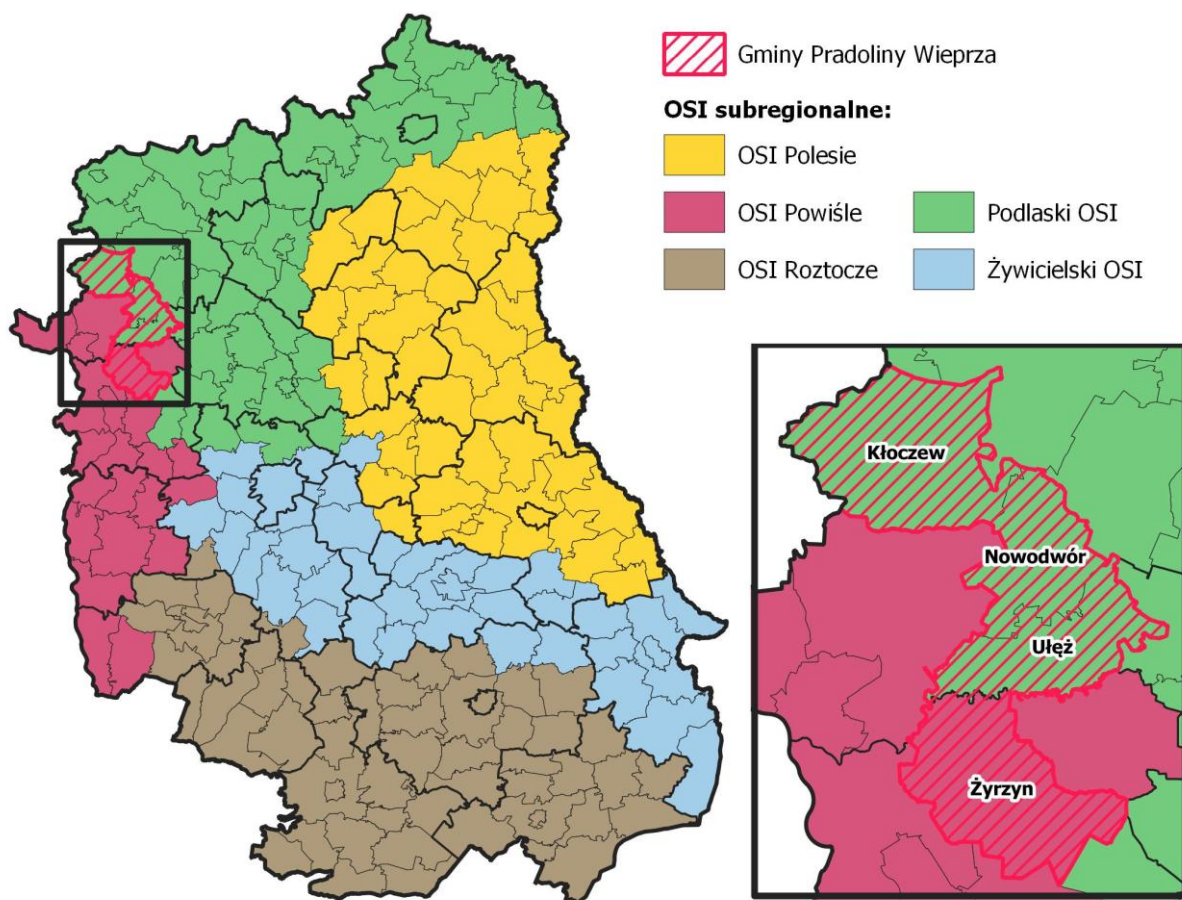
3.3 Promocja i rozwój usług prozdrowotnych, uzdrowiskowych oraz gospodarki senioralnej

- Rozwój funkcji i bazy leczenia uzdrowiskowego na obszarach występowania naturalnych warunków i czynników leczniczych

3.4 Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu

- Wspieranie tworzenia kompleksowej oferty turystycznej w oparciu o marki regionalne i terytorialne – pakietowanie i sieciowanie
- Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe)
- Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. caravanning, turystyka motocyklowa)
- Rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.)
- Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych
- Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych

Rysunek 4 OSI na poziomie subregionalnym - z uwzględnieniem położenia Gmin Pradoliny Wieprza

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

Podlaski OSI obejmuje zasięgiem gminy Kłoczew, Nowodwór i Ułęż. Poniżej wskazano kierunki interwencji/tematyczne obszary wsparcia tego obszaru, w kontekście realizacji celów strategii rozwoju województwa lubelskiego:

1.1 Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych

- Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji

2.1 Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej

- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych z uwzględnieniem szkieletowego układu dróg ekspresowych (S19, S17 i S12) oraz planowanej autostrady A2, w tym budowa obwodnic miast
- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny

- Rozwój lokalnych układów drogowych zapewniających dostęp do miejsc koncentracji podstawowych usług, a także infrastruktury sprzyjającej elektromobilności

2.3. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich

- Stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości
- Przeciwdziałanie wykluczeniu transportowemu
- Wyprowadzanie ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów (w tym rewitalizacja),
- Poprawa dostępności do świadczonych podstawowych usług społecznych
- Zwiększenie dostępności usług telekomunikacyjnych świadczonych na poziomie lokalnym
- Wspieranie usług publicznych służących rozwijaniu działalności kulturalnej, wzmacnianiu poczucia tożsamości lokalnej i budowie społeczeństwa obywatelskiego

2.4. Ochrona walorów środowiska

- Wspieranie działań na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych, w tym racjonalizacji wielkości poboru wody, rozwój i modernizacja oczyszczalni ścieków, zwiększanie małej retencji i renaturyzacji rzek
- Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności

3.2. Wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw

- Rozwijanie sektora logistycznego (infrastruktura, systemy zarządzania, usługi, kompetencje i umiejętności kadr)

3.4 Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu

- Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych

4.4 Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej

- Wspieranie działań i współpraca z właściwymi podmiotami na rzecz realizacji inwestycji sprzyjających pogłębianiu kontaktów międzyregionalnych, w tym w zakresie infrastruktury granicznej (budowa i rozbudowa przejść granicznych oraz dostosowanie ich do obsługi ruchu turystycznego) oraz poprawiającej dostępność do przejść granicznych (drogi, linie kolejowe, parkingi buforowe, infrastruktura turystyczna)

Kierunki interwencji Podlaskiego OSI obejmują m.in. poprawę konkurencyjności gospodarstw rolnych, zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej, ochronę walorów środowiska oraz wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw. Działania w ramach OSI Miejskich Obszarów Funkcjonalnych nakierowane są natomiast na wzmacnianie ich potencjału gospodarczego, podnoszenie jakości usług publicznych oraz jakości życia.

Cele niniejszej *Strategii Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027* są spójne z celami nadrzędnych dokumentów strategicznych, uwzględniających w szczególności OSI, do których należą Gminy Pradoliny Wieprza:

Podlaski OSI	OSI Powiśle
Kłoczew	Żyrzyn
Nowodwór	
Ułęż	

Wypracowane kierunki działań wpisują się w działania podejmowane na szczeblu krajowym i wojewódzkim oraz stanowią odpowiedź na regionalne i lokalne problemy zidentyfikowane w ramach szerokiej diagnozy społeczno-gospodarczej.

Metodyka opracowania

Zasięg terytorialny opracowania obejmuje gminy Kłoczew, Nowodwór i Ułęż (powiat rycki) oraz gminę Żyrzyn (powiat puławski) w województwie lubelskim. W celu dokonania oceny ogólnej sytuacji analizowanego obszaru poszczególne wskaźniki zestawiono z wartościami odnotowanymi na terenie powiatu ryckiego i puławskiego, województwa lubelskiego, a także całego kraju.

Dane stanowiące przedmiot analizy zostały pozyskane na drodze przeglądu dostępnych opracowań i sprawozdań oraz dokumentów strategicznych poszczególnych gmin. Analizie poddano także zbiory danych statystycznych gromadzonych przez Bank Danych Lokalnych GUS i urzędy gmin. Dzięki badaniu ankietowemu zebrano natomiast opinie mieszkańców analizowanego obszaru, które pozwoliły na ocenę obecnej sytuacji w sferze społeczno-ekonomicznej oraz przestrzennej.

Na podstawie zebranych informacji wypracowano wnioski na temat badanego obszaru, które następnie posłużą wytyczeniu i późniejszej realizacji celów uwzględniających:

- wzmocnienie współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego,
- identyfikację obszarów wsparcia i wspólnych celów rozwojowych dla Gmin Pradoliny Wieprza,
- systemowe rozwiązywanie kluczowych zagadnień dotyczących celów tematycznych funduszy europejskich na lata 2021-2027.

Diagnoza sytuacji w gminach Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn została przeprowadzona na podstawie danych dotyczących trzech sfer – sfery społecznej, gospodarczej i przestrzennej poszczególnych JST. Ponadto, diagnozę oparto na danych zebranych na drodze badania ankietowego przeprowadzonego

wśród mieszkańców przedmiotowych gmin w terminie od 15.02.2022 r. do 17.03.2022. Jego celem było rozpoznanie oczekiwań i potrzeb mieszkańców, jak również priorytetów rozwojowych gmin w kolejnych latach. W ankiecie wzięło udział 241 respondentów. Wyniki badania ankietowego i analizy danych statystycznych przedstawiono w formie opisowej i graficznej – opracowanie stanowi Załącznik nr 2 do niniejszej Strategii.

W dalszej części opracowania przedstawiono syntezę diagnozy strategicznej wraz z bilansem (analiza SWOT), na drodze których wyłoniono mocne i słabe strony Gmin Pradoliny Wieprza oraz szans i zagrożeń mających wpływ na ich rozwój. Analiza SWOT jest instrumentem wizualizacji strategii i jest traktowana jako punkt wyjścia do sformułowania celów i kierunków rozwoju.

Cele strategiczne stanowią natomiast przede wszystkim odpowiedź na problemy zidentyfikowane na etapie diagnostycznym, a ich zdefiniowanie pozwoliło na określenie kierunków działań. Odnoszą się ponadto bezpośrednio do wypracowanej misji i wizji Gmin Pradoliny Wieprza. Co więcej, poszczególne cele wraz z konkretnymi działaniami opracowano z uwzględnieniem planów strategicznych na szczeblu wojewódzkim i krajowym.

Model funkcjonalno-przestrzenny stanowi zilustrowanie założeń opracowywanego dokumentu. Za jego pomocą zaprezentowano główne elementy strategii, a jego forma graficzna przyczynia się do łatwiejszego odbioru określonych kierunków rozwoju i wypracowanej wizji.

Część wdrożeniowa Strategii zawiera m.in. szczegółowe informacje na temat mechanizmów wdrażania, takie jak monitoring, ewaluacja i aktualizacja. Ponadto, w tej części określono np. podmioty zaangażowane w realizację strategii, zasady współpracy lub wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych. Strategia określa także ramy finansowe i źródła finansowania, które ułatwiają ocenę możliwości jej realizacji.

2. Synteza diagnozy strategicznej obszaru

Synteza diagnozy strategicznej jest jednym z podstawowych elementów strategii innych instrumentów terytorialnych. Jest ona pomocna w identyfikacji relacji pomiędzy kluczowymi mocnymi i słabymi stronami analizowanego obszaru funkcjonalnego a szansami i zagrożeniami wynikającymi z występowania czynników zewnętrznych. Na podstawie syntezy diagnozy możliwe jest także zdefiniowanie newralgicznych problemów występujących na analizowanym obszarze, co stanowi podstawę do wypracowania celów i kierunków rozwoju zawartych w *Strategii Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027*. Konieczność uwzględnienia diagnozy wraz z jej syntezą w strategii określa ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834).

W ramach syntezy diagnozy w dalszej części rozdziału zawarto:

1	Portret terytorialny obszaru
2	Wnioski analizy społecznej, gospodarczej i przestrzennej
3	Bilans strategiczny (analizę SWOT)
4	Kluczowe szanse i wyzwania rozwojowe

W ramach diagnozy strategicznej Gmin Pradoliny Wieprza przeprowadzono badania na podstawie zastanych danych i ankiety z udziałem mieszkańców. Zbiór danych i ich pełna analiza znajduje się w Załączniku nr 2 do niniejszego opracowania.

Portret terytorialny obszaru

Analizowany obszar partnerstwa Gmin Pradoliny Wieprza położony jest w północno-zachodniej części województwa lubelskiego, w bliskim sąsiedztwie województwa mazowieckiego i obejmuje trzy gminy powiatu ryckiego: Kłoczew, Nowodwór i Ułęż oraz jedną gminę powiatu puławskiego – Żyrzyn. Gminy te zajmują łączną powierzchnię 428 km², co stanowi ok. 2% powierzchni województwa lubelskiego. Analizowany teren w 2020 r. zamieszkiwało 20 735 osób, a więc zaledwie 1% ludności województwa lubelskiego.

Gminy Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn definiuje się zgodnie z zapisami strategii województwa lubelskiego jako gminy zagrożone trwałą marginalizacją. Zostały bowiem objęte klasyfikacją obszarów strategicznej interwencji jako obszary charakteryzujące się nieefektywną gospodarką i niekorzystnymi warunkami na rynku pracy. Ponadto, na analizowanym terenie zauważalne są narastające problemy demograficzne oraz niska dostępność podstawowej infrastruktury.

Na analizowanym obszarze widoczne jest zróżnicowanie w strukturze wiekowej mieszkańców czy w dostępności infrastruktury technicznej. Ogólna sytuacja przedstawia się jednak nie najlepiej, zwłaszcza w porównaniu z danymi dotyczącymi średnich krajowych wartości. Objęte analizą gminy charakteryzują się przede wszystkim niskim przyrostem naturalnym oraz ujemnym saldem migracji - wartości tych wskaźników od wielu lat są niższe od średnich wartości dla kraju czy województwa lubelskiego i stale spadają. Świadczy to o stopniowym odpływie ludności z tych terenów, zwłaszcza ludzi młodych, jak również o niskiej atrakcyjności osiedleńczej. Taka sytuacja może być wynikiem niekorzystnych warunków społeczno-ekonomicznych oraz niską jakością życia na terenie analizowanych gmin. Niewątpliwym atutem przedmiotowego obszaru jest natomiast atrakcyjność środowiska przyrodniczego i występowanie na terenie gmin Obszaru Chronionego Krajobrazu Dolina Wieprza, co stanowi wysoki potencjał turystyczny regionu.

Wśród problemów charakteryzujących gminy Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn wymienia się także niski stopień wyposażenia w infrastrukturę techniczną, transportową i usługową. O niedostatecznym rozwinięciu sieci kanalizacyjnej oraz gazowej świadczy bowiem ich ograniczona dostępność wyrażana także przez niewielki odsetek korzystającej z niej ludności. Ponadto analizowany teren cechuje się niską jakością dróg oraz brakiem połączeń komunikacyjnych zarówno między Gminami Pradoliny Wieprza, jak i większymi ośrodkami miejskimi.

Biorąc pod uwagę fakt, iż analizowane gminy są gminami wiejskimi, jednym z najbardziej powszechnych rodzajów aktywności gospodarczej na ich terenie jest rolnictwo. Ma to także wpływ na strukturę funkcjonalno-przestrzenną przedmiotowego obszaru funkcjonalnego. Ze względu na wiejski typ gmin, większość zabudowy na ich terenie stanowią indywidualne gospodarstwa rolne i zabudowa

jednorodzinna. Dominującą cechą układu wsi na badanym obszarze jest kształtowanie zabudowy wzdłuż dróg i podporządkowanie sieci osadniczej głównym ciągom komunikacyjnym, a więc drogom krajowym nr 17 (Granica Państwa - Lublin – Warszawa) i nr 48 (Dęblin – Kock) oraz powiatowym. Gminy Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn należą ponadto do Obszaru Funkcjonalnego Dolny Wieprz. Obszar ten charakteryzuje się występowaniem licznych stawów w pradolinie Wieprza i dolinach jej dopływów. Ze względu na bogate zasoby wodne, na przedmiotowym obszarze cyklicznie występują powodzie i podtopienia. Ponadto, dominująca przewaga gleb w kompleksach żytnych (V, VI, VII) decyduje o niskiej jakości rolniczej lokalnej przestrzeni produkcyjnej.

Wnioski analizy społecznej, gospodarczej i przestrzennej

Rozdział odnosi się do Art. 10e. ust. 3. ustawy o samorządzie gminnym, stanowiącego, że „Strategia rozwoju gminy zawiera wnioski z diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057)”.

Dane i informacje niezbędne do przeprowadzenia analizy pozyskano z ogólnodostępnych opracowań i raportów, a także ze studiów uwarunkowań poszczególnych gmin. Analizie poddano także zbiory danych statystycznych gromadzonych przez Bank Danych Lokalnych GUS i urzędy gmin. Na drodze przeprowadzonej ankiety zebrano natomiast opinie mieszkańców analizowanego obszaru, które pozwoliły na ocenę obecnej sytuacji w sferze społeczno-ekonomicznej oraz przestrzennej.

Informacje zebrane z różnych źródeł posłużyły wypracowaniu wniosków na temat badanego obszaru, które zebrano poniżej.

Sfera społeczna

- W badanym okresie od 2010 do 2020 r. liczba ludności na obszarze analizowanych gmin zmalała o około 5% i obecnie wynosi 20 735 osób.
- Przewidywany stan ludności w 2030 r. zakłada spadek liczby mieszkańców przedmiotowego obszaru funkcjonalnego o kolejne 5% - według prognoz w 2030 r. gminy Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn będzie zamieszkiwać łącznie 19 737 osób.
- Analizowane gminy są zróżnicowane pod względem struktury wiekowej mieszkańców. Mimo że wszystkie z nich charakteryzuje zjawisko starzenia się społeczeństwa, zauważalne są różnice w wartości wskaźników takich jak przyrost naturalny czy odsetek ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wartości przyrostu naturalnego wahają się w granicach od 0,3 (gmina Kłoczew) do -7,6 (gmina Ułęż) na 1000 ludności, natomiast w przypadku odsetka ludności w wieku nieprodukcyjnym zakres wartości przyjmuje ramy od 75,3 (gmina Ułęż) do 65,1 (Nowodwór) na 100 osób.
- Wartość przyrostu naturalnego w analizowanych gminach jest przeważnie wyższa, niż w województwie lubelskim, jednak wciąż pozostaje ujemna. Świadczy to o przewadze liczby zgonów nad liczbą urodzeń na analizowanym obszarze, co jest bezpośrednio powiązane ze starzeniem się społeczeństwa.
- Współczynnik feminizacji na przedmiotowym obszarze w 2020 r. był niższy, niż w kraju (107) i województwie lubelskim (106). Przyjął on wartości od 97 w gminie Nowodwór do 101 w gminie Żyrzyn, co świadczy o przewadze mężczyzn w strukturze płci w większości analizowanych gmin.

- W przypadku odsetka osób powyżej 65. roku życia w populacji, w gminach Ułęż i Żyrzyn przyjmuje on podobne wartości, porównywalne do wartości dla kraju i województwa lubelskiego oraz powiatu ryckiego (ok. 19%). Gmina Nowodwór charakteryzuje się natomiast najniższym odsetkiem osób w wieku powyżej 65 lat w zestawieniu (16,1%).
- Stopniowy odpływ ludności wyrażany jest przez ujemne saldo migracji w większości z przedmiotowych gmin. Wyjątek stanowi gmina Żyrzyn, która charakteryzuje się wyższym wskaźnikiem salda migracji w porównaniu zarówno ze wskaźnikiem województwa lubelskiego, jak i Polski. Świadczy to o jej wysokiej atrakcyjności osiedleńczej, na co wpływa prawdopodobnie najniższy odsetek osób bezrobotnych w porównaniu z innymi analizowanymi gminami, a także wyższy stopień wyposażenia w infrastrukturę sieciową.
- W opinii mieszkańców poszczególnych gmin analizowany obszar jest dobrym miejscem do życia. O przywiązaniu mieszkańców do ich miejsca zamieszkania świadczą wyniki badania ankietowego, według których zdecydowana większość (78,8%) nie planuje zmieniać obecnego miejsca zamieszkania.
- Według mieszkańców analizowanego obszaru, jego największym atutem jest krajobraz, środowisko naturalne i tereny zielone, natomiast jako największą wadę wymienia się niewystarczającą dostępność miejsc pracy.
- Gminy Pradoliny Wieprza charakteryzują stosunkowo niskie wyniki egzaminu ósmoklasisty w porównaniu ze średnią krajową. Biorąc pod uwagę wyniki z trzech głównych przedmiotów egzaminów, w zestawieniu najlepiej wypada gmina Żyrzyn, co świadczy o wyższym poziomie nauczania w szkołach na jej obszarze.
- W 2020 r. odnotowano relatywnie niski odsetek uczących się w szkołach podstawowych w stosunku do liczby ludności w wieku szkolnym. Dzieci i młodzież zamieszkująca gminy Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn w większości uczą się w szkołach zlokalizowanych w pobliskich, większych miastach. Można wśród nich wymienić przede wszystkim miasta powiatowe, tj. Ryki i Puławy. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku objęcia dzieci w wieku 3-6 lat wychowaniem przedszkolnym oraz dzieci do 3. roku życia opieką w żłobkach.
- W gminach na obszarze przedmiotowego obszaru funkcjonalnego rokrocznie odnotowuje się niższy odsetek ludności korzystającej z usług bibliotek publicznych w porównaniu ze średnim krajowym wynikiem. Przekłada się to również na liczbę wypożyczeń księgozbioru. Wysokim wynikiem w tej sferze wyróżnia się tylko gmina Ułęż, której średni wynik od wielu lat jest dużo wyższy od średniej krajowej i w 2020 r. wyniósł 24,3 wolumina na 1 czytelnika.

Sfera gospodarcza

- Analizowany obszar charakteryzuje się powolną dynamiką zmian gospodarczych, widoczne są także oznaki ekonomicznej stagnacji.
- Jednym z najbardziej powszechnych rodzajów aktywności gospodarczej na przedmiotowym obszarze jest rolnictwo. Poza rolnictwem, mieszkańcy przedmiotowego obszaru funkcjonalnego znajdują pracę w firmach sektora przetwórstwa rolno-spożywczego oraz budowlanego.
- W 2020 r. w gminach Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn odnotowano stosunkowo niewiele podmiotów wpisanych do rejestru REGON. Analizowane gminy charakteryzują się niższą liczbą podmiotów wpisanych do rejestru na 1000 ludności w porównaniu do województwa lubelskiego, jednak wynik ten rokrocznie wzrasta. Co ważne, w gminie Ułęż w 2020 r. odnotowano znaczną przewagę nowo zarejestrowanych jednostek nad jednostkami wykreślonymi.
- Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym w analizowanych gminach także rośnie z roku na rok, jednak wciąż jest dużo niższa, niż średnia krajowa. Tymczasem udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarczych ogółem w analizowanych gminach jest stosunkowo wysoki.
- Na analizowanym obszarze odnotowuje się wysoki udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym. Co więcej, wśród osób bezrobotnych dużą część stanowią osoby długotrwale bezrobotne, co może świadczyć o niekorzystnej sytuacji na lokalnym rynku pracy.
- O stosunkowo złej sytuacji na rynku pracy w analizowanych gminach świadczy także liczba osób pracujących na 1000 ludności w wieku produkcyjnym. W 2020 r. we wszystkich z gmin odnotowano dużo niższy wynik niż wynik krajowy, przy czym najgorsza sytuacja miała miejsce w przypadku gminy Nowodwór.
- Udział pracujących kobiet w ogólnej liczbie pracujących w 2020 r. był bardzo wysoki w gminach Nowodwór (83,1%) i Żyrzyn (73,5%), zwłaszcza biorąc pod uwagę średni wynik dla Polski (50,2%).
- Niewystarczająca liczba miejsc pracy jest przez mieszkańców analizowanych gmin wskazywana jako największa wada przedmiotowego obszaru funkcjonalnego.
- Dochody gminy na 1 mieszkańca na analizowanych obszarach z roku na rok są coraz wyższe, jednak wciąż kształtują się na niższym poziomie niż średnia krajowa. Gminą charakteryzującą się porównywalnym wynikiem do wyniku krajowego jest gmina Żyrzyn, natomiast najniższy wynik w 2020 r. osiągnęła gmina Nowodwór.

- Każda z analizowanych gmin posiada stosunkowo niskie obciążenie dochodów własnych obsługą zadłużenia. W 2020 r. było ono dużo niższe względem średniego obciążenia w województwie lubelskim (40,6%) i wyniosło maksymalnie 22,3% w przypadku gminy Nowodwór. Świadczy to o stosunkowo dobrej kondycji finansowej JST.
- Zauważalne jest duże zróżnicowanie między gminami w obszarze samofinansowania. W każdym z analizowanych przypadków wskaźnik ten w 2020 r. wyniósł ponad 100%, przy czym największą wartość osiągnął w przypadku gminy Ułęż (361,4%). Poniżej średniej wojewódzkiej kształtuje się natomiast wynik gminy Żyrzyn (139,7%).
- Dochody analizowanych gmin na 1 mieszkańca w 2020 r. były niższe od średniego krajowego wyniku. Najwyższy dochód odnotowano w gminie Żyrzyn (6 412 zł), a najniższy w gminie Nowodwór (5 530 zł).
- Obciążenie wydatków bieżących wydatkami na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń w 2020 r. w analizowanych gminach było dużo niższe od obciążenia odnotowanego w powiecie ryckim i puławskim i jednocześnie wyższe od obciążenia w województwie lubelskim.
- Udział wydatków na poszczególne cele w ogólnych wydatkach poszczególnych gmin w 2020 r. także był zróżnicowany. W prawie każdej z analizowanych gmin wydatki na administrację, oświatę i wychowanie, a także pomoc społeczną i rodzinę są wyższe względem średniego udziału wydatków krajowych na te cele.
- W przypadku wydatków na administrację, najwyższy ich udział w ogólnych wydatkach miał miejsce w gminie Ułęż (12,6%). Wydatki gminy Żyrzyn w tym samym obszarze były natomiast niższe od średnich wydatków w kraju.
- Udział wydatków na pomoc społeczną i rodzinę w wydatkach ogółem poszczególnych gmin kształtuje się powyżej średniej krajowej. W 2020 r. najwyższym wynikiem charakteryzowała się gmina Żyrzyn, natomiast najniższym – gmina Ułęż.
- Wydatki analizowanych gmin na oświatę i wychowanie również są wyższe od średniego krajowego wyniku, jednak ich wartości nie są mocno zróżnicowane i oscylują w granicach 28%-34% ogólnych wydatków.

Sfera przestrzenna

- O strukturze funkcjonalno-przestrzennej analizowanego obszaru w dużym stopniu decyduje jego położenie w dorzeczu dolnego Wieprza, występowanie obszarów chronionego krajobrazu (OCK Dolina Wieprza) oraz bliskość dróg krajowych nr 17 (Granica Państwa - Lublin – Warszawa) i nr 48 (Dęblin – Kock).

- Wśród wysoko ocenianych elementów infrastruktury i oferty Gmin Pradoliny Wieprza według mieszkańców znajduje się przede wszystkim dostępność sieci wodociągowej, odbiór odpadów komunalnych oraz poczucie bezpieczeństwa i jakość powietrza.
- W opinii mieszkańców najłabszymi elementami lokalnej infrastruktury jest dostępność transportowa oraz ilość ścieżek rowerowych.
- Znaczącym problemem na analizowanym obszarze jest niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacyjna. Gminy Pradoliny Wieprza charakteryzuje bowiem bardzo niski udział ludności korzystającej z kanalizacji, co jest szczególnie zauważalne w przypadku gminy Ułęż, gdzie odsetek ten w 2020 r. wyniósł 2,4%. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku dostępności sieci gazowej – odsetek ludności korzystającej z instalacji gazowych w gminach Nowodwór i Ułęż nie przekracza 1%.
- Z analizy udziału osób korzystających z sieci infrastruktury technicznej ogółem wynika, że największą dostępnością cechuje się gmina Żyrzyn.
- Analizowane gminy różnią się także pod względem zużycia wody z wodociągów. Największym zużyciem charakteryzuje się gmina Kłoczew (posiadając jednocześnie najmniejszy udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej), a najmniejszym – gmina Nowodwór. Największą dostępnością sieci wodociągowej charakteryzuje się natomiast gmina Ułęż.
- Gmina Żyrzyn charakteryzuje się stosunkowo wysokim poziomem gospodarki odpadami, zwłaszcza w porównaniu z ogólną sytuacją w kraju. W 2020 r. w gminie Żyrzyn znaczną część zebranych odpadów (ponad 63%) stanowiły bowiem odpady zebrane selektywnie.
- Poziom lesistości w przypadku większości z analizowanych gmin jest niewiele niższy od poziomu lesistości kraju i wynosi od 21,4% (gmina Kłoczew) do 25,7% (gmina Ułęż). Najwyższym wskaźnikiem charakteryzuje się gmina Żyrzyn, gdzie poziom lesistości w 2020 r. osiągnął wartość 35,8%.

Bilans strategiczny – analiza SWOT

W celu identyfikacji potrzeb i potencjalnych kierunków rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza przeprowadzono analizę SWOT, na drodze której określono wewnętrzne i zewnętrzne czynniki mające wpływ na realizację strategii. Analiza ta opiera się na zestawieniu mocnych i słabych stron gminy oraz szans i zagrożeń na nią oddziałujących.

MOCNE STRONY	Bogactwo i atrakcyjność środowiska przyrodniczego – występowanie form ochrony przyrody, w szczególności Obszaru Chronionego Krajobrazu Pradoliny Wieprza Przywiązanie mieszkańców do zamieszkiwanego obszaru i wysoka w ich opinii jakość życia Wzrost przedsiębiorczości wśród mieszkańców Duża liczba wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych i rybnych – potencjał rozwojowy gospodarki rolnej i rybnej oraz przetwórstwa rolno-spożywczego dzięki korzystnym warunkom w regionie Wysoki udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego Wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców	Niekorzystne trendy demograficzne - depopulacja obszaru Pradoliny Wieprza (spadek liczby ludności o 5% w latach 2010-2020) i niekorzystne prognozy demograficzne (przewidywany spadek liczby ludności o 5% w 2030 r.) oraz starzenie się społeczeństwa Niska atrakcyjność osiedleńcza regionu wynikająca z niekorzystnych warunków społeczno-gospodarczych Monokultura gospodarcza (rolnictwo) wynikająca z rolniczego, wiejskiego charakteru obszaru – niska aktywność społeczeństwa w zakresie rozwoju działalności pozarolniczej, co implikuje trudności w znalezieniu pracy w innych sektorach gospodarki Niski poziom wykorzystania potencjału turystycznego, brak produktów lokalnych i oferty skierowanej do turystów Niedostatecznie rozwinięta sieć infrastruktury technicznej, zwłaszcza gazowej i kanalizacyjnej Zły stan infrastruktury drogowej i niska dostępność transportowa (brak węzłów komunikacyjnych łączących gminy) Dominująca przewaga gleb w kompleksach żyznych (V, VI, VII) decydująca o niskiej jakości rolniczej lokalnej przestrzeni produkcyjnej	SŁABE STRONY
	Wsparcie i interwencja z poziomu krajowego w ramach zaklasyfikowania gmin jako obszaru strategicznej interwencji Wysoki poziom gospodarki rybackiej i rolnej w województwie lubelskim Bliskość dróg krajowych o znaczeniu ponadlokalnym Wysoka atrakcyjność turystyczna regionu Wzrastający trend turystyki krajowej i lokalnej, w tym wyjazdów weekendowych, zwłaszcza agroturystyki i turystyki wiejskiej	Uwarunkowania geopolityczne - trudna sytuacja polityczna i ekonomiczna w kraju i Europie wywołana wojną w Ukrainie Zła sytuacja gospodarcza w kraju (wysoka inflacja) Negatywne skutki pandemii COVID-19 w wymiarze społecznym i gospodarczym Pogłębianie się procesów marginalizacji Gmin Pradoliny Wieprza i całego obszaru funkcjonalnego Uwarunkowania środowiskowe (stosunki wodne) – cyklicznie występujące powodzie i podtopienia w dolinach Wieprza, zły stan wód powierzchniowych Odptyw ludności, zwłaszcza ludzi młodych do większych miast – tzw. drenaż mózgów Konkurencyjność pobliskich większych ośrodków Restrykcje prawne w zakresie ochrony środowiska - w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pradolina Wieprza” znajduje się ok. 48% powierzchni gminy Żyrzyn oraz ok. 59% powierzchni gminy Ułęż Zaklasyfikowanie gmin jako obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją – pogłębienie niekorzystnych procesów demograficznych, brak podjęcia skutecznych działań naprawczych	ZAGROŻENIA
SZANSE			

Kluczowe szanse i wyzwania rozwojowe

Z punktu widzenia bilansu strategicznego kluczowe jest wskazanie najważniejszych problemów i wyzwań stojących przed Gminami Pradoliny Wieprza – ich samorządami, mieszkańcami oraz wszystkimi interesariuszami. Na drodze diagnozy strategicznej, a następnie jej syntezy zidentyfikowano trzy główne wyzwania rozwojowe uwzględniające sferę społeczną, gospodarczą i przestrzenną:

Depopulacja

Depopulacja od wielu lat jest zjawiskiem charakteryzującym Gminy Pradoliny Wieprza, które według prognoz do roku 2030 ma się nasilić. Aktualnie analizowany obszar funkcjonalny zamieszkuje w sumie 20 735 osób, co stanowi zaledwie 1% ludności województwa lubelskiego. Przewiduje się, że liczba ta do 2030 r. zmaleje o 5% i wyniesie 19 737. Wpływ na taki stan rzeczy mają przede wszystkim negatywne trendy demograficzne takie jak starzenie się społeczeństwa i malejący przyrost naturalny, a także niska atrakcyjność osiedleńcza regionu wynikająca z niekorzystnych warunków społeczno-gospodarczych.

Depopulacja stanowi główne wyzwanie rozwojowe gmin: Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn w strefie społecznej. Biorąc pod uwagę fakt, iż demografia determinuje większość problemów identyfikowanych w ośrodkach miejskich i wiejskich, należy przyłożyć szczególną wagę do jej aspektów. Ograniczenie potencjału demograficznego stanowi bowiem barierę dla szeroko rozumianego rozwoju gospodarczego.

Monokultura gospodarcza

Na tle gmin regionu, gminy: Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn cechują się niskim poziomem rozwoju gospodarczego oraz niską dywersyfikacją lokalnej gospodarki opartej na rolnictwie. Świadczą o tym wskaźniki mówiące o bezrobociu, aktywności ekonomicznej czy też ewidencje prowadzenia działalności gospodarczej. Źródłem problemów w sferze gospodarczej jest wiejski charakter analizowanych gmin i skupienie ich gospodarki w sektorze rolniczym. Niska aktywność społeczeństwa w zakresie rozwoju działalności pozarolniczej implikuje trudności w znalezieniu pracy i niższe płace (wynikające z braku konkurencji na lokalnym rynku), a co za tym idzie – odpływ ludności z regionu w celach zarobkowych.

Niski poziom przedsiębiorczości w sektorze pozarolniczym wynika także z tzw. drenażu mózgów, czyli odpływu ludzi młodych o dużych predyspozycjach i wysokim potencjale zawodowym. Wyzwaniem w zakresie gospodarczym jest zatem brak podmiotów gospodarczych z sektora usługowego czy przemysłowego zapewniających dostęp do miejsc pracy osobom z wyższym wykształceniem specjalistycznym, osobom z wyższymi ambicjami i potrzebami rozwoju. Działania w tym kierunku zapewniłyby ograniczenie odpływu wykształconych osób z analizowanego obszaru funkcjonalnego.

Niedostateczne wyposażenie w infrastrukturę sieciową

Barierą dla rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza jest także niedostatecznie rozwinięta sieć infrastruktury technicznej, zwłaszcza kanalizacyjnej, a także gazowej. W porównaniu ze średnim wynikiem dla województwa lubelskiego, a także Polski, analizowane gminy charakteryzują się bardzo niskim odsetkiem wyposażenia we wspomnianą infrastrukturę. Ponadto, Gminy Pradoliny Wieprza charakteryzują się niską dostępnością transportową oraz złym stanem dróg publicznych, co może stanowić przeszkodę w rozwoju lokalnych przedsiębiorstw oraz wpływać na jakość życia mieszkańców.

Kluczowym wyzwaniem Gmin Pradoliny Wieprza jest pobudzenie procesów rozwojowych, m.in. poprzez zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej i wyposażenie terenów inwestycyjnych w podstawową infrastrukturę sieciową. Ważne jest także podjęcie działań w zakresie wzmocnienia powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z miastami stanowiącymi lokalne ośrodki wzrostu. Pozwoli to na zwiększenie dostępności do rynku pracy i rozwój lokalnych przedsiębiorstw.

Szczegółowa diagnoza i analiza SWOT umożliwiła identyfikację mocnych stron przedmiotowego obszaru funkcjonalnego i szans wpływających na jego rozwój, na co składają się elementy takie jak:

Atrakcyjność turystyczna

Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej stanowi istotny element regionalnej oferty turystycznej i ważny czynnik poprawy sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych. W przypadku Gmin Pradoliny Wieprza istotne jest oparcie oferty turystycznej o atrybuty środowiska przyrodniczego.

Środowisko przyrodnicze Gmin Pradoliny Wieprza charakteryzuje się bowiem wysoką jakością i różnorodnością. Na jego atrakcyjność wpływa także występowanie form ochrony przyrody, zwłaszcza Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Wieprza.

Atrakcyjność turystyczna Lubelszczyzny stanowi szansę rozwojową Gmin Pradoliny Wieprza. Ruch turystyczny generuje bowiem dodatkowe dochody i zapewnia nowe miejsca pracy, co jest istotne z punktu widzenia realizacji założonych celów. Wykorzystanie potencjału turystycznego tkwiącego w środowisku przyrodniczym i jego uwarunkowaniach sprzyjających rozwojowi gospodarki rybackiej da szansę na poprawę sytuacji gospodarczej i społecznej regionu. Kreowanie nowych atrakcji turystycznych w oparciu o niematerialne atrybuty regionu sprzyja bowiem zacieśnianiu więzi społecznych, integracji lokalnej i aktywizacji zawodowej mieszkańców.

Korzystne warunki rozwoju gospodarki rybackiej i rolnej w województwie lubelskim

Jednym z czynników stymulujących rozwój gospodarki w województwie lubelskim jest wykorzystanie bogactwa wodnego regionu. Sieć rzeczna z systemem jezior wykorzystywana jest bowiem w gospodarce rybackiej, która stanowi podstawę funkcjonowania wielu ośrodków, zwłaszcza zlokalizowanych w pradolinie Wieprza i dolinach jego dopływów.

Lubelszczyzna jest krajową potęgą w produkcji karpia, co otwiera szanse rozwoju zarówno gospodarczego, jak i społecznego. Tradycja hodowlana regionu przyciąga bowiem nie tylko przedsiębiorców z branży spożywczej, ale także turystów szukających zdrowej, naturalnej żywności. Ruch turystyczny generuje natomiast dodatkowe dochody i zapewnia nowe miejsca pracy, co jest niezwykle ważne dla rozwoju sektora pozarolniczego na analizowanym obszarze.

Pobudzenie aktywności gospodarczej mieszkańców i wsparcie przedsiębiorczości w branży spożywczej wpłynie na rozwój dodatkowych sfer działalności uzupełniających podstawową funkcję produkcji rolnej, które sprzyjać będą poprawie sytuacji ekonomicznej gospodarstw. Pozwoli to na ograniczenie skali różnic w jakości życia mieszkańców.

	Ważne jest także wykorzystanie potencjału wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych w regionie i wsparcie współpracy ponadsektorowej. Rozwój rynku produktów tradycyjnych i regionalnych oraz ekologicznych wpływa bowiem na zwiększenie przewagi konkurencyjnej oraz przychodów podmiotów działających w tym sektorze. Przekłada się to na zwiększenie dochodów ludności, głównie mieszkańców wsi i mniejszych ośrodków miejskich. Przywiązanie wagi do wykorzystania zasobów lokalnych może ponadto ułatwić wypracowanie produktu lokalnego kojarzonego wyłącznie z danym regionem, stanowiącego atrybut jego marki.
Wzmocnienie powiązań funkcjonalnych z większymi ośrodkami miejskimi	Zwiększenie gospodarczej i społecznej integracji regionu możliwe jest dzięki zacieśnieniu więzi gospodarczych pomiędzy Gminami Pradoliny Wieprza a najważniejszymi ośrodkami miejskimi – miastami powiatowymi: Ryki i Puławy. Połączenie zasobów różnych ośrodków przyczyni się do poprawy warunków dla działalności przedsiębiorstw oraz wpłynie korzystnie na jakość oraz efektywność dostarczania usług publicznych.

3. Poziom strategiczny. Założenia rozwojowe

W niniejszym rozdziale przedstawiono założenia rozwojowe dla Gmin Pradoliny Wieprza. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, strategia rozwoju określa bowiem w szczególności (art. 10e 3. 1-3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym):

1	cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym,
2	kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych,
3	oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia.

Kierunek działania w planach strategicznych i operacyjnych przedmiotowych gmin określa przede wszystkim misja i wizja, które stanowią nadrzędny cel ich rozwoju. Odnoszą się one zarówno do wyzwań stojących przed analizowanym obszarem, jak i potencjałów całego regionu zwiększających szanse na osiągnięcie zadowalających efektów realizowanych działań. W opracowaniu przedstawiono także cele strategiczne oraz kierunki działań zmierzających do ich osiągnięcia.

Założenia rozwojowe Gmin Pradoliny Wieprza oparto na zapisach nadrzędnych dokumentów strategicznych, ze szczególnym uwzględnieniem Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego „Lubelskie 2030”. Zarówno misja i wizja, jak i konkretne zadania zostały sformułowane tak, aby zachować komplementarność z priorytetowymi działaniami na szczeblu krajowym i wojewódzkim. Zapisy niniejszej strategii są bowiem spójne także z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Planem Zagospodarowania Województwa Lubelskiego. Kierunki poszczególnych celów wyznaczono również z uwzględnieniem głównego celu programu Funduszy Europejskich dla lubelskiego 2021-2027. Konkretnie działania wpisują się w następujące obszary tematyczne dla Innego Instrumentu Terytorialnego wyznaczonego w dokumencie:

	Ochrona zasobów środowiska i klimatu
	Efektywne wykorzystanie energii
	Rozwój zrównoważony terytorialnie

Misja i wizja

Misja zawarta w strategii rozwoju ponadlokalnego to deklaracja, która określa podstawowe założenia i wartości przyświecające partnerskim gminom. Zdefiniowanie wizji pozwala natomiast zobrazować stan docelowy obszaru funkcjonalnego i nakreślić kierunki jego przyszłego rozwoju.

Mimo że według obowiązujących przepisów misja i wizja są nieobligatoryjnym elementem strategii rozwoju, w niniejszym dokumencie zawarto je ze względu na ich ogólny charakter. Dzięki określeniu misji i wizji, partnerskie gminy mogą skupić się na realizacji poszczególnych działań w oparciu o przyświecające im cele. Zobrazowane w ten sposób efekty zaplanowanych działań wspierają bowiem aktywizację interesariuszy i wpływają na budowanie wspólnoty wokół określonej w strategii idei. Poniżej sformułowano misję i wizję rozwoju partnerskich Gmin Pradoliny Wieprza.

Misja

Misją samorządów skupionych w formule Gmin Pradoliny Wieprza jest ograniczenie wspólnych dla obszaru problemów strategicznych: depopulacji, ograniczonej dynamiki rozwoju gospodarczego i identyfikowanych zapoźnień infrastrukturalnych. Ponadto Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn dążą do maksymalnego wykorzystania swoich potencjałów.

W celu zobrazowania założeń strategii nakreślono wizję partnerskich Gmin w przyszłości. Realizacja zaplanowanych zadań pozwoli na osiągnięcie rezultatu, jaki zaprezentowano poniżej.

Wizja

W efekcie przeprowadzonych działań naprawczych poprawiliśmy jakość oferty usług publicznych i infrastruktury gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn oraz podnieśliśmy zadowolenie mieszkańców z zamieszkiwania na ich terenie.

W odpowiedzi na problemy zidentyfikowane na lokalnym rynku pracy wsparliśmy dywersyfikację przedsiębiorstw i rozwój firm spoza sektora rolniczego. Dzięki temu zróżnicowaliśmy strukturę gospodarki i otworzyliśmy przed mieszkańcami Gmin Pradoliny Wieprza nowe możliwości rozwoju zawodowego. Pozwoliło to na ograniczenie zjawiska bezrobocia i podniosło poziom lokalnej przedsiębiorczości.

Poprawiliśmy także dostępność podstawowej infrastruktury publicznej na terenie gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn, dzięki czemu są one dobrymi miejscami do życia. Większość mieszkańców bez przeszkód korzysta z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz gazowej. Poprzez realizację inwestycji z zakresu infrastruktury wpłynęliśmy na wzrost poziomu skomunikowania Gmin Pradoliny Wieprza z pobliskimi miastami powiatowymi – Rykami i Puławami.

Dzięki wielokierunkowym działaniom rozwojowym znacząco poprawiliśmy jakość życia na terenie gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn. Gminy Pradoliny Wieprza są obecnie atrakcyjnymi miejscowościami przyciągającymi nowych mieszkańców, a stopniowy napływ ludności przyczynia się do ograniczenia depopulacji i zwiększenia potencjału demograficznego regionu.

Obszar Gmin Pradoliny Wieprza nie stanowi przestrzeni zagrożonej trwałą marginalizacją dzięki współpracy i kooperacji wszystkich partnerów i interesariuszy. Wspólnie z mieszkańcami, lokalnymi przedsiębiorcami i organizacjami wpłynęliśmy na wielokierunkowy rozwój naszego regionu.

Misja i wizja stanowią podstawę do sformułowania celów strategicznych i kierunków działań. Dzięki nakreślonemu obrazowi przyszłości Partnerzy są w stanie zaplanować ścieżkę rozwoju i postawić sobie konkretne zadania, których realizacja przybliży ich do osiągnięcia zakładanych rezultatów.

Cele strategiczne rozwoju

Określenie celów strategicznych, jakie stawiają przed sobą partnerskie gminy, jest kluczowym etapem procesu strategicznego. Dzięki zdefiniowaniu priorytetów możliwe jest wypracowanie ścieżki rozwoju i zaplanowanie działań zmierzających do realizacji wypracowanej misji stanowiącej nadrzędny cel.

W ramach prac nad *Strategią Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027* zdefiniowano główne cele strategiczne w oparciu o mocne i słabe strony analizowanego obszaru, a także stojące przed nim szanse i zagrożenia. Każdy z celów został wypracowany na podstawie metody SMART, zgodnie z którą:

	Cele są adekwatne, czyli precyzyjnie sformułowane, co wpływa na ich jednoznaczną interpretację,
	Cele są mierzalne, a więc możliwe jest liczbowe przedstawienie stopnia ich realizacji,
	Cele są akceptowalne, czyli przyjęte i zatwierdzone przez wszystkie podmioty zaangażowane w ich realizację,
	Cele są realistyczne i możliwe do osiągnięcia w zakładanej perspektywie czasowej,
	Cele podlegają określonym terminom, dzięki czemu są zdefiniowane w konkretnym przedziale czasowym i możliwe jest prowadzenie monitoringu procesu ich realizacji.

Na podstawie powyższych kryteriów zdefiniowano trzy cele strategiczne w wymiarze społecznym, przestrzennym i gospodarczym, a następnie przypisano im kierunki działań obejmujące najważniejsze projekty i przedsięwzięcia rozwojowe. Zaproponowane cele rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza wynikają z wyzwań zidentyfikowanych na drodze diagnozy strategicznej. Stanowią one spójny system, w ramach którego ich efekty uzupełniają się i wzajemnie wzmacniają.

Nadrzędne znaczenie w określeniu celów strategicznych miało wykorzystanie potencjałów rozwojowych analizowanego obszaru oraz niwelacja potencjalnych zagrożeń mających wpływ na ich realizację. Ponadto, cele uwzględniają kierunki działań zaplanowane w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego „Lubelskie 2030”, dzięki czemu ich realizacja przyczynia się także do osiągnięcia przyjętej wizji rozwoju całego województwa.

1

cel strategiczny

obszar spraw społecznych

W wymiarze społecznym jako główny cel określono **poprawę jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne**. Zadowolenie lokalnej ludności stanowi bowiem podstawę do zwiększania potencjału społecznego, który z kolei wpływa na wielokierunkowy rozwój regionu. Poprawa jakości życia na terenie gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn pozwoli na zwiększenie ich atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej, co przyczyni się do zahamowania negatywnych procesów demograficznych.

Niniejszy cel został nakreślony jako reakcja na postępujący trend starzenia się społeczeństwa i prognozowany spadek liczby ludności. Według szacunków, w 2030 r. liczba mieszkańców Gmin Pradoliny Wieprza spadnie o 5%, do czego przyczyni się niekorzystna sytuacja społeczno-gospodarcza analizowanego obszaru. Ograniczenie depopulacji jest zatem jednym z kluczowych wyzwań gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn, które postawiły przed sobą w ramach wspólnej polityki rozwoju. Zgodnie z założeniami Strategii, osiągnięcie założonych rezultatów w sferze społecznej będzie możliwe właśnie dzięki realizacji 1. Celu strategicznego.

2

cel strategiczny

obszar zagadnień infrastrukturalnych

Drugi cel strategiczny jest kompatybilny z celem pierwszym i ma znaczenie w rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza w wymiarze przestrzennym. W ramach drugiego celu strategicznego założono bowiem **zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury**. Działania podejmowane w ramach tego celu będą wpływały na aspekty środowiskowe i podstawową ofertę infrastrukturalną, dzięki czemu możliwe będzie podnoszenie jakości życia mieszkańców i wspieranie rozwoju potencjału społecznego.

Poszczególne kierunki działań w sferze przestrzennej zostały wytyczone na podstawie problemów i deficytów zidentyfikowanych na drodze diagnozy strategicznej. Wśród słabych stron Gmin Pradoliny Wieprza wymienia się bowiem przede wszystkim niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę techniczną, co wpływa na jakość życia mieszkańców, a także stan środowiska przyrodniczego. Gminy Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn charakteryzuje bowiem bardzo niski udział ludności korzystającej z infrastruktury sieciowej (zwłaszcza z sieci kanalizacyjnej) oraz zły stan dróg i niska dostępność transportowa. W ramach 2. Celu strategicznego zaplanowano zatem

poprawę infrastruktury przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska przyrodniczego, co podniesie jakość życia na terenie partnerskich gmin.

3

cel strategiczny

obszar zagadnień infrastrukturalnych

W ramach wymiaru gospodarczego rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza określono **dywersyfikację struktury gospodarczej przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych** jako trzeci cel strategiczny. Na drodze analizy otoczenia strategicznego zidentyfikowano bowiem szanse rozwojowe wynikające z atrakcyjności turystycznej Lubelszczyzny oraz uwarunkowań środowiskowych mających wpływ na wielokierunkowy rozwój gospodarczy.

Gminy Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn zlokalizowane są w Dolinie Wieprza, która charakteryzuje się zróżnicowaniem przyrodniczym i wysoką jakością środowiska naturalnego, co stanowi szansę na rozwój branży turystycznej i tworzenie nowych miejsc pracy. Ponadto, wykorzystanie specyficznych uwarunkowań środowiskowych sprzyjających rozwojowi gospodarki rybackiej także pozwoli na rozwój przedsiębiorczości lokalnej ludności w sektorze pozarolniczym. Realizacja zadań zaplanowanych w ramach 3. Celu strategicznego wpłynie zatem na pobudzenie gospodarki Gmin Pradoliny Wieprza i ograniczy migracje mieszkańców w celach zarobkowych do większych ośrodków.

Partnerskie Gminy Pradoliny Wieprza wyznaczyły sobie trzy główne cele, które skupiają się na podstawowych sferach funkcjonowania przedmiotowego obszaru – sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Wszystkie z nich zostały sformułowane tak, aby odpowiadać na zidentyfikowane potrzeby mieszkańców i wzajemnie się uzupełniać. Dzięki komplementarności poszczególnych zadań, w większym stopniu przyczynią się one do osiągnięcia wytyczonych celów, a obrona misja będzie łatwiejsza do zrealizowania.

1**cel strategiczny****SFERA SPOŁECZNA**

Poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne.

2**cel strategiczny****SFERA PRZESTRZENNA**

Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury.

3**cel strategiczny****SFERA GOSPODARCZA**

Dywersyfikacja struktury gospodarczej przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych

Kierunki działań

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, strategia ponadlokalna musi zawierać „kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych” (art. 10e. pkt. 3. ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym). Określenie kierunków koncentracji wysiłków podejmowanych w ramach realizacji określonych celów strategicznych jest bowiem niezbędne dla osiągnięcia jak najbardziej efektywnych rezultatów.

Cele i kierunki działań odpowiadają na potrzeby rozwojowe Gmin Pradoliny Wieprza i wskazują sposoby przezwyciężenia najważniejszych barier oraz maksymalnego wykorzystania potencjałów.

1**cel strategiczny****Poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne**

W celu zahamowania procesów depopulacyjnych zachodzących w regionie, niezbędne jest podjęcie działań w obszarze poprawy jakości życia jego mieszkańców. Aby osiągnąć zakładane rezultaty, zaplanowano dwa kierunki działania skupiające się na poprawie sytuacji demograficznej Gmin Pradoliny Wieprza:

Kierunek działania 1

Wysoka jakość usług publicznych świadczonych przez samorządy tworzące obszar funkcjonalny

Kierunek działania 2

Wzmacnianie kapitału ludzkiego i społecznego oraz zwiększanie poziomu integracji społeczności lokalnych

Istotnym aspektem poprawy jakości życia mieszkańców jest dostępność wysokiej jakości usług publicznych. Partnerskie gminy będą dążyły do zapewnienia sprawnej obsługi i szerokiej dostępności usług, a także do zwiększenia integracji społecznej w obrębie swoich ośrodków. Będzie to miało wpływ na wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego oraz ograniczenie negatywnych zjawisk odpływu ludności.

Osiągnięcie zakładanych rezultatów będzie możliwe dzięki realizacji konkretnych zadań mających wpływ na rozwój obszaru spraw społecznych. Wśród planowanych projektów znajdują się m.in. projekty obejmujące:

- Modernizację i rozbudowę gminnych ośrodków kultury i świetlic wiejskich,
- Rozbudowę infrastruktury sportowej,
- Rewitalizację przestrzeni publicznych i terenów zielonych.

Realizacja inwestycji związanych z modernizacją lokalnych ośrodków kultury i świetlic stanowiących miejsca gromadzenia się mieszkańców zapewni podstawę do zacieśniania więzi społecznych. Ponadto, rewitalizacja przestrzeni publicznych wpłynie pozytywnie na atrakcyjność osiedleńczą Gmin Pradoliny Wieprza i pomoże zahamować proces ich depopulacji.

2

cel
strategiczny

Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury

W celu zahamowania procesów depopulacyjnych zachodzących w regionie, niezbędne jest podjęcie działań w obszarze poprawy jakości życia jego mieszkańców. Aby osiągnąć zakładane rezultaty, zaplanowano dwa kierunki działania skupiające się na poprawie sytuacji demograficznej Gmin Pradoliny Wieprza:

Kierunek działania 3

Zwiększenie poziomu wyposażenia w infrastrukturę publiczną

Kierunek działania 4

Ochrona zasobów środowiska naturalnego

Kierunek działania 5

Dbałość o wysoką jakość przestrzeni publicznych

Wysoka jakość życia mieszkańców zostanie zapewniona poprzez realizację zadań z obszaru środowiska naturalnego oraz infrastruktury i przestrzeni publicznych. Zwiększenie dostępności infrastruktury technicznej jest istotne z punktu widzenia aktywizacji gospodarczej i społecznej, zwłaszcza w przypadku gmin zagrożonych trwałą marginalizacją. Inwestycje w rozwój sieci drogowej przyczynią się bowiem do zmniejszenia zjawiska wykluczenia transportowego i wzmocnią powiązania funkcjonalne między poszczególnymi ośrodkami. Ważną kwestią jest także rozwój sieci

kanalizacyjnej, co przyczyni się do podniesienia jakości życia mieszkańców oraz poprawy stanu środowiska naturalnego. Wśród planowanych projektów znajdują się przede wszystkim działania uwzględniające:

- Termomodernizację obiektów użyteczności publicznej,
- Rozbudowę i modernizację sieci wodno-kanalizacyjnej,
- Rewitalizację przestrzeni publicznych,
- Modernizację dróg publicznych,
- Wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- Modernizację Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych,
- Modernizację i rozbudowę energooszczędnego oświetlenia ulicznego.

Planowane projekty uwzględniają wiele inwestycji z zakresu rozbudowy i modernizacji infrastruktury sieciowej i drogowej, a także rewitalizacji terenów publicznych. Ich realizacja wpłynie na kształtowanie przestrzeni, co z kolei podniesie jej jakość oraz atrakcyjność osiedleńczą analizowanych gmin. Wszystko będzie się odbywało z poszanowaniem środowiska naturalnego i szczególną dbałością o jego zasoby, które stanowią potencjał rozwojowy całego regionu.

3

**cel
strategiczny**

**Dywersyfikacja struktury gospodarczej przy
wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych**

W ramach prac nad niniejszą strategią zidentyfikowano dywersyfikację struktury gospodarczej Gmin Pradoliny Wieprza jako jedno z głównych wyzwań analizowanego obszaru. W tej kwestii istotne jest wykorzystanie lokalnych zasobów i szans wynikających z uwarunkowań środowiskowych regionu.

Kierunek działania 6

**Efektywne wykorzystanie wiodących i wschodzących
potencjałów gospodarczych ze szczególnym uwzględnieniem
rolnictwa i turystyki**

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego zakłada, że rolnictwo będzie jednym z głównych kierunków rozwoju województwa, gdzie dominującą formą organizacji produkcji rolnej powinny być efektywne gospodarstwa rodzinne. Województwo lubelskie charakteryzuje się bowiem wysoką jakością i różnorodnością środowiska przyrodniczego i uwarunkowaniami środowiskowymi sprzyjającymi rozwojowi rolnictwa oraz przemysłu spożywczego. Wykorzystanie tych potencjałów stanowi szansę rozwojową Gmin Pradoliny Wieprza poprzez dywersyfikację ich struktury gospodarczej, zwłaszcza w sektorze rolniczym i usługowym związanym z turystyką. Przewiduje się, że wsparcie lokalnych przedsiębiorstw z tych sektorów zapewni nowe miejsca pracy i zwiększy dochody mieszkańców oraz gmin, co z kolei pozwoli zapobiec negatywnym tendencjom migracyjnym w celach zarobkowych. Powyższe działania wpłyną również na wzmocnienie atrakcyjności gospodarczej regionu. Zaplanowane projekty obejmują działania takie jak:

- Zagospodarowanie przestrzeni publicznych,
- Rozbudowę infrastruktury turystycznej,
- Modernizację i wytyczenie nowych szlaków pieszo-rowerowych.

Realizacja poszczególnych zadań będzie stanowiła podstawę do dywersyfikacji struktury gospodarczej Gmin Pradoliny Wieprza.

Kierunki działań podejmowane dla osiągnięcia celów strategicznych Gmin Pradoliny Wieprza wpisują się w wyznaczone w ramach trzech wymiarów cele strategiczne. Poszczególne kierunki wpisują się także w plan wsparcia Obszarów Strategicznej Interwencji, do których zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego należą gminy Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn.

Schemat interwencji strategicznej

Do każdego z trzech celów strategicznych przypisano zestaw działań wyznaczających kierunki rozwoju i stanowiących podstawę osiągnięcia założonych efektów. Poniżej zestawiono cele strategiczne wraz z kierunkami działań w trzech wymiarach – społecznym, przestrzennym i gospodarczym.

Wymiar społeczny	Wymiar przestrzenny	Wymiar gospodarczy
Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych
Kierunek działania 1. Wysoka jakość usług publicznych świadczonych przez samorządy tworzące obszar funkcjonalny	Kierunek działania 3. Zwiększenie poziomu wyposażenia w infrastrukturę publiczną	Kierunek działania 6. Efektywne wykorzystanie wiodących i wschodzących potencjałów gospodarczych ze szczególnym uwzględnieniem rolnictwa i turystyki
Kierunek działania 2. Wzmacnianie kapitału ludzkiego i społecznego oraz zwiększanie poziomu integracji społeczności lokalnych	Kierunek działania 4. Ochrona zasobów środowiska naturalnego	
	Kierunek działania 5. Dbłość o wysoką jakość przestrzeni publicznych	

4. Poziom operacyjny. Plan działań IIT

Niniejszy rozdział nawiązuje do art. 10e. 7. ustawy z dnia 8 marca 1990 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 713, 1378) o samorządzie gminnym, zgodnie z którym strategia rozwoju określa w szczególności obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań.

Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027 stanowi nadrzędny dokument planistyczny dla Gmin Pradoliny Wieprza w ustawowej formule strategii ponadlokalnej. Jest również podstawą do wdrożenia instrumentów terytorialnych będących narzędziem do pozyskania środków zgodnie z perspektywą finansową Unii Europejskiej 2021-2027.

Cele rozwojowe

Nadrzędne cele oraz wizja będą realizowane poprzez siedem celów rozwojowych z wymiaru społecznego, gospodarczego oraz przestrzennego. Poszczególne cele wzajemnie się uzupełniają i oddziałują na kilka sfer jednocześnie, dzięki czemu ich realizacja będzie wspierała wielokierunkowy rozwój przedmiotowego obszaru. Przyjęta formuła interwencji została ukierunkowana na wykorzystanie potencjałów i zasobów terenu Gmin Pradoliny Wieprza oraz poszczególnych samorządów w oparciu o zintegrowany charakter przedsięwzięć skupiających się przede wszystkim na aspekcie terytorialnym. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż realizacja wszystkich założonych celów przyczyni się również do realizacji celu strategicznego w wymiarze społecznym poprzez podniesienie jakości życia mieszkańców.

WYMIAR PRZESTRZENNY		WYMIAR GOSPODARCZY	
I Cel rozwojowy	Zwiększenie efektywności energetycznej na obszarze wsparcia		
II Cel rozwojowy	Wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii		
III Cel rozwojowy	Regulacja gospodarki wodnej na obszarze wsparcia		
IV Cel rozwojowy	Zwiększenie dostępności do infrastruktury sieciowej		
V Cel rozwojowy	Wdrożenie systemu racjonalnej gospodarki odpadami		
		VI Cel rozwojowy	Zagospodarowanie turystyczne obszaru wsparcia
VII Cel rozwojowy	Podniesienie jakości przestrzeni publicznych		

Założenia inwestycji zintegrowanych

Rdzeń niniejszego opracowania stanowią konkretne przedsięwzięcia zgłaszane i opracowywane przez samorządy skupione w Związku Gmin Pradoliny Wieprza. Prowadzone prace przygotowawcze doprowadziły do wypracowania obszarów tematycznych o szczególnym znaczeniu dla przedmiotowego obszaru, które operacjonalizują powiązane z nimi cele rozwojowe. Kolejny poziom stanowią przedsięwzięcia zintegrowane, kwalifikujące się do mechanizmu IIT. Cechują się one zintegrowanym charakterem, co oznacza, że realizacja pełnego zakresu przewidzianych działań będzie miała znaczący wpływ na niwelowanie deficytów rozwojowych, a zasięg ich oddziaływania obejmuje cały obszar Gmin Pradoliny Wieprza.

Wśród głównych obszarów tematycznych dla Innego Instrumentu Terytorialnego (IIT) mających znaczenie dla rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza wskazuje się priorytety wynikające ze struktury Funduszy Europejskich dla województwa lubelskiego 2021-2027 takie jak:

Cele priorytetowe	Ochrona zasobów środowiska i klimatu	Efektywne wykorzystanie energii	Rozwój zrównoważony terytorialnie
Cele szczegółowe	Przystosowanie do zmian klimatu	Efektywność energetyczna i redukcja emisji gazów cieplarnianych	Wsparcie obszarów innych niż miejskie
	Zrównoważona gospodarka wodna	Odnawialne źródła energii	
	Gospodarka o obiegu zamkniętym		
	Ochrona przyrody i bioróżnorodności		

W ramach IIT zaplanowano zatem przedsięwzięcia wspierające efektywne wykorzystanie zasobów przy jednoczesnej dbałości o stan środowiska oraz zrównoważony rozwój. Zestawienie projektów zgłoszonych przez samorządy zostało przedstawione w kolejnych rozdziałach, a ich klasyfikacji dokonano według poniższego schematu.

I Cel rozwojowy	Zwiększenie efektywności energetycznej na obszarze wsparcia
Przedsięwzięcie zintegrowane	Efektywność energetyczna i redukcja emisji gazów cieplarnianych
Kierunek działania	4. Ochrona zasobów środowiska naturalnego
Zakres projektów	• Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej • Wyposażenie obiektów użyteczności publicznej w instalacje OZE • Modernizacja oświetlenia ulicznego • Wsparcie mieszkańców w wymianie nieefektywnych źródeł ciepła
II Cel rozwojowy	Wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii
Przedsięwzięcie zintegrowane	Odnawialne źródła energii

Kierunek działania	4. Ochrona zasobów środowiska naturalnego
Zakres projektów	- Wyposażenie obiektów użyteczności publicznej w instalacje OZE - Wsparcie wykorzystania OZE na terenie Gmin Pradoliny Wieprza - Modernizacja oświetlenia ulicznego
III Cel rozwojowy	Regulacja gospodarki wodnej na obszarze wsparcia
Przedsięwzięcie zintegrowane	Przystosowanie do zmian klimatu
Kierunek działania	4. Ochrona zasobów środowiska naturalnego
Zakres projektów	- Modernizacja i rozbudowa sieci wodociągowej - Wsparcie gospodarstw domowych w zagospodarowaniu wód opadowych - Modernizacja stacji uzdatniania wody
IV Cel rozwojowy	Zwiększenie dostępności do infrastruktury sieciowej
Przedsięwzięcie zintegrowane	Zrównoważona gospodarka wodna
Kierunek działania	3. Zwiększenie poziomu wyposażenia w infrastrukturę publiczną
Zakres projektów	- Modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacji - Budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków - Wsparcie mieszkańców w budowie przydomowych oczyszczalni ścieków
V Cel rozwojowy	Wdrożenie systemu racjonalnej gospodarki odpadami
Przedsięwzięcie zintegrowane	Gospodarka o obiegu zamkniętym
Kierunek działania	4. Ochrona zasobów środowiska naturalnego
Zakres projektów	- Modernizacja, rozbudowa i doposażenie punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych - Wsparcie zbiórki i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest
VI Cel rozwojowy	Zagospodarowanie turystyczne obszaru wsparcia
Przedsięwzięcie zintegrowane	Ochrona przyrody i bioróżnorodności
Kierunek działania	6. Efektywne wykorzystanie wiodących i wschodzących potencjałów gospodarczych ze szczególnym uwzględnieniem rolnictwa i turystyki
Zakres projektów	- Rozbudowa i modernizacja pieszo-rowerowych szlaków turystycznych - Zagospodarowanie przestrzeni publicznych
VII Cel rozwojowy	Podniesienie jakości przestrzeni publicznych
Przedsięwzięcie zintegrowane	Wsparcie obszarów innych niż miejskie
Kierunek działania	5. Dbalność o wysoką jakość przestrzeni publicznych
Zakres projektów	- Rozbudowa infrastruktury rekreacyjno-sportowej - Modernizacja obiektów sakralnych i zabytków - Modernizacja infrastruktury transportowej - Rewitalizacja obszarów zdegradowanych

Podstawę opracowania stanowią konkretne przedsięwzięcia zgłaszane i opracowywane przez samorządy partnerskich Gmin Pradoliny Wieprza. Prowadzone prace przygotowawcze doprowadziły do zdefiniowania obszarów tematycznych, które mają bezpośredni związek z określonymi celami rozwojowymi. Na drodze analizy celów priorytetowych dla instrumentów IIT zdefiniowanych

w opracowaniu *Fundusze Europejskie dla województwa lubelskiego 2021-2027*, wyłoniono 7 obszarów przedsięwzięć zintegrowanych, na podstawie których wypracowano konkretne cele rozwojowe, którym przypisano następnie odpowiednie zestawy zadań.

Zadania skupione w poszczególnych przedsięwzięciach zintegrowanych cechują się zintegrowanym charakterem, co oznacza, że realizacja pełnego zakresu przewidzianych działań będzie miała znaczący wpływ na niwelowanie deficytów rozwojowych, a zasięg ich oddziaływania obejmuje cały obszar Gmin Pradoliny Wieprza.

Obszary interwencji i przedsięwzięcia zintegrowane

Przedsięwzięcie zintegrowane to zespół zadań i projektów powiązanych ze sobą tematycznie i lokalizacyjnie, skupiających się na jednym obszarze interwencji. Przedsięwzięcie zintegrowane ma charakter ponadlokalny i obejmuje zwarty obszar. W jego skład wchodzi poszczególne zadania inwestycyjne, których realizacja jest możliwa na drodze partnerstwa.

I Cel rozwojowy	Zwiększenie efektywności energetycznej na obszarze wsparcia
Przedsięwzięcie zintegrowane	Efektywność energetyczna i redukcja emisji gazów cieplarnianych
Opis sytuacji problemowej	
<i>Obecnie zagwarantowanie efektywności energetycznej stanowi priorytet wielu ośrodków ze względu na postępujące zmiany klimatyczne i konieczność zapewnienia zrównoważonych warunków rozwoju. Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej oraz wsparcie gospodarstw domowych w wymianie nieefektywnych urządzeń grzewczych umożliwia osiągnięcie pozytywnych efektów środowiskowych oraz implikuje wymierne korzyści finansowe.</i>	
Zgodność z poziomem strategicznym	
<i>Kierunek działania 4. Ochrona zasobów środowiska naturalnego</i>	
Zgodność z Strategią rozwoju województwa – Lubelskie 2030	
<i>CEL STRATEGICZNY: 2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych</i>	
<i>CEL OPERACYJNY: 2.4. Ochrona walorów środowiska</i>	
<i>Kierunki działania:</i>	
• Zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym dotyczącej oszczędzania zasobów i energii oraz idei gospodarki obiegu zamkniętego; • Wspieranie działań i rozwiązań na rzecz zwiększania efektywności energetycznej budynków i infrastruktury publicznej oraz ograniczania niskiej emisji; • Rozwój niskoemisyjnych i zeroemisyjnych mocy wytwórczych, energetyki rozproszonej opartej m.in. o komponent prosumencki.	
Oczekiwane wskaźniki rezultatu i produktu	
Liczba obiektów, w których została zamontowana instalacja fotowoltaiczna [ob.]	
Liczba obiektów objętych termomodernizacją [ob.]	
Liczba zmodernizowanych punktów oświetlenia [szt.]	
Liczba zrealizowanych projektów wymiany źródeł ciepła [szt.]	
Liczba wymienionych źródeł ciepła [szt.]	
Liczba zmodernizowanych obiektów [ob.]	
Powiązania z innymi projektami	

Niniejszy cel rozwojowy jest powiązany z II Celem rozwojowym ze względu na komplementarność planowanych działań w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej poprzez wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Sposób wskazania projektów

Projekty zostały wskazane przez partnerów, samorządy tworzące ROF, na podstawie analizy problemów, potrzeb i potencjałów.

Wskazanie partnerów

Gmina Żyrzyn, Gmina Kłoczew, Gmina Nowodwór, Gmina Ułęż

Wskazanie projektów strategicznych

1. Instalacje OZE na budynkach użyteczności publicznej w gminie Żyrzyn
2. Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej w gminie Kłoczew
3. Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne w gminie Nowodwór
4. Uczestnictwo w projekcie wspomagającym mieszkańców w wymianie nieefektywnych pieców na paliwa stałe. Wymiana źródeł ogrzewania w gminie Ułęż
5. Modernizacja kotłowni w obiektach użyteczności publicznej w gminie Kłoczew
6. Wymiana kotłów w gminie Żyrzyn
7. Wymiana oświetlenia ulicznego na oprawy typu LED oraz budowa nowych linii oświetlenia ulicznego w gminie Żyrzyn
8. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w gminie Żyrzyn
9. Wymiana kotłów na paliwo stałe w gminie Nowodwór

Uzasadnienie zintegrowanego charakteru

Wsparcie efektywności energetycznej przyniesie pozytywne efekty środowiskowe, zmniejszy koszty eksploatacyjne i przyniesie wymierne korzyści finansowe, co będzie zauważalne nie tylko w skali lokalnej, ale także regionalnej. Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej oraz instalacja urządzeń takich jak pompy ciepła czy panele fotowoltaiczne pozwoli ograniczyć wydatki na energię. Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne oprawy typu LED pomoże obniżyć koszty eksploatacji i konserwacji systemów oświetleniowych, a także wpłynie na bezpieczeństwo poprzez poprawę widoczności w przestrzeni publicznej.

II Cel rozwojowy	Wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii
Przedsięwzięcie zintegrowane	Odnawialne źródła energii
Opis sytuacji problemowej Ze względu na postępujące negatywne zmiany klimatyczne jednym z głównych kierunków krajowej polityki rozwojowej jest wykorzystanie odnawialnych źródeł energii. W związku z tym szczególnie istotne znaczenie ma wspieranie działań mających na celu zastąpienie nieefektywnych rozwiązań energetycznych rozwiązaniami opartymi na zasobach odnawialnych.	
Zgodność z poziomem strategicznym Kierunek działania 4. Ochrona zasobów środowiska naturalnego	
Zgodność z Strategią rozwoju województwa – Lubelskie 2030 CEL STRATEGICZNY: 2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych CEL OPERACYJNY: 2.1. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej Kierunki działania: • Rozwój krajowego systemu gazowniczego oraz lokalnych systemów wykorzystujących gaz ziemny (podziemne magazyny gazu) oraz biogaz. CEL STRATEGICZNY: 2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych CEL OPERACYJNY: 2.4. Ochrona walorów środowiska Kierunki działania: • Zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym dotyczącej oszczędzania zasobów i energii oraz idei gospodarki obiegu zamkniętego;	

- Wspieranie działań i rozwiązań na rzecz zwiększania efektywności energetycznej budynków i infrastruktury publicznej oraz ograniczania niskiej emisji;
- Rozwój niskoemisyjnych i zeroemisyjnych mocy wytwórczych, energetyki rozproszonej opartej m.in. o komponent prosumencki;
- Wdrażanie systemu racjonalnej gospodarki odpadami nastawionej na zwiększenie ponownego ich wykorzystania, recyklingu i odzysku surowców i energii.

Oczekiwane wskaźniki rezultatu i produktu

Liczba obiektów, w których została zamontowana instalacja fotowoltaiczna [ob.]

Liczba zrealizowanych projektów OZE [szt.]

Liczba osób uczestniczących w projektach OZE [os.]

Liczba zmodernizowanych punktów oświetlenia [szt.]

Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia ciepła)
[MWhe/rok]

Powiązania z innymi projektami

Niniejszy cel rozwojowy jest powiązany z I Celem rozwojowym ze względu na komplementarność planowanych działań w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej poprzez wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Sposób wskazania projektów

Projekty zostały wskazane przez partnerów, samorządy tworzące ROF, na podstawie analizy problemów, potrzeb i potencjałów.

Wskazanie partnerów

Gmina Żyrzyn, Gmina Kłoczew, Gmina Nowodwór, Gmina Ułęż

Wskazanie projektów strategicznych

1. Montaż instalacji fotowoltaicznych na obiektach użyteczności publicznej w gminie Kłoczew
2. Projekty OZE dla mieszkańców gminy Żyrzyn
3. Wsparcie wykorzystania OZE i instalacji fotowoltaicznych w gminie Nowodwór
4. Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego, energooszczędnego w Gminie Kłoczew – w trakcie realizacji

Uzasadnienie zintegrowanego charakteru

W wyniku realizacji działań z zakresu odnawialnych źródeł energii poprawią się parametry jakościowe środowiska naturalnego. Zwiększona świadomość mieszkańców będzie natomiast sprzyjać rozwojowi sektora OZE w regionie.

III Cel rozwojowy**Regulacja gospodarki wodnej na obszarze wsparcia**

Przedsięwzięcie zintegrowane

Przystosowanie do zmian klimatu

Opis sytuacji problemowej

Jednym z zagrożeń występujących na obszarze Gmin Pradoliny Wieprza jest cykliczne występowanie podtopień i powodzi. Niezbędne jest podjęcie działań z zakresu regulacji gospodarki wodnej przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska przyrodniczego i ochronie wód.

Zgodność z poziomem strategicznym

Kierunek działania 4. Ochrona zasobów środowiska naturalnego

Zgodność z Strategią rozwoju województwa – Lubelskie 2030

CEL STRATEGICZNY: 2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych

CEL OPERACYJNY: 2.4. Ochrona walorów środowiska

Kierunki działania:

- Wspieranie działań na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych, w tym racjonalizacji wielkości poboru wody, rozwój i modernizacja oczyszczalni ścieków, zwiększanie małej retencji i renaturyzacji rzek;

- Wspieranie działań na rzecz zagospodarowania wody w przemyśle wydobywczym przy wykorzystaniu innowacyjnych technologii;
- Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności;
- Wspieranie działań na rzecz monitorowania stanu środowiska i szerokiego udostępniania informacji mieszkańcom;
- Zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym dotyczącej oszczędzania zasobów i energii oraz idei gospodarki obiegu zamkniętego.

CEL STRATEGICZNY: Wzmacnianie kapitału społecznego

CEL OPERACYJNY: 4.5. Bezpieczeństwo publiczne

Kierunki działania:

- Wspieranie służb odpowiedzialnych za usuwanie skutków gwałtownych zjawisk klimatycznych/kłęsk żywiołowych oraz służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne;
- Edukacja mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa w domu, w szkole, na drodze, w Internecie, w kontaktach z nieznajomymi;
- Zwiększenie odporności służb publicznych na sytuacje kryzysowe;
- Wzmacnianie ochrony przed powodzią poprzez rozwój infrastruktury przeciwpowodziowej, utrzymanie warunków naturalnej retencji oraz ograniczanie rozwoju zabudowy w obszarach szczególnego zagrożenia powodzią.

Oczekiwane wskaźniki rezultatu i produktu

Długość nowych/zmodernizowanych odcinków sieci wodociągowej [km]

Odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej [%]

Liczba zmodernizowanych stacji uzdatniania wody [szt.]

Liczba nowych/zmodernizowanych zbiorników wodnych [szt.]

Liczba nowych systemów monitorowania jakości powietrza [szt.]

Liczba zrealizowanych działań informacyjno-edukacyjnych [szt.]

Liczba wspartych gospodarstw domowych w zakresie zagospodarowania wód opadowych

Liczba nowych instalacji pomiaru poziomu wody [szt.]

Długość udrożnionych rowów [km]

Liczba wspartych jednostek OSP [jedn.]

Powiązania z innymi projektami

Niniejszy cel rozwojowy jest spójny z IV Celem rozwojowym w zakresie rozbudowy sieci kanalizacyjnej i wodociągowej w ramach zwiększenia dostępności do infrastruktury sieciowej na obszarze wsparcia.

Sposób wskazania projektów

Projekty zostały wskazane przez partnerów, samorządy tworzące ROF, na podstawie analizy problemów, potrzeb i potencjałów.

Wskazanie partnerów

Gmina Żyrzyn, Gmina Kłoczew, Gmina Nowodwór, Gmina Ułęż

Wskazanie projektów strategicznych

1. Przebudowa Stacji Uzdatniania Wody w Trzciankach, rozbudowa sieci wodociągowej w rozproszonej zabudowie Gminy Nowodwór
2. Budowa przydomowych oczyszczalni w rozproszonej zabudowie Gminy Nowodwór
3. Zagospodarowanie stawu w Nowodworze na cele rekreacji i retencji wodnej
4. Przebudowa zbiorników wodnych (zbiorniki retencyjne) w gminie Żyrzyn
5. Wykonanie stacji pomiaru i monitorowania jakości powietrza w gminie Kłoczew
6. Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w gminie Kłoczew
7. Przebudowa wodociągów i hydroforni oraz przepompowni w gminie Żyrzyn
8. Wsparcie małej retencji wodnej w gospodarstwach domowych w celu zagospodarowania wód opadowych w gminie Ułęż

9. Budowa zbiornika retencyjnego obok rzeki Wieprz w gminie Ułęż
10. Modernizacja sieci wodociągowej w gminie Kłoczew
11. Wody opadowe – instalacja poziomowskazu wody w Strzyżowicach i Kośminie oraz udrożnienie rowów przy drogach gminnych (gmina Żyrzyn)
12. Doposażenie jednostek OSP z gminy Ułęż tytułem poprawy bezpieczeństwa ppoż. przed wypalaniem łąk w gminie Ułęż
13. Działania informacyjno-edukacyjne z udziałem szkół w gminie Żyrzyn
14. Rozbudowa sieci wodociągowej w gminie Kłoczew

Uzasadnienie zintegrowanego charakteru

Inwestycje uwzględniające modernizację infrastruktury wodociągowej na terenie gmin Żyrzyn, Kłoczew, Nowodwór i Ułęż wpłyną na poprawę stanu środowiska w całym regionie. Dzięki przebudowie zbiorników wodnych i wsparciu retencji wodnej w gospodarstwach domowych możliwe będzie efektywne zagospodarowanie wód opadowych i zapobieganie zagrożeniom powodziowym.

IV Cel rozwojowy

Zwiększenie dostępności do infrastruktury sieciowej

Przedsięwzięcie zintegrowane Zrównoważona gospodarka wodna

Opis sytuacji problemowej

Gminy Pradoliny Wieprza charakteryzują się niską dostępnością infrastruktury publicznej, zwłaszcza sieci kanalizacyjnej i gazowej. Niski stopień wyposażenia w infrastrukturę sieciową ogranicza rozwój gospodarczy i obniża jakość życia mieszkańców, wpływając na nasilanie procesów depopulacyjnych.

Zgodność z poziomem strategicznym

Kierunek działania 3. Zwiększenie poziomu wyposażenia w infrastrukturę publiczną

Zgodność z Strategią rozwoju województwa – Lubelskie 2030

EL STRATEGICZNY: 2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych

CEL OPERACYJNY: 2.4. Ochrona walorów środowiska

Kierunki działania:

- *Wspieranie działań na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych, w tym racjonalizacji wielkości poboru wody, rozwój i modernizacja oczyszczalni ścieków, zwiększanie małej retencji i renaturyzacji rzek;*
- *Wspieranie działań na rzecz zagospodarowania wody w przemyśle wydobywczym przy wykorzystaniu innowacyjnych technologii;*
- *Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności;*
- *Wspieranie działań na rzecz wzrostu lesistości województwa zgodnie z warunkami siedliskowymi;*
- *Zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym dotyczącej oszczędzania zasobów i energii oraz idei gospodarki obiegu zamkniętego.*

Oczekiwane wskaźniki rezultatu i produktu

Długość nowo wybudowanych lub zmodernizowanych odcinków sieci kanalizacyjnej [km]

Liczba nowych/zmodernizowanych oczyszczalni ścieków [szt.]

Liczba nowych/zmodernizowanych przydomowych oczyszczalni ścieków [szt.]

Długość nowych/zmodernizowanych odcinków sieci wodociągowej [km]

Liczba nowych/zmodernizowanych hydroforni [szt.]

Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej [%]

Powiązania z innymi projektami

Niniejszy cel rozwojowy jest spójny z III Celem rozwojowym w zakresie rozbudowy sieci kanalizacyjnej i wodociągowej w ramach zwiększenia dostępności do infrastruktury sieciowej na obszarze wsparcia.

Sposób wskazania projektów

Projekty zostały wskazane przez partnerów, samorządy tworzące ROF, na podstawie analizy problemów, potrzeb i potencjałów.

Wskazanie partnerów

Gmina Żyrzyn, Gmina Kłoczew, Gmina Nowodwór, Gmina Ułęż

Wskazanie projektów strategicznych

1. Budowa kanalizacji - Bałtów, Borysów, Kotliny w gminie Żyrzyn
2. Budowa oczyszczalni ścieków oraz kanalizacji w gminie Ułęż
3. Rozbudowa sieci kanalizacji w gminie Kłoczew
4. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków i zapasowej studni przy SUW Grabów Szlachecki w gminie Nowodwór
5. Budowa kanalizacji deszczowej przy drogach gminnych w gminie Ułęż
6. Budowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Gózd w gminie Kłoczew
7. Budowa oczyszczalni ścieków w Osinach i modernizacja oczyszczalni w Żyrzynie
8. Modernizacja infrastruktury wodociągowej wraz z wymianą sieci w miejscowości Ułęż
9. Budowa przydomowych oczyszczalni w gminie Żyrzyn
10. Remont hydroforni w Ułężu i Sobieszynie
11. Rozbudowa sieci wodociągowych i modernizacja ujęć w gminie Żyrzyn

Uzasadnienie zintegrowanego charakteru

Racjonalne kształtowanie infrastruktury sieciowej jest warunkiem intensyfikacji powiązań funkcjonalnych umożliwiających aktywność gospodarczą, której rozwój nie będzie warunkowany przebiegiem granic administracyjnych. Poza aspektami społeczno-gospodarczymi, wyposażenie w infrastrukturę techniczną wpływa na stan środowiska przyrodniczego.

V Cel rozwojowy	Wdrożenie systemu racjonalnej gospodarki odpadami
Przedsięwzięcie zintegrowane	Gospodarka o obiegu zamkniętym
Opis sytuacji problemowej	
Gminy Pradoliny Wieprza charakteryzują się stosunkowo niskim udziałem odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów.	
Zgodność z poziomem strategicznym	
Kierunek działania 4. Ochrona zasobów środowiska naturalnego	
Zgodność z Strategią rozwoju województwa – Lubelskie 2030	
CEL STRATEGICZNY: 2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych	
CEL OPERACYJNY: 2.4. Ochrona walorów środowiska	
Kierunki działania:	
• Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności; • Zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym dotyczącej oszczędzania zasobów i energii oraz idei gospodarki obiegu zamkniętego; • Wspieranie działań na rzecz rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych i poeksploatacyjnych oraz zagospodarowanie terenów i obiektów przemysłowych; • Działania w zakresie zapobiegania marnotrawieniu dóbr, żywności na etapie produkcji, przetwórstwa, konsumpcji; • Wdrażanie systemu racjonalnej gospodarki odpadami nastawionej na zwiększenie ponownego ich wykorzystania, recyklingu i odzysku surowców i energii.	
Oczekiwane wskaźniki rezultatu i produktu	
Liczba nowych/zmodernizowanych/doposażonych punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych [szt.]	
Ilość zutylizowanych wyrobów zawierających azbest	
Liczba zrealizowanych projektów w zakresie zbiórki i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest [szt.]	
Liczba koszy do segregacji odpadów zamontowanych w przestrzeni publicznej [szt.]	

Liczba dostarczonych przydomowych kompostowników i pojemników do gromadzenia odpadów biodegradowalnych [szt.]

Powiązania z innymi projektami

Niniejszy cel rozwojowy jest spójny z VII Celem rozwojowym w zakresie podnoszenia jakości przestrzeni publicznych poprzez wdrożenie efektywnej gospodarki odpadami.

Sposób wskazania projektów

Projekty zostały wskazane przez partnerów, samorządy tworzące ROF, na podstawie analizy problemów, potrzeb i potencjałów.

Wskazanie partnerów

Gmina Żyrzyn, Gmina Kłoczew, Gmina Nowodwór, Gmina Ułęż

Wskazanie projektów strategicznych

1. Modernizacja Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Borysowie
2. Modernizacja Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Kłoczewie
3. Wyposażenie PSZOK w kontenery do gromadzenia odpadów, finansowanie usuwania i utylizacji wyrobów zawierających azbest w gminie Nowodwór
4. Przebudowa, modernizacja Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Ułężu wg obowiązujących standardów
5. Uczestnictwo w projektach mających na celu zbieranie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest w gminie Nowodwór
6. Usuwanie azbestu w gminie Żyrzyn
7. Montaż koszy do segregacji przy przystankach i miejscach użyteczności publicznej w gminie Żyrzyn
8. Zakup i dostawa przydomowych kompostowników i pojemników z tworzyw sztucznych do gromadzenia odpadów biodegradowalnych w gminie Ułęż
9. Zakup i dostawa przydomowych kompostowników i pojemników z tworzyw sztucznych do gromadzenia odpadów biodegradowalnych w gminie Nowodwór

Uzasadnienie zintegrowanego charakteru

Wsparcie racjonalnej gospodarki odpadami na poziomie lokalnym będzie miało pozytywny skutek także na poziomie regionalnym i krajowym. Ma to szczególne znaczenie w kształtowaniu polityki prośrodowiskowej.

VI Cel rozwojowy

Zagospodarowanie turystyczne obszaru wsparcia

Przedsięwzięcie zintegrowane Ochrona przyrody i bioróżnorodności

Opis sytuacji problemowej

Lubelszczyzna posiada wysoki potencjał turystyczny związany ze zróżnicowaniem środowiska przyrodniczego oraz występowaniem licznych zbiorników wodnych. Wiele z nich pozostaje jednak niezagospodarowanych, bądź zaniedbanych, co zmniejsza atrakcyjność przedmiotowego obszaru. Niedostateczna jakość terenów zielonych i brak ich wyposażenia w infrastrukturę turystyczną nie pozwala na pełne wykorzystanie potencjału gmin Żyrzyn, Kłoczew, Ułęż i Nowodwór.

Zgodność z poziomem strategicznym

Kierunek działania 6. Efektywne wykorzystanie wiodących i wschodzących potencjałów gospodarczych ze szczególnym uwzględnieniem rolnictwa i turystyki

Zgodność z Strategią rozwoju województwa – Lubelskie 2030

CEL STRATEGICZNY: 2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych

CEL OPERACYJNY: 2.1. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej

Kierunki działania:

- *Rozwój lokalnych układów drogowych z uwzględnieniem ruchu rowerowego na zasadach ogólnych, zapewniających dostęp do miejsc koncentracji podstawowych usług, a także infrastruktury sprzyjającej elektromobilności.*

CEL STRATEGICZNY: 2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych

CEL OPERACYJNY: 2.4. Ochrona walorów środowiska

Kierunki działania:

- Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności;
- Wspieranie działań na rzecz wzrostu lesistości województwa zgodnie z warunkami siedliskowymi;
- Wspieranie działań na rzecz rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych i poeksploatacyjnych oraz zagospodarowanie terenów i obiektów przemysłowych.

Oczekiwane wskaźniki rezultatu i produktu

Długość szlaków pieszo-rowerowych [km]

Liczba elementów małej architektury w przestrzeni publicznej [szt.]

Liczba wykonanych zabiegów pielęgnacyjnych zieleni [szt.]

Liczba oznakowanych pomników przyrody [szt.]

Liczba zagospodarowanych zbiorników i stawów rekreacyjnych [szt.]

Powierzchnia zagospodarowanych przestrzeni publicznych [m²]

Powierzchnia nawierzchni przepuszczalnych [m²]

Liczba zrealizowanych projektów turystycznych [szt.]

Liczba/długość nowych lub zmodernizowanych szlaków turystycznych [szt./km]

Powiązania z innymi projektami

Niniejszy cel rozwojowy jest powiązany z VII Celem rozwojowym w zakresie podnoszenia atrakcyjności turystycznej Gmin Pradoliny Wieprza. Planowane w ramach VII Celu rozwojowego inwestycje w modernizację i rewitalizację przestrzeni publicznych będą miały wpływ na poprawę wizerunku obszaru wsparcia i przyciągnięcie turystów.

Sposób wskazania projektów

Projekty zostały wskazane przez partnerów, samorządy tworzące ROF, na podstawie analizy problemów, potrzeb i potencjałów.

Wskazanie partnerów

Gmina Żyrzyn, Gmina Nowodwór, Gmina Ułęż

Wskazanie projektów strategicznych

1. Ścieżki pieszo-rowerowe, wiaty, małe siłownie zewnętrzne, miejsca na ognisko, ścieżki edukacyjne w gminie Żyrzyn
2. Wykonanie zabiegów pielęgnacyjnych zabytkowych drzewostanów oraz nasadzeń zastępczych dla obumarłych drzew w gminie Ułęż
3. Oznakowanie pomników przyrody w gminie Ułęż
4. Zbiorniki i stawy rekreacyjne w gminie Żyrzyn
5. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej (park, łąki kwietne, zbiorniki wodne i stawy) w gminie Żyrzyn
6. Zastosowanie nawierzchni przepuszczalnych w gminie Ułęż
7. Realizacja projektu turystycznego z wykorzystaniem zasobów naturalnych przyrodniczo oraz zasobów dziedzictwa kulturowego w Sobieszynie Brzozowej (we współpracy ze Starostwem Powiatowym w Rykach jako właścicielem terenu) w gminie Ułęż
8. Zagospodarowanie Dzikiego Stawu jako kąpieliska i obiektu turystycznego dla kajaków, żaglówek, itp. w gminie Ułęż
9. Odnowa i wytyczenie nowych szlaków turystycznych w gminie Ułęż
10. Montaż Witaczy na terenie gminy Nowodwór

Uzasadnienie zintegrowanego charakteru

Realizacja projektów z zakresu wykorzystania potencjału turystycznego wpłynie pozytywnie na rozwój całego regionu. Poszczególne przedsięwzięcia podniosą jakość przestrzeni publicznych oraz zwiększą atrakcyjność gmin Żyrzyn, Nowodwór, Ułęż i Kłoczew. Realizacja inwestycji będzie uwzględniała wykorzystanie uwarunkowań środowiskowych w postaci sieci rzek i stawów stanowiących potencjał turystyczny całego regionu. Ścieżki pieszo-rowerowe oraz nowe szlaki

turystyczne zwiększą dostępność przedmiotowego obszaru i pozwolą na rozszerzenie jego oferty turystycznej.

VII Cel rozwojowy	Podniesienie jakości przestrzeni publicznych
Przedsięwzięcie zintegrowane	Wsparcie obszarów innych niż miejskie
Opis sytuacji problemowej	
<i>Kształtowanie przestrzeni publicznych na terenie Gmin Pradoliny Wieprza warunkowane jest przez ich wiejski charakter. Sieć osadnicza w przedmiotowym obszarze podporządkowana bowiem jest głównym ciągom komunikacyjnym, a większą część zabudowy stanowią indywidualne gospodarstwa rolne i zabudowa jednorodzinna, co ogranicza rozwój ogólnodostępnych przestrzeni stanowiących miejsca integracji społecznej. Centra kulturalne poszczególnych gmin wymagają modernizacji, niezbędne jest także podjęcie działań rewitalizacyjnych terenów zielonych.</i>	
Zgodność z poziomem strategicznym	
Kierunek działania 5. Dbłość o wysoką jakość przestrzeni publicznych	
Zgodność z Strategią rozwoju województwa – Lubelskie 2030	
CEL STRATEGICZNY: 2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych	
CEL OPERACYJNY: 2.1. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej	
Kierunki działania:	
Rozwój lokalnych układów drogowych z uwzględnieniem ruchu rowerowego na zasadach ogólnych, zapewniających dostęp do miejsc koncentracji podstawowych usług, a także infrastruktury sprzyjającej elektromobilności.	
CEL STRATEGICZNY: 2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych	
2.3. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	
Kierunki działania:	
- Przeciwdziałanie wykluczeniu transportowemu; - Wyprowadzanie ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów (w tym rewitalizacja); - Poprawa dostępności do świadczonych podstawowych usług społecznych; - Wspieranie usług publicznych służących rozwijaniu działalności kulturalnej, wzmocnianiu poczucia tożsamości lokalnej i budowie społeczeństwa obywatelskiego.	
CEL STRATEGICZNY: 2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych	
CEL OPERACYJNY: 2.4. Ochrona walorów środowiska	
Kierunki działania:	
- Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności; - Wspieranie działań na rzecz wzrostu lesistości województwa zgodnie z warunkami siedliskowymi; - Wspieranie działań na rzecz rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych i poeksploatacyjnych oraz zagospodarowanie terenów i obiektów przemysłowych.	
CEL STRATEGICZNY: Wzmacnianie kapitału społecznego	
CEL OPERACYJNY: 4.5. Bezpieczeństwo publiczne	
Kierunki działania:	
- Wspieranie służb odpowiedzialnych za usuwanie skutków gwałtownych zjawisk klimatycznych/klęsk żywiołowych oraz służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne; - Zwiększenie odporności służb publicznych na sytuacje kryzysowe.	
Oczekiwane wskaźniki rezultatu i produktu	
Liczba nowych/zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej/sportowej [ob.]	
Liczba zainstalowanych urządzeń monitoringu wizyjnego [szt.]	
Liczba rozbudowanych/zmodernizowanych gminnych ośrodków kultury/światlic wiejskich [szt.]	
Długość oznakowanych szlaków rowerowych [km]	
Liczba nowych obiektów użyteczności publicznej [szt.]	

Liczba zmodernizowanych obiektów sakralnych/obiektów wpisanych do ewidencji zabytków [ob.]
 Liczba doposażonych jednostek OSP [jedm.]
 Długość zmodernizowanych dróg publicznych [km]
 Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów [m2]

Powiązania z innymi projektami

Niniejszy cel rozwojowy jest powiązany z VI Celem rozwojowym ze względu na fakt, iż podniesienie jakości przestrzeni publicznych wpłynie na zwiększenie atrakcyjności turystycznej przedmiotowego obszaru. Ponadto, cel ten jest spójny z VII Celem rozwojowym w zakresie podnoszenia jakości przestrzeni publicznych poprzez wdrożenie efektywnej gospodarki odpadami.

Sposób wskazania projektów

Projekty zostały wskazane przez partnerów, samorządy tworzące ROF, na podstawie analizy problemów, potrzeb i potencjałów.

Wskazanie partnerów

Gmina Żyrzyn, Gmina Nowodwór, Gmina Ułęż

Wskazanie projektów strategicznych

1. Budowa strefy relaksu i rodzinnej w Kłoczewie
2. Monitoring miejsc gromadzenia się młodzieży w gminie Nowodwór
3. Rozbudowa GOK-u w gminie Żyrzyn
4. Oznakowanie rowerowego szlaku turystycznego w gminie Ułęż
5. Budowa nowego budynku Urzędu Gminy w gminie Żyrzyn
6. Infrastruktura turystyczna - witacze, tablice informacyjne, ławki w gminie Ułęż
7. Modernizacja obiektów objętych ochroną konserwatorską w gminie Kłoczew
8. Modernizacja świetlic wiejskich w Skrudkach, Kośminie i Strzyżowicach (gmina Żyrzyn)
9. Modernizacja zaplecza boiska w Starym Zadybiu (gmina Kłoczew)
10. Odrestaurowanie zabytków na terenie gminy Ułęż - dworów i pałaców (Ułęż, Sobieszyn, Sarny, Podlodów)
11. Budowa boisk sportowych w gminie Żyrzyn
12. Rozwój bazy sportowej. Budowa Gminnego Stadionu Sportowego w Nowodworze
13. Wykonanie modernizacji w sakralnych obiektach - kościoły w Sobieszynie i Żabiance (ogrzewanie) – gmina Ułęż
14. Zakup dwóch średnich samochodów dla OSP, budowa placu ćwiczeń dla OSP w gminie Żyrzyn
15. Rewitalizacja (park, Aleja Lipowa, szkoły, centra kulturalne poszczególnych wsi - świetlice, remizy) w gminie Żyrzyn
16. Modernizacja dróg gminnych (gmina Kłoczew)
17. Modernizacja dróg na terenie Gminy Nowodwór
18. Zakup 3 samochodów pożarniczych dla OSP

Uzasadnienie zintegrowanego charakteru

Realizacja projektów z zakresu podnoszenia jakości przestrzeni publicznych wpłynie pozytywnie na atrakcyjność osiedleńczą Gmin Pradoliny Wieprza. Poszczególne inwestycje podniosą jakość przestrzeni publicznych oraz zwiększą bezpieczeństwo, a także zapewnią podstawę do zacieśniania więzi społecznych. Planowana strefa relaksu czy boiska sportowe będą stanowiły element oferty skierowanej do mieszkańców różnych grup wiekowych, zarówno przedmiotowego obszaru, jak i pobliskich miejscowości.

Poprzez modernizację obiektów zabytkowych oraz budowę obiektów sportowych możliwe będzie ponadto rozszerzenie oferty turystycznej. Modernizacja dróg publicznych pozwoli ponadto na zwiększenie dostępności transportowej przedmiotowego obszaru i napływ turystów zainteresowanych lokalnymi atrakcjami.

Wykaz projektów zintegrowanych

Poniżej przedstawiono wykaz projektów zintegrowanych dotyczących poszczególnych celów rozwojowych.

Nazwa projektu		Gmina	Kwota
I Cel rozwojowy	Zwiększenie efektywności energetycznej na obszarze wsparcia		
Instalacje OZE na budynkach użyteczności publicznej (fotowoltaika, pompy ciepła (powietrze/powietrze, powietrze/woda i geotermalne)		Żyrzyn	2 500 000,00 zł
Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej		Kłoczew	2 500 000,00 zł
Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne		Nowodwór	3 500 000,00 zł
Uczestnictwo w projekcie wspomagającym mieszkańców w wymianie nieefektywnych pieców na paliwa stałe. Wymiana źródeł ogrzewania		Ułęż	2 000 000,00 zł
Modernizacja kotłowni w obiektach użyteczności publicznej		Kłoczew	500 000,00 zł
Wymiana kotłów		Żyrzyn	1 250 000,00 zł
Wymiana oświetlenia ulicznego na oprawy typu LED oraz budowa nowych linii oświetlenia ulicznego		Żyrzyn	4 000 000,00 zł
Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej		Żyrzyn	15 000 000,00 zł
Wymiana kotłów na paliwo stałe w gminie Nowodwór		Nowodwór	1 000 000,00 zł
II Cel rozwojowy	Wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii		
Montaż instalacji fotowoltaicznych na obiektach użyteczności publicznej		Kłoczew	500 000,00 zł
Projekty OZE dla mieszkańców		Żyrzyn	5 000 000,00 zł
Wsparcie wykorzystania OZE i instalacji fotowoltaicznych		Nowodwór	3 000 000,00 zł
Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego, energooszczędnego w Gminie Kłoczew - w trakcie realizacji		Kłoczew	960 000,00 zł
III Cel rozwojowy	Regulacja gospodarki wodnej na obszarze wsparcia		
Przebudowa Stacji Uzdatniania Wody w Trzciankach, rozbudowa sieci wodociągowej w rozproszonej zabudowie Gminy Nowodwór		Nowodwór	4 000 000,00 zł
Budowa przydomowych oczyszczalni w rozproszonej zabudowie Gminy Nowodwór		Nowodwór	1 000 000,00 zł
Zagospodarowanie stawu w Nowodworze na cele rekreacji i retencji wody		Nowodwór	4 000 000,00 zł
Przebudowa zbiorników wodnych - zbiorniki retencyjne		Żyrzyn	8 000 000,00 zł

Nazwa projektu	Gmina	Kwota
Wykonanie stacji pomiaru i monitorowania jakości powietrza	Kłoczew	6000 000,00 zł
Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody	Kłoczew	3 500 000,00 zł
Przebudowa wodociągów i hydroforni oraz przepompowni	Żyrzyn	14 000 000,00 zł
Wsparcie małej retencji wodnej w gospodarstwach domowych w celu zagospodarowania wód opadowych	Ułęż	50 000,00 zł
Budowa zbiornika retencyjnego obok rzeki Wieprz	Ułęż	5 000 000,00 zł
Modernizacja sieci wodociągowej	Kłoczew	23 000 000,00 zł
Wody opadowe – instalacja poziomowskazu wody w Strzyżowicach i Kośminie oraz udrożnienie rowów przy drogach gminnych	Żyrzyn	1 000 000,00 zł
Doposażenie jednostek OSP z gminy Ułęż tytułem poprawy bezpieczeństwa ppoż. przed wypalaniem łąk	Ułęż	3 600 000,00 zł
Działania informacyjno-edukacyjne z udziałem szkół	Żyrzyn	200 000,00 zł
Rozbudowa sieci wodociągowej	Kłoczew	2 000 000,00 zł
IV Cel rozwojowy	Zwiększenie dostępności do infrastruktury sieciowej	
Budowa kanalizacji - Bałtów, Borysów, Kotliny	Żyrzyn	18 000 000,00 zł
Budowa oczyszczalni ścieków oraz kanalizacji w gminie Ułęż	Ułęż	10 000 000,00 zł
Rozbudowa sieci kanalizacji	Kłoczew	15 000 000,00 zł
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków i zapasowej studni przy SUW Grabów Szlachecki	Nowodwór	1 200 000,00 zł
Budowa kanalizacji deszczowej przy drogach gminnych	Ułęż	1 000 000,00 zł
Budowa oczyszczalni ścieków	Kłoczew	5 000 000,00 zł
Budowa oczyszczalni ścieków w Osinach i modernizacja oczyszczalni w Żyrzynie	Żyrzyn	10 000 000,00 zł
Modernizacja infrastruktury wodociągowej wraz z wymianą sieci w miejscowości Ułęż	Ułęż	5 000 000,00 zł
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	Żyrzyn	3 000 000,00 zł
Remont hydroforni w Ułężu i Sobieszynie	Ułęż	2 000 000,00 zł
Rozbudowa sieci wodociągowych i modernizacja ujęć	Żyrzyn	5 000 000,00 zł
V Cel rozwojowy	Wdrożenie systemu racjonalnej gospodarki odpadami	
Modernizacja Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Borysowie	Żyrzyn	600 000,00 zł
Modernizacja Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Kłoczewie	Kłoczew	1 000 000,00 zł
Wyposażenie PSZOK w kontenery do gromadzenia odpadów	Nowodwór	200 000,00 zł

Nazwa projektu	Gmina	Kwota
Finansowanie usuwania i utylizacji wyrobów zawierających azbest	Nowodwór	500 000,00 zł
Przebudowa, modernizacja Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Ułężu wg obowiązujących standardów	Ułęż	2 000 000,00 zł
Uczestnictwo w projektach mających na celu zbieranie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest	Ułęż	500 000,00 zł
Usuwanie azbestu	Żyrzyn	500 000,00 zł
Montaż koszy do segregacji przy przystankach i miejscach użyteczności publicznej	Żyrzyn	250 000,00 zł
Zakup i dostawa przydomowych kompostowników i pojemników z tworzyw sztucznych do gromadzenia odpadów biodegradowalnych	Ułęż	100 000,00 zł
Zakup i dostawa przydomowych kompostowników i pojemników z tworzyw sztucznych do gromadzenia odpadów biodegradowalnych w Gminie Nowodwór	Nowodwór	500 000,00 zł
VI Cel rozwojowy	Zagospodarowanie turystyczne obszaru wsparcia	
Ścieżki pieszo-rowerowe, wiaty, małe siłownie zewnętrzne, miejsca na ognisko, ścieżki edukacyjne	Żyrzyn	500 000,00 zł
Wykonanie zabiegów pielęgnacyjnych zabytkowych drzewostanów oraz nasadzeń zastępczych dla obumarłych drzew	Ułęż	100 000,00 zł
Oznakowanie pomników przyrody	Ułęż	200 000,00 zł
Zbiorniki i stawy rekreacyjne	Żyrzyn	2 000 000,00 zł
Zagospodarowanie przestrzeni publicznej (park, łąki kwietne, zbiorniki wodne i stawy)	Żyrzyn	1 500 000,00 zł
Zastosowanie nawierzchni przepuszczalnych	Ułęż	1 500 000,00 zł
Realizacja projektu turystycznego z wykorzystaniem zasobów naturalnych przyrodniczo oraz zasobów dziedzictwa kulturowego w Sobieszynie Brzozowej (we współpracy ze Starostwem Powiatowym w Rykach jako właścicielem terenu)	Ułęż	5 000 000,00 zł
Zagospodarowanie Dzikiego Stawu jako kąpieliska i obiektu turystycznego dla kajaków, żaglówek, itp.	Ułęż	10 000 000,00 zł
Odnowa i wytyczenie nowych szlaków turystycznych	Ułęż	500 000,00 zł
Montaż Witaczy na terenie Gminy Nowodwór	Nowodwór	150 000,00 zł
VII Cel rozwojowy	Podniesienie jakości przestrzeni publicznych	
Budowa strefy relaksu i rodzinnej w Kłoczewie	Kłoczew	850 000,00 zł
Monitoring miejsc gromadzenia się młodzieży	Nowodwór	150 000,00 zł

Nazwa projektu	Gmina	Kwota
Rozbudowa GOK-u	Żyrzyn	6 000 000,00 zł
Oznakowanie rowerowego szlaku turystycznego	Ułęż	70 000,00 zł
Budowa nowego budynku Urzędu Gminy	Żyrzyn	5 000 000,00 zł
Infrastruktura turystyczna - witacze, tablice informacyjne, ławki	Ułęż	70 000,00 zł
Modernizacja obiektów objętych ochroną konserwatorską	Kłoczew	2 000 000,00 zł
Modernizacja świetlic wiejskich w Skrudkach, Kośminie i Strzyżowicach	Żyrzyn	2 000 000,00 zł
Modernizacja zaplecza boiska w Starym Zadybiu	Kłoczew	600 000,00 zł
Odrestaurowanie zabytków na terenie gminy Ułęż - dworów i pałaców (Ułęż, Sobieszyn, Sarny, Podlodów)	Ułęż	10 000 000,00 zł
Budowa boisk sportowych	Żyrzyn	3 000 000,00 zł
Rozwój bazy sportowej. Budowa Gminnego Stadionu Sportowego w Nowodworze	Nowodwór	10 000 000,00 zł
Wykonanie modernizacji w sakralnych obiektach - kościoły w Sobieszynie i Żabiance (ogrzewanie)	Ułęż	4 000 000,00 zł
Zakup dwóch średnich samochodów dla OSP, budowa placu ćwiczeń dla OSP	Żyrzyn	2 000 000,00 zł
Rewitalizacja (park, Aleja Lipowa, szkoły, centra kulturalne poszczególnych wsi - świetlice, remizy)	Żyrzyn	5 000 000,00 zł
Modernizacja dróg gminnych	Kłoczew	5 000 000,00 zł
Modernizacja dróg na terenie Gminy Nowodwór	Nowodwór	5 000 000,00 zł
Zakup 3 samochodów pożarniczych dla OSP	Nowodwór	2 500 000,00 zł

Plan finansowy

Cel rozwojowy	Łączna kwota przedsięwzięcia ZIT	Liczba partnerów	Wskaźnik produktu	Wskaźniki rezultatu	Źródła finansowania	Termin realizacji
Zwiększenie efektywności energetycznej na obszarze wsparcia	32 250 000,00 zł	4 (Gmina Żyrzyn, Gmina Kłoczew, Gmina Nowodwór, Gmina Ułęż)	Liczba obiektów objętych termomodernizacją [ob.]	Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych) [MWh/rok]	FE dla Lubelskiego 2021-2027 / Budżet JST / Budżet Państwa / Inne środki	2021-2027
Wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii	9 460 000,00 zł	4 (Gmina Żyrzyn, Gmina Kłoczew, Gmina Nowodwór, Gmina Ułęż)	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym: energii elektrycznej, energii cieplnej) [MW]	Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia cieplna) [MWh/rok]	FE dla Lubelskiego 2021-2027 / Budżet JST / Budżet Państwa / Inne środki	2021-2027
Regulacja gospodarki wodnej na obszarze wsparcia	75 350 000,00 zł	4 (Gmina Żyrzyn, Gmina Kłoczew, Gmina Nowodwór, Gmina Ułęż)	Długość nowych/zmodernizowanych odcinków sieci wodociągowej [km]	Odsetek osób korzystających z sieci wodociągowej [%]	FE dla Lubelskiego 2021-2027 / Budżet JST / Budżet Państwa / Inne środki	2021-2027
			Liczba nowych/zmodernizowanych systemów monitorowania stanu środowiska i ostrzegania przez zagrożeniami[szt.]	Liczba zagrożeń powodziowych [szt/rok]		
Zwiększenie dostępności do infrastruktury sieciowej	75 200 000,00 zł	4 (Gmina Żyrzyn, Gmina Kłoczew, Gmina Nowodwór, Gmina Ułęż)	Długość nowych/zmodernizowanych odcinków infrastruktury sieciowej [km]	Odsetek osób korzystających z infrastruktury sieciowej [%]	FE dla Lubelskiego 2021-2027 / Budżet JST /	2021-2027

Cel rozwojowy	Łączna kwota przedsięwzięcia ZIT	Liczba partnerów	Wskaźnik produktu	Wskaźniki rezultatu	Źródła finansowania	Termin realizacji
			Liczba nowych/zmodernizowanych oczyszczalni ścieków [szt.]	Odsetek ludności przyłączonej do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków [%]	Budżet Państwa / Inne środki	
Wdrożenie systemu racjonalnej gospodarki odpadami	6 150 000,00 zł	4 (Gmina Żyrzyn, Gmina Kłoczew, Gmina Nowodwór, Gmina Ułęż)	Liczba nowych/zmodernizowanych punktów selektywnej zbiórki odpadów [ob.]	Ilość odpadów zebranych selektywnie [t\rok]	FE dla Lubelskiego 2021-2027 / Budżet JST / Budżet Państwa / Inne środki	2021-2027
				Ilość odpadów poddanych recyklingowi [t/rok]		
Zagospodarowanie turystyczne obszaru wsparcia	21 450 000,00 zł	3 (Gmina Żyrzyn, Gmina Nowodwór, Gmina Ułęż)	Długość nowych/zmodernizowanych pieszych/rowerowych szlaków turystycznych [km]	Liczba osób korzystających z infrastruktury turystycznej [os./rok]	FE dla Lubelskiego 2021-2027 / Budżet JST / Budżet Państwa / Inne środki	2021-2027
Podniesienie jakości przestrzeni publicznych	63 240 000,00 zł	3 (Gmina Żyrzyn, Gmina Nowodwór, Gmina Ułęż)	Liczba nowych/zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjno-sportowej [ob.]	Liczba ludności korzystającej z obiektów rekreacyjno-sportowych [os./rok]	FE dla Lubelskiego 2021-2027 / Budżet JST / Budżet Państwa / Inne środki	2021-2027
			Powierzchnia zrewitalizowanych przestrzeni publicznych [m2]	Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji [os.]		

Tabela 2 Plan finansowy realizacji przedsięwzięć zintegrowanych [zł]

Priorytet	Cel szczegółowy	Gmina	Szacowana wartość [zł]
III. OCHRONA ZASOBÓW ŚRODOWISKA I KLIMATU	CS 2 (iv) PRZYSTOSOWANIE DO ZMIAN KLIMATU	Gmina Kłoczew	34 500 000,00
		Gmina Nowodwór	5 000 000,00
		Gmina Ułęż	8 650 000,00
		Gmina Żyrzyn	23 200 000,00
		RAZEM	75 350 000,00
	CS 2 (v) ZRÓWNOWAŻONA GOSPODARKA WODNA	Gmina Kłoczew	20 000 000,00
		Gmina Nowodwór	1 200 000,00
		Gmina Ułęż	18 000 000,00
		Gmina Żyrzyn	36 000 000,00
		RAZEM	75 200 000,00
	CS 2 (vi) GOSPODARKA O OBIEGU ZAMKNIĘTYM	Gmina Kłoczew	1 000 000,00
		Gmina Nowodwór	700 000,00
		Gmina Ułęż	2 600 000,00
		Gmina Żyrzyn	1 350 000,00
		RAZEM	5 650 000,00
	CS 2 (vii) OCHRONA PRZYRODY I BIORÓŻNORODNOŚCI	Gmina Ułęż	17 300 000,00
		Gmina Żyrzyn	4 000 000,00
		RAZEM	21 300 000,00
	RAZEM	-	177 500 000,00
IV. EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ENERGII	CS 2 (i) EFEKTYWNOŚĆ ENERGETYCZNA I REDUKCJA EMISJI GAZÓW CIEPLARNIANYCH	Gmina Kłoczew	3 000 000,00
		Gmina Nowodwór	4 500 000,00
		Gmina Ułęż	2 000 000,00
		Gmina Żyrzyn	22 750 000,00
		RAZEM	32 250 000,00
	CS 2 (ii) ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII	Gmina Kłoczew	1 460 000,00
		Gmina Nowodwór	3 000 000,00
		Gmina Ułęż	5 000 000,00
		Gmina Żyrzyn	5 000 000,00
		RAZEM	14 460 000,00
	RAZEM	-	46 710 000,00

Priorytet	Cel szczegółowy	Gmina	Szacowana wartość [zł]
X. ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE	CS 5 (ii) WSPARCIE OBSZARÓW INNYCH NIŻ MIEJSKIE	Gmina Kłoczew	8 450 000,00
		Gmina Nowodwór	17 800 000,00
		Gmina Ułęż	14 140 000,00
		Gmina Żyrzyn	23 000 000,00
		RAZEM	63 390 000,00
	RAZEM	-	63 390 000,00
RAZEM	-	-	287 950 000,00

5. System wdrażania

Rozdział odnosi się do przepisu Art. 10e. ust. 1. pkt. 8) system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów zawartego w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372).

W celu skutecznego wdrożenia założeń strategii i osiągnięcia wymiernych efektów realizowanych działań, niezbędne jest opracowanie systemu zarządzania strategią, na który składa się:

1	Formułowanie i aktualizowanie strategii
2	Wdrażanie strategii
3	Monitoring i ewaluacja rezultatów strategii

System wdrażania obejmuje szereg procesów, w realizację których zaangażowane są podmioty i jednostki o różnych kompetencjach i zakresie odpowiedzialności. W związku z tym dla osiągnięcia wymiernych rezultatów i maksymalizacji efektywności prowadzonych działań, niezbędne jest określenie podziału zaplanowanych zadań. Strategia rozwoju pełni bowiem rolę ramowego planu postępowania władz samorządowych, które działają w partnerstwie z innymi samorządami i administracją państwową, a także partnerami społecznymi i prywatnymi. W niniejszym rozdziale zostały zawarte szczegółowe założenia strategiczne i plan wdrożenia Strategii wraz z ramami finansowymi i ewaluacją przed podjęciem działań wdrożeniowych.

Założenia wdrożeniowe

W dniu 3.01.2022 r. gminy Kłoczew (z powiatu ryckiego), Nowodwór (z powiatu ryckiego), Ułęż (z powiatu ryckiego) i Żyrzyn (z powiatu puławskiego) zawarły Porozumienie w sprawie opracowania i realizacji wspólnej Strategii Rozwoju. Strategia ta ma charakter strategii rozwoju ponadlokalnego, wprowadzonej na drodze nowelizacji ustawy o samorządzie gminnym i ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Porozumienie zostało oparte o art. 10 ust. 1, art. 18 ust. 2 pkt 12 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 poz. 713, 1378) oraz art. 216 ust. 2 pkt 3 i pkt 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869, z 2018 r. poz. 2245, z 2019 r. poz. 1622, 1649, 2020, z 2020 r. poz. 284, 374, 568, 695, 1175, 2320.). Na drodze Porozumienia przedstawiciele Gmin Pradoliny Wieprza zadeklarowali wolę współpracy i podejmowania partnerskich inicjatyw na rzecz zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego gmin przy

wykorzystaniu kierunków i instrumentów wsparcia dostępnych na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim.

Niniejsza Strategia zawiera wszystkie obowiązkowe elementy wskazane w ustawie o samorządzie gminnym i ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, a także w projekcie ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 z dnia 8 września 2021 r., co przedstawiono w poniższej tabeli.

Strategia ZIT według zapisów projektu ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027	Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
Synteza diagnozy obszaru realizacji ZIT wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych	Synteza diagnozy strategicznej obszaru – Wnioski analizy społecznej, gospodarczej i przestrzennej i Bilans analizy strategicznej (analiza SWOT)
Cele, jakie mają być zrealizowane w ramach ZIT, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu powiązane z realizacją właściwego programu	Cele realizowane w ramach ZIT zostaną wybrane ze zdefiniowanych w niniejszej strategii celów strategicznych
Lista projektów wraz z informacją na temat sposobu ich wskazania oraz powiązania z innymi projektami	Poziom operacyjny. Plan działań IIT – wykaz przedsięwzięć zintegrowanych
Źródła jej finansowania	Ramy finansowe i źródła finansowania
Warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii ZIT	Warunki i procedury zostaną określone w dokumentach wykonawczych, które opracują partnerzy Porozumienia
Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwe podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem strategii ZIT oraz sprawozdanie z jego konsultacji społecznych	Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834), *projekt strategii rozwoju ponadlokalnego opracowuje wójt albo organ wykonawczy związku międzygminnego albo stowarzyszenia oraz przedkłada go zarządowi województwa w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa.*

W zarządzanie procesem tworzenia Strategii, realizacji jej założeń oraz oceny ich wykonania zaangażowani zostaną przedstawiciele partnerskich gmin. Organami decyzyjnymi będą wójtowie gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn, którzy będą wspierani przez odpowiednie jednostki organizacyjne gmin, zgodnie z zakresem ich odpowiedzialności. W celu koordynacji poszczególnych procesów związanych z realizacją celów strategicznych powołany zostanie Komitet Sterujący ds. wdrażania Strategii. W jego skład wejdzie czterech przedstawicieli – po jednym z każdej z partnerskich gmin. Jego zadaniem będzie koordynacja, monitoring i ewaluacja Strategii Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027. Komitet będzie funkcjonował zgodnie z zasadą jednomyślności, a jego szczegółowe zadania i sposób działania zostaną określone w Regulaminie Komitetu Sterującego ds. wdrażania Strategii. Komitet Sterujący będzie odpowiedzialny także za opracowywanie sprawozdań z realizacji poszczególnych zadań, które z kolei zatwierdzane będą przez Wójtów partnerskich Gmin. Zmiany w Strategii Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza dokonywane będą uchwałą Rad Gmin na wniosek Wójtów partnerskich Gmin. Przed podjęciem uchwały wymagane jest wydanie stosownej opinii przez właściwe komisje.

Poniżej przedstawiono kluczowe procesy związane z systemem wdrażania strategii wraz z podmiotami odpowiedzialnymi za realizację poszczególnych etapów.

	Przygotowanie projektu Strategii oraz projektów zmian w Strategii – Wójtowie Gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn przy współpracy struktur Urzędów Gmin w uzgodnieniu z Radami Gmin (zmiany zapisów w dokumencie także w oparciu o uzasadnione wnioski organizacji społecznych, mieszkańców). Propozycje zapisów Strategii poddane zostaną szerokim konsultacjom społecznym;
	Wybór zadań do realizacji w ramach Strategii – Wójtowie partnerskich gmin przy współpracy struktur Urzędów Gmin i instytucji samorządowych;
	Nawiązywanie współpracy z partnerami dla realizacji działań i projektów wymagających zaangażowania innych organizacji i instytucji (administracji różnego szczebla, organizacji społecznych, sektora biznesu itp.) oraz działania lobbingsowe na rzecz strategicznych kierunków rozwoju w wymiarze ponadlokalnym – Wójtowie partnerskich gmin;

	Opracowanie rocznych i wieloletnich programów branżowych, w ramach których będą realizowane cele strategiczne i operacyjne programu rozwoju – Komitet Sterujący ds. wdrażania Strategii;
	Zapewnienie finansowania dla rocznych oraz wieloletnich programów branżowych, w ramach których będą realizowane cele strategiczne i operacyjne programu rozwoju – Komitet Sterujący ds. wdrażania Strategii;
	Zabezpieczenie środków w budżecie na realizację zadań wynikających z celów operacyjnych poprzez umieszczenie konkretnych zadań w budżecie oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej – Skarbnicy, Wójtowie, Rady partnerskich Gmin;
	Przygotowanie wniosków o uzyskanie finansowania zewnętrznego dla projektów wynikających z założeń strategii – Wójtowie partnerskich Gmin przy zaangażowaniu struktur Urzędów Gmin, jednostek organizacyjnych.
	Monitoring realizacji strategii w systemie rocznym – Komitet Sterujący ds. wdrażania Strategii, Urzędy partnerskich Gmin;
	Realizacja przeglądu strategicznego – Komitet Sterujący ds. wdrażania Strategii;
	Nadzór nad realizacją projektów, rozliczenia, raporty – Skarbnicy partnerskich Gmin, Komitet Sterujący ds. wdrażania Strategii;
	Ewaluacja osiągania poszczególnych celów operacyjnych – Komitet Sterujący ds. wdrażania Strategii.

Poza partnerami porozumienia, we wdrażanie, a także aktualizację Strategii zaangażowane będą bezpośrednio i pośrednio inne podmioty i instytucje m.in.:

	partnerzy społeczno-gospodarczy;
	podmioty działające na rzecz ochrony środowiska;
	podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci;
	pozostałe podmioty pożytku publicznego nie wymienione powyżej;

	jednostki organizacyjne samorządów, w tym jednostki budżetowe, spółki komunalne, samorządowe instytucje kultury;
	instytucje otoczenia biznesu;
	inne podmioty, które będą miały szansę włączyć się w realizację przedsięwzięć wynikających ze Strategii jako partnerzy, jednostki realizujące, czy też zaangażować się na etapie aktualizacji dokumentu.

Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

Zgodnie z wytycznymi zawartymi w projekcie ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 z dnia 8 września 2021 r., Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych powinna zawierać opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwe podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem planu działań ZIT oraz sprawozdanie z jego konsultacji społecznych.

Ponadto, według zapisów ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, projekt strategii rozwoju ponadlokalnego oraz strategii rozwoju gminy podlega konsultacjom w szczególności z:

	sąsiednimi gminami i ich związkami,
	lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi,
	mieszkańcami gmin (w przypadku strategii rozwoju ponadlokalnego) albo gminy (w przypadku strategii rozwoju gminy),
	właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.

W związku z powyższym, partnerskie Gminy Pradoliny Wieprza podjęły szereg kroków mających na celu włączenie jak najszerszego grona interesariuszy i partnerów społeczno-gospodarczych w proces opracowywania wspólnej Strategii. Miało to na celu właściwą identyfikację problemów, barier rozwojowych, potencjałów i potrzeb wśród mieszkańców, podmiotów społeczno-gospodarczych i organizacji pożytku publicznego. Ponadto konsultacje z przedstawicielami różnych środowisk pozwoliły na zebranie opinii i pomysłów, które posłużyły do sformułowania kluczowych celów i zaplanowania konkretnych przedsięwzięć kluczowych z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju przedmiotowego obszaru.

Nabór partnerów chcących zgłosić swój akces do procesu opracowania dokumentu *Strategii Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027* prowadzony był na przełomie marca i kwietnia 2022 r. W rezultacie naboru do prac nad dokumentem włączono następujące podmioty:

- Ochotnicza Straż Pożarna Korzeniów, Korzeniów 71, 08-504 Ułęż;
- Ochotnicza Straż Pożarna Sobieszyn 95 A.

Na potrzeby włączenia podmiotów i instytucji w proces opracowania strategii, zaplanowano także spotkania konsultacyjne z mieszkańcami, przedstawicielami JST, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami zaangażowanymi w proces tworzenia dokumentu. Ich szczegółowy przebieg zostanie przedstawiony w odrębnym dokumencie.

Dzięki zaangażowaniu przedstawicieli wielu środowisk możliwe było zaplanowanie działań odpowiadających na ich potrzeby. Na drodze konsultacji diagnozy społecznej oraz dokumentu Strategii wyłoniono bowiem kluczowe czynniki mające wpływ na wielokierunkowy rozwój partnerskich gmin.

Mieszkańcy gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn zostali zaangażowani w proces opracowywania niniejszej Strategii m.in. poprzez udział w badaniu ankietowym organizowanym w terminie od 15.02.2022 r. do 17.03.2022 r. W ankiecie wzięli udział przedstawiciele każdej z partnerskich gmin – w sumie 241 respondentów. Celem badania było rozpoznanie kluczowych problemów i potrzeb analizowanego obszaru oraz poziomu zadowolenia zamieszkującej go ludności. Dzięki zebranim odpowiedziom możliwe było zdefiniowanie kierunków rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza z uwzględnieniem przede wszystkim aspektu społecznego.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, wszyscy interesariusze mają wgląd do projektu Strategii oraz możliwość składania uwag w procesie opiniowania i konsultacji dokumentu. Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, *projekt strategii rozwoju ponadlokalnego oraz strategii rozwoju gminy podlega bowiem konsultacjom w szczególności z: sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi,*

mieszkańcami gmin – w przypadku strategii rozwoju ponadlokalnego albo gminy – w przypadku strategii rozwoju gminy, oraz z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie. Ponadto, zgodnie z zapisami ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834), projekt strategii rozwoju ponadlokalnego opracowuje wójt albo organ wykonawczy związku międzygminnego albo stowarzyszenia oraz przedkłada go zarządowi województwa w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa.

Komplementarność z dokumentami strategicznymi

Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027 jest spójna z dokumentami planistycznymi obowiązującymi na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym, co zapewnia komplementarność działań podejmowanych w ramach realizacji ich ustaleń. Poniżej przedstawiono cele kluczowych dokumentów wraz z odpowiadającymi im zapisami Strategii.

Europejski Zielony Ład

Europejski Zielony Ład jest dokumentem obowiązującym na szczeblu europejskim i stanowi plan działania dla zapobiegania negatywnym skutkom zmian klimatu i degradacji środowiska. Zgodnie z jego ustaleniami, Unia Europejska stopniowo wykształci nowoczesną, zasobooszczędną i konkurencyjną gospodarkę. Kierunki działania przewidziane do realizacji w Strategii Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027 wpisują się w działania określone w dokumencie Europejski Zielony Ład w zakresie efektywnego gospodarowania zasobami energetycznymi oraz wspierania wykorzystania OZE.

Europejski Zielony Ład	Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
Działania: • Zapewnienie neutralności klimatycznej, przystosowanie do zmian klimatu, • Nadanie priorytetu efektywności energetycznej, poprawienie charakterystyki energetycznej budynków oraz rozwój sektora energetycznego opartego głównie na źródłach odnawialnych, • Promowanie innowacyjnych technologii i nowoczesnej infrastruktury • Zwiększenie efektywności energetycznej i promowanie ekoprojektów	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do roku 2030

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (SOR) Została przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r. Dokument jest aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju, tj. Strategii Rozwoju Kraju 2020. Jest obowiązującym i kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. W dokumencie wyznaczono także trzy cele szczegółowe uwzględniające wzrost gospodarczy, rozwój społeczny i instytucjonalny.

Zapisy niniejszej Strategii są komplementarne z zapisami SOR. Cel strategiczny I i II odpowiadają na założenia Celu zdefiniowanego w SOR jako *Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony*, gdyż wytyczone w ich ramach kierunki działań zmierzają do wzmocnienia kapitału społecznego obszaru objętego wsparciem. Cel III obejmuje natomiast dywersyfikację struktury gospodarczej Gmin Pradoliny Wieprza, co wpisuje się w założenia celu szczegółowego 1. *Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną*.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do roku 2030	Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
Cel szczegółowy 2. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Cel szczegółowy 1. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej w perspektywie do 2030 r., wyznaczającym model rozwoju regionalnego Polski. Dokument przedstawia działania i zadania, jakie należy podjąć na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i lokalnym, aby osiągnąć główny cel, jakim jest społecznie i terytorialnie

zrównoważony rozwój kraju. Główny cel polityki regionalnej wsparto trzema celami szczegółowymi, z którymi zapisy niniejszej Strategii są spójne.

Zapisy niniejszej Strategii są komplementarne z ustaleniami KSRR 2030 w zakresie:

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych
Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego „Lubelskie 2030”

Strategia „Lubelskie 2030” jest dokumentem określającym wizję rozwoju i cele strategiczne województwa z uwzględnieniem najważniejszych wyzwań, potrzeb i oczekiwań mieszkańców regionu. Kluczowym wyzwaniem w tym zakresie jest rozwój zrównoważony terytorialnie, skoncentrowany na wykorzystywaniu lokalnych i regionalnych potencjałów, wzmacnianiu specjalizacji regionalnych oraz wspieraniu innowacji i wykorzystaniu potencjału nauki. Jako najważniejsze zadanie w strategii wskazano optymalne wykorzystanie potencjału rolniczego, rozwoju miast, poprawy jakości życia oraz poprawa konkurencyjności w otoczeniu krajowym i międzynarodowym. Kierunki działania przewidziane do realizacji w *Strategii Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027* wpisują się w działania określone w dokumencie „Lubelskie 2030”:

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego „Lubelskie 2030”	Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
Cel strategiczny 1. Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych
Cel strategiczny 2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej

Cel strategiczny 3. Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych
Cel strategiczny 4. Wzmacnianie kapitału społecznego	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego jest dokumentem o charakterze długookresowym i stanowi element krajowego systemu planowania przestrzennego. Określa on zasady i kierunki kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu oraz działania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych, stanowiąc formalną i merytoryczną płaszczyznę odniesienia dla podejmowanych decyzji przestrzennych.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego		Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
Sfera zagospodarowania przestrzennego	Cel główny	
Osadnictwo i infrastruktura społeczna	Policentryczny rozwój sieci osadniczej	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Środowisko przyrodnicze	1. Wzbogacanie i racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi uwzględniające potrzeby przyszłych pokoleń 2. Utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu 3. Zintegrowana ochrona jakości środowiska życia człowieka 4. Wzmocnienie stabilności środowiska przyrodniczego	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Środowisko kulturowe	Wzmacnianie tożsamości kulturowej regionu przez ochronę i pielęgnację zasobów kulturowych oraz ich wzbogacanie walorami współczesnymi	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej

Gospodarka	Zwiększenie konkurencyjności gospodarki województwa oraz poprawa jego atrakcyjności inwestycyjnej	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych
Infrastruktura techniczna	1. Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu 2. Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego województwa 3. Wyposażenie jednostek osadniczych w kompleksowe systemy wodno-kanalizacyjne 4. Wyposażenie obszaru województwa w niezbędną liczbę obiektów i instalacji do zagospodarowania odpadów komunalnych, przemysłowych i niebezpiecznych.	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Obronność i bezpieczeństwo publiczne	Zapewnienie warunków przestrzennych służących potrzebom obronnym państwa oraz ochronie ludności i jej mienia przed zagrożeniami naturalnymi i cywilizacyjnymi	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Osadnictwo i infrastruktura społeczna	Policentryczny rozwój sieci osadniczej	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Środowisko przyrodnicze	1. Wzbogacanie i racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi uwzględniające potrzeby przyszłych pokoleń 2. Utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu 3. Zintegrowana ochrona jakości środowiska życia człowieka 4. Wzmocnienie stabilności środowiska przyrodniczego	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej

Plany gospodarowania wodami i ryzykiem powodziowym

Niniejsza Strategia została opracowana zgodnie z przepisami zawartymi w ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo Wodne (Dz.U. z 2021 r., poz. 624, 784 z 2022 r. poz. 88,258) w szczególności art. 326, który wskazuje, że w strategii rozwoju gminy uwzględnia się: 1) plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy; 2) plany zarządzania ryzykiem powodziowym; 3) plan przeciwdziałania skutkom suszy.

W związku z powyższym, w niniejszym rozdziale odniesiono się do zapisów dokumentów w zakresie bezpośrednio związanym z granicami administracyjnymi gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn.

Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły

Plan gospodarowania wodami jest jednym z podstawowych dokumentów planistycznych gospodarki wodnej kraju. Ustalane są w nim cele środowiskowe dla poszczególnych części wód i obszarów chronionych. Dokument ten stanowi podstawę podejmowania decyzji kształtujących stan zasobów wodnych i zasady gospodarowania nimi w przyszłości.

Gminy Pradoliny Wieprza znajdują się w obszarze dorzecza Wisły, konkretniej w regionie wodnym Środkowej Wisły. W *tabeli 1* przedstawiono wykaz jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) i podziemnych (JCWPD), znajdujących się na analizowanym obszarze wraz z dedykowanymi im celami środowiskowymi.

Aktualizacja Programu Wodno-Środowiskowego Kraju

Program Wodno-Środowiskowy Kraju (PWŚK) jest jednym z dokumentów planistycznych w gospodarowaniu wodami. Określone są w nim wymagania w zakresie ochrony, gospodarowania i zarządzania zasobami wodnymi w Polsce. PWŚK został opracowany w celu programowania i koordynowania działań, które zmierzają do realizacji celów środowiskowych, takich jak:

- niepogarszanie stanu części wód;
- osiągnięcie dobrego stanu wód: dobry stan ekologiczny i chemiczny dla naturalnych części wód powierzchniowych, dobry potencjał ekologiczny i dobry stan chemiczny dla sztucznych i silnie zmienionych części wód oraz dobry stan chemiczny i ilościowy dla wód podziemnych;
- spełnienie wymagań specjalnych, zawartych w innych unijnych aktach prawnych i polskim prawodawstwie, w odniesieniu do obszarów chronionych;
- zaprzestanie lub stopniowe wyeliminowanie zrzutu substancji priorytetowych do środowiska lub ograniczone zrzuty tych substancji.

Aktualizacja Programu Wodno-Środowiskowego Kraju (aPWŚK) uwzględnia podział na poszczególne kategorie jednolitych części wód powierzchniowych, podziemnych i obszarów chronionych. W poniższej tabeli przedstawiono działania podstawowe wskazane dla poszczególnych cieków wodnych z terenu Gmin Pradoliny Wieprza.

Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły

Zapisy planu zarządzania ryzykiem powodziowym stanowią podstawę skutecznego zarządzania ryzykiem powodziowym. Jego głównym celem jest zminimalizowanie możliwych negatywnych skutków

powodzi dla życia i zdrowia ludzi, a także środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej. W dokumencie wyznaczono trzy cele główne:

1. Zahamowanie wzrostu ryzyka powodziowego
2. Obniżenie istniejącego ryzyka powodziowego
3. Poprawa systemu zarządzania ryzykiem powodziowym.

W dokumencie gminy Ułęż i Żyrzyn zostały zakwalifikowane jako gminy o umiarkowanym poziomie ryzyka powodziowego (zlewnia Wieprza).

Plan przeciwdziałania skutkom suszy

Jednym z kluczowych dokumentów planistycznych w gospodarowaniu wodami o zasięgu ogólnokrajowym jest Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy (PPSS). Najważniejsze cele wymienione w dokumencie to:

- skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych na obszarach dorzeczy,
- zwiększanie retencji na obszarach dorzeczy,
- edukacja i zarządzanie ryzykiem suszy,
- formalizacja i zaplanowanie finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Gminy Kłoczew, Nowodwór i Ułęż znajdują się w obszarze łącznego zagrożenia suszą, zaklasyfikowanego do III klasy zagrożenia suszą rolniczą, hydrologiczną i hydrogeologiczną (silnie zagrożone), natomiast gmina Żyrzyn znajduje się w klasie IV (ekstremalnie zagrożona). W poniższej tabeli przedstawiono stopień zagrożenia poszczególnymi rodzajami suszy dla każdej z analizowanych gmin.

	Kłoczew	Nowodwór	Ułęż	Żyrzyn
Susza rolnicza	ekstremalne	ekstremalne	ekstremalne	ekstremalne
Susza hydrologiczna	umiarkowane	umiarkowane	umiarkowane	silne
Susza hydrogeologiczna	słabe	słabe	słabe	umiarkowane
Łączne zagrożenie	silne	silne	silne	ekstremalne

Tabela 3 Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych zlokalizowanych na terenie Gmin Pradoliny Wieprza

Kod JCWP	Nazwa JCWP	Typologia JCW	Status	Stan ogólny	Stan lub potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych	Działania podstawowe wskazane w aPWŚK
RW200017248689	Mała Bystrzyca	Potok nizinny piaszczysty	Silnie zmieniona część wód	zły	Zły potencjał	Poniżej dobrego	zagrożona	- budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków - budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących - regularny wywóz nieczystości płynnych
RW200017253232	Okrzejka od źródeł do Owni	Potok nizinny piaszczysty	Silnie zmieniona część wód	zły	Umiarkowany potencjał	Brak danych	zagrożona	
RW20001724969	Zalesianka	Potok nizinny piaszczysty	Naturalna część wód	zły	Umiarkowany stan	Brak danych	niezagrożona	
RW20001924999	Wieprz od Tyśmienicy do ujścia	Rzeka nizinna piaszczysto-gliniasta	Naturalna część wód	zły	Zły stan	Poniżej dobrego	zagrożona	
RW200019239299	Kurówka od Białki do ujścia	Rzeka nizinna piaszczysto-gliniasta	Naturalna część wód	zły	Słaby stan	Brak danych	zagrożona	
RW20001724889	Czarna	Potok nizinny piaszczysty	Silnie zmieniona część wód	zły	Zły potencjał	Poniżej dobrego	zagrożona	- budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków - budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących - kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata - kontrola postępowania w zakresie oczyszczania ścieków przez przedsiębiorstwa z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata - regularny wywóz nieczystości płynnych
RW200017253634	Wilga od źródeł do Dopływu z Brzegów	Potok nizinny piaszczysty	Naturalna część wód	Zły	Umiarkowany stan	Brak danych	zagrożona	
RW20001724949	Świnka	Potok nizinny piaszczysty	Naturalna część wód	Brak możliwości wykona	Dobry stan	Brak danych	zagrożona	budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków

				nia oceny				• budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących
RW200017249549	Dopływ ze stawów koło Sobieszyna	Potok nizinny piaszczysty	Naturalna część wód	zły	Umiarkowany stan	Brak danych	zagrożona	• kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata
RW200017249572	Dopływ spod Bazanowa Starego	Potok nizinny piaszczysty	Naturalna część wód	zły	Umiarkowany stan	Brak danych	zagrożona	• regularny wywóz nieczystości płynnych
RW200017253249	Dopływ spod Sielc	Potok nizinny piaszczysty	Naturalna część wód	zły	Umiarkowany potencjał	Brak danych	zagrożona	
RW200017253249	Korytka	Potok nizinny piaszczysty	Silnie zmieniona część wód	zły	Umiarkowany potencjał	Brak danych	zagrożona	• kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata
RW20000239294	Granica	Potok nizinny piaszczysty	Naturalna część wód	Zły	Umiarkowany potencjał	Poniżej dobrego	zagrożona	• regularny wywóz nieczystości płynnych
RW20000239294	Dopływ z oczyszczalni ścieków	Typ nieokreślony	Silnie zmieniona część wód	zły	Umiarkowany potencjał	Poniżej dobrego	zagrożona	• budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących • budowa sieci kanalizacyjnej w aglomeracji Puławy • kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata • regularny wywóz nieczystości płynnych
RW20001724989	Dopływ z Woli Osińskiej	Potok nizinny piaszczysty	Naturalna część wód	zły	Słaby stan	Brak danych	zagrożona	• budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków

								• budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących • budowa sieci kanalizacyjnej w aglomeracji Puławy • kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata • regularny wywóz nieczystości płynnych
--	--	--	--	--	--	--	--	---

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem bazy danych PGWWP KZGW.

Tabela 24 Charakterystyka jednolitych części wód podziemnych zlokalizowanych na terenie Gmin Pradoliny Wieprza

Numer JCWPd	Ogólna ocena stanu	Ocena stanu chemicznego	Ocena stanu ilościowego	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
PLGW200066	dobry	dobry	dobry	niezagrożona
PLGW200075	dobry	dobry	dobry	niezagrożona
PLGW200088	dobry	dobry	dobry	niezagrożona

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem bazy danych PGWWP KZGW.

Strategia Rozwoju Powiatu Puławskiego do roku 2020 z perspektywą do 2030 roku

Dokument wyznacza cele i kierunki działania powiatu puławskiego zmierzające do jego wielokierunkowego rozwoju. Cele operacyjne wskazane w Strategii podzielone zostały na trzy grupy w ramach obszarów strategicznych: gospodarka przestrzenna, infrastruktura techniczna i komunikacyjna, społeczeństwo i gospodarka, oraz promocja i współpraca ponadlokalna. Każdemu obszarowi strategicznemu przypisano nadrzędny cel strategiczny.

Strategia Rozwoju Powiatu Puławskiego do roku 2020 z perspektywą do 2030 roku	Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
Cel strategiczny I. Poprawa stanu infrastruktury	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Cel strategiczny II. Wysoka jakość życia mieszkańców	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne
Cel strategiczny III. Pozytywny wizerunek powiatu	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych

Strategia Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022

Dokument został przygotowany dla Starostwa Powiatowego w Rykach w celu określenia kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego Powiatu Ryckiego oraz sprecyzowania najważniejszych celów oraz zamierzeń inwestycyjnych na lata 2015-2022. Misję powiatu zdefiniowano w dokumencie jako „Zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy Powiatu Ryckiego poprzez efektywne wykorzystanie potencjału regionu do budowania marki oraz pozycji ekonomicznej w województwie lubelskim”. Aby sprostać postawionemu wyzwaniu, sprecyzowano pięć celów strategicznych, z którymi cele Strategii Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027 są komplementarne.

Strategia Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022	Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
Cel Strategiczny 1. Zapewnienie wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych w celu podniesienia jakości życia mieszkańców powiatu i regionu	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne
Cel strategiczny 2. Wzmocnienie bazy infrastrukturalnej w celu świadczenia wysokiej jakości usług publicznych	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb,

oraz zapewnienie odpowiednich warunków do zrównoważonego rozwoju	powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Cel strategiczny 3. Poprawa stanu infrastruktury oświatowej i sportowej na terenie Powiatu Ryckiego	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Cel strategiczny 4. Zapewnienie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i budowanie kompetencji zasobów pracy w Powiecie Ryckim w oparciu o zasoby surowcowe regionu, walory przyrodnicze i potencjał ludzki	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych
Cel strategiczny 5. Wielofunkcyjny rozwój obszaru powiatu z pełnym wykorzystaniem potencjału do rozwoju społeczno-gospodarczego	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2016-2022 dla obszaru gmin Dęblin, Kłoczew, Nowodwór, Ryki, Stężyca, Ułęż

Strategia powstała z inicjatywy Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej, które działa na obszarze sześciu gmin (Dęblin, Kłoczew, Nowodwór, Ryki, Stężyca i Ułęż) wchodzących w skład powiatu ryckiego w województwie lubelskim. Opracowanie powstało w celu realizacji projektów z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Na drodze diagnozy przeprowadzonej w ramach prac na dokumencie określono dwie grupy problemów występujących na analizowanym obszarze: problemy odnoszące się do rynku pracy i rozwoju gospodarczego oraz problemy związane z poziomem życia mieszkańców obszaru. W celu zniwelowania zidentyfikowanych problemów zdefiniowano kierunki działania przedstawione w poniższej tabeli.

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2016-2022 dla obszaru gmin Dęblin, Kłoczew, Nowodwór, Ryki, Stężyca, Ułęż	Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
I kierunek działania Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
II kierunek działania Poprawa jakości życia i tworzenie oferty na atrakcyjne spędzanie wolnego czasu oraz włączanie grup defaworyzowanych	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne
III kierunek działania	Cel strategiczny 3.

Rozwój turystyki w oparciu o zasoby przyrodnicze i kulturowe obszaru

Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych

Strategie rozwoju gmin: Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn

Strategia rozwoju gminy jest kluczowym dokumentem, w ramach którego opracowywana jest koncepcja jej rozwoju. Opracowanie strategii zakłada zdefiniowane zadań inwestycyjnych oraz wypracowanie założeń prowadzących do wzmocnienia potencjału społecznego, gospodarczego i przestrzennego gminy.

Zapisy niniejszego dokumentu są komplementarne z założeniami rozwojowymi określonymi w dokumentach strategicznych gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn, co zostało przedstawione w poniższych tabelach.

Strategia Rozwoju Gminy Kłoczew na lata 2015-2021	Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
Cel strategiczny 1. Wzmocnienie rozwoju i podniesienie efektywności lokalnej gospodarki gminy Kłoczew	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych
Cel strategiczny 2. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej gminy Kłoczew w oparciu o zasoby przyrodniczo-kulturowe	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Cel strategiczny 3. Promocja gospodarki niskoemisyjnej i wykorzystanie energetyki odnawialnej w rozwoju gminy Kłoczew	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Cel strategiczny 4. Inwestowanie w kapitał ludzki i podnoszenie poziomu wiedzy mieszkańców	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne
Strategia Rozwoju Gminy Nowodwór na lata 2015-2020	Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
Cel strategiczny 1. Podniesienie jakości infrastruktury technicznej i społecznej na terenie gminy Nowodwór	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb,

	powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Cel strategiczny 2. Wzrost konkurencyjności gminy Nowodwór poprzez rozwój przedsiębiorczości i wsparcie gospodarstw rolnych	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych
Cel strategiczny 3. Wzmocnienie potencjału gminy Nowodwór w rozwoju turystyki i agroturystyki	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych
Cel strategiczny 4. Rozwój kapitału społecznego i inicjatyw lokalnych w gminie Nowodwór	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne
Strategia Rozwoju Gminy Żyrzyn na lata 2009 – 2015	Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
Cel strategiczny 1. Poprawa spójności i atrakcyjności gminy Żyrzyn	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Cel strategiczny 2. Rozwój i wzmocnienie potencjału gospodarczego gminy Żyrzyn	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych
Cel strategiczny 3. Rozwój nowoczesnego społeczeństwa dbającego o dorobek kulturalny poprzednich pokoleń i korzystającego z osiągnięć współczesności	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne
Cel strategiczny 4. Promocja gminy	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Ułęż na lata 2015-2020	Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
Cel strategiczny 1. Podniesienie jakości infrastruktury technicznej i zrównoważony rozwój gminy Ułęż	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Cel strategiczny 2.	Cel strategiczny 3.

Wspieranie rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturalnego gminy Ułęż	Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych
Cel strategiczny 3. Większa aktywność społeczna oraz rozwój kompetencji społecznych i zawodowych mieszkańców	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin: Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy stanowi obowiązkowe opracowanie, stanowiące podstawę do opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W Studium określa się cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy, z uwzględnieniem zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

Niniejsza Strategia uwzględnia zapisy Studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin: Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn i opiera kierunki rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na potencjałach zidentyfikowanych w odpowiednich dokumentach. Zawarte w niej cele są spójne z zapisami Studiów zwłaszcza w sferze przestrzennej. W poniższej tabeli zestawiono główne cele przestrzennego rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza, którym odpowiadają cele strategiczne zawarte w Strategii. Ich komplementarność widoczna jest głównie w wymiarze przestrzennym, gdyż działania zaplanowane w niniejszym opracowaniu opierają się na zapewnieniu wysokiej jakości życia mieszkańców przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska przyrodniczego i zrównoważonym wykorzystaniu jego walorów.

Gmina	Cele polityki przestrzennej
Kłoczew	Celem nadrzędnym polityki przestrzennej gminy jest zapewnienie ogólnego rozwoju przy maksymalnym wykorzystaniu własnych walorów środowiska przyrodniczego, wynikających z położenia gminy w układzie administracyjnym
Nowodwór	Wiodącym celem rozwoju i zagospodarowania przestrzennego jest osiągnięcie wyższej pozycji ekonomicznej gminy pozwalające na poprawę warunków życia oraz zamożności mieszkańców
Ułęż	Celem głównym jest zapewnienie mieszkańcom gminy bezpieczeństwa ekologicznego i wdrożenie takiego modelu rozwoju, który zapewni na tyle skuteczną regulacją i reglamentacją korzystania ze środowiska, aby rodzaj i intensywność tego korzystania realizowane przez wszystkich użytkowników nie stwarzały zagrożenia dla jakości i trwałości zasobów naturalnych
Żyrzyn	Jako główny cel rozwoju gminy Żyrzyn przyjęto osiągnięcie wszechstronnego zrównoważonego rozwoju (szczególnie w aspekcie jakościowym) rozumianego jako poprawa warunków życia

mieszkańców przy zachowaniu równowagi między aktywnością gospodarczą a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego
--

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Ułęż na lata 2016-2023 i Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Żyrzyn do roku 2023

Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem, którego zapisy ukierunkowane są na wyprowadzenie zdegradowanych obszarów ze stanu kryzysowego. Najważniejszym założeniem planowanych działań jest ich integracja na rzecz lokalnej społeczności i przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społeczno-ekonomicznym występującym w konkretnym obszarze.

Cele zaplanowane w ramach niniejszej Strategii są komplementarne z zapisami LPR gmin Ułęż i Żyrzyn, gdyż uwzględniają działania rewitalizacyjne i minimalizujące nieprawidłowości zidentyfikowane w problemowych obszarach gmin. Cele Strategii są spójne z celami strategicznymi zdefiniowanymi w LPR, co wykazano w poniższej tabeli.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Ułęż na lata 2016-2023	Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
1 cel rewitalizacji Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i bezrobociu dzięki ograniczeniu patologii społecznych oraz zwiększenie integracji mieszkańców	Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne
2 cel rewitalizacji Ożywienie gospodarcze i turystyczne dzięki wykorzystaniu lokalnych zasobów	Cel strategiczny 3. Dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych
3 cel rewitalizacji Kształtowanie atrakcyjnych i funkcjonalnych przestrzeni publicznych, służących zaspokojeniu potrzeb mieszkańców oraz poprawa jakości środowiska	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Żyrzyn do roku 2023	Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
Cel operacyjny I Poprawa jakości przestrzeni publicznych umożliwiających integrację mieszkańców i umocnienie spójności społecznej	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury publicznej
Cel operacyjny II	Cel strategiczny 1.

Poprawa jakości życia mieszkańców, wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem poprzez aktywną integrację, uczestnictwo w kulturze i rekreacji, aktywizację obywatelską i wolontariat, poprawę zatrudnienia i zmniejszenie poziomu przestępczości	Poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne
---	--

Monitoring i ewaluacja

Zgodnie z art.10e ust. 3 ustawy o samorządzie gminnym, strategia określa oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia. Sprawne wdrożenie założeń strategii i osiągnięcie zaplanowanych rezultatów możliwe jest bowiem wyłącznie dzięki bieżącemu monitoringowi i ewaluacji realizowanych działań. Niezbędne jest badanie postępów poszczególnych prac i analiza ich efektów, a także aktualizacja podejmowanych zadań.

Celem prowadzenia monitoringu prac jest zapewnienie ich ciągłości i zapobieganie nieprawidłowościom występującym na drodze ich realizacji. Dzięki bieżącemu monitoringowi możliwe jest odpowiednio wczesne wykrywanie ewentualnych problemów i modyfikacja planowanych działań zgodnie z aktualną sytuacją, co wpływa na efektywność wdrażania poszczególnych etapów strategii. Podstawowym celem monitoringu jest zatem zwiększenie wydajności podejmowanych działań, co bezpośrednio przyczynia się do zapewnienia realizacji celów przyjętych w Strategii. Monitoringowi podlegają wskaźniki zdefiniowane dla poszczególnych kierunków działań podejmowanych w ramach realizacji założeń strategii. Bieżący monitoring będzie przeprowadzany przez cały okres obowiązywania strategii, co najmniej raz w roku, a jego wynikiem będą sprawozdania dotyczące poziomu realizacji poszczególnych zadań.

Bieżący monitoring będzie prowadzony przez Komitet Sterujący ds. wdrażania Strategii, w skład której wejdą przedstawiciele gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn. Poszczególni Partnerzy wyznaczą osoby/jednostki odpowiedzialne za współpracę z organem prowadzącym monitoring w celu zapewnienia sprawnej komunikacji oraz przepływu aktualnych danych niezbędnych do opracowywania raportów. Koncepcja zarządzania strategicznego zakłada, że działania rozwojowe podejmowane przez partnerskie Gminy w latach 2022-2027 będą przyporządkowywane do celów strategicznych zdefiniowanych w Strategii Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza. Wynikiem monitoringu prowadzonego w systemie rocznym będzie zatem zestawienie zadań, których realizacja została podjęta w ramach każdego z celów strategicznych

Ważną kwestią jest także zaplanowanie ewaluacji strategii. Dzięki temu mechanizmowi możliwe jest zapewnienie osiągnięcia celów zaplanowanych w strategii. Rekomendowanymi terminami przeprowadzenia ewaluacji jest rok 2025 (ewaluacja mid-term) i rok 2027 (ewaluacja ex-post).

Wynikiem ewaluacji będzie szczegółowe sprawozdanie obejmujące podsumowanie wyników monitoringu i ocenę poziomu realizacji poszczególnych celów. Zostanie ono przedstawione Radom partnerskich Gmin i rozszerzone o rekomendacje elementów podlegających aktualizacji i uzupełnieniom.

Ocena końcowa zostanie przeprowadzona po zakończeniu całego okresu, w jakim realizowane mają być zadania ujęte w Strategii. Jej celem będzie porównanie założonych w Strategii oddziaływań i efektów jej wdrażania z faktycznie osiągniętymi rezultatami. Wnioski z oceny posłużą jako rekomendacje dla planowania rozwoju w następnych okresach planowania strategicznego.

Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki produktu i rezultatu

Kierunek działania	Wskaźnik	Źródło danych	Wartość bazowa ²	Planowany rezultat w 2027 r.
1. Wysoka jakość usług publicznych świadczonych przez samorządy tworzące obszar funkcjonalny	Liczba nowopowstałych i zmodernizowanych obiektów infrastruktury społecznej	Samorządy Gmin Pradoliny Wieprza	0	wzrost
2. Wzmacnianie kapitału ludzkiego i społecznego oraz zwiększanie poziomu integracji społeczności lokalnych	Liczba mieszkańców	BDL GUS	20 735	wzrost
	Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców	BDL GUS	4,2	wzrost
	Liczba nowych/zmodernizowanych miejsc integracji społecznej	Samorządy Gmin Pradoliny Wieprza	0	wzrost
3. Zwiększenie poziomu wyposażenia w infrastrukturę publiczną	Liczba ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	BDL GUS	3 802	wzrost
	Liczba ludności korzystającej z sieci wodociągowej	BDL GUS	17 581	wzrost
	Długość nowych/zmodernizowanych odcinków sieci wodociągowej	Samorządy Gmin Pradoliny Wieprza	0	wzrost
	Długość nowych/zmodernizowanych odcinków sieci kanalizacyjnej	Samorządy Gmin Pradoliny Wieprza	0	wzrost
4. Ochrona zasobów środowiska naturalnego	Liczba budynków poddanych termomodernizacji i/lub wymianie źródeł ciepła	Samorządy Gmin Pradoliny Wieprza	0	wzrost
	Liczba obiektów, w których została zamontowana instalacja fotowoltaiczna	Samorządy Gmin Pradoliny Wieprza	0	wzrost
	Liczba zmodernizowanych punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych	Samorządy Gmin Pradoliny Wieprza	0	wzrost
5. Dbłość o wysoką jakość przestrzeni publicznych	Powierzchnia zrewitalizowanych przestrzeni publicznych	Samorządy Gmin Pradoliny Wieprza	0	wzrost
6. Efektywne wykorzystanie wiodących i wschodzących potencjałów gospodarczych ze szczególnym uwzględnieniem rolnictwa i turystyki	Nowopowstała i zmodernizowana infrastruktura turystyczna, kulturalna, sportowa i rekreacyjna	Samorządy Gmin Pradoliny Wieprza	0	wzrost
	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność na 100 osób w wieku produkcyjnym	BDL GUS	8,5	wzrost

² Jako rok bazowy dla wskaźników, których źródłem są Samorządy Gmin Pradoliny Wieprza traktujemy rok 2022 i od tego roku monitorujemy wartość wskaźnika. Pozostałe dane z BDL GUS pochodzą z 2020 r.

Ewaluacja ex-ante

Zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057), podmiot opracowujący strategię rozwoju zobligowany jest do przeprowadzenia ewaluacji przed podjęciem działań wdrożeniowych zaplanowanych w ramach strategii (ewaluacja ex-ante).

Głównym celem niniejszej ewaluacji ex-ante jest kompleksowa ocena zasadności projektu Strategii Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027 i trafności zaplanowanych w jej ramach działań z punktu widzenia potrzeb i oczekiwań Partnerów. Analizie podlega także zakres zdefiniowanych celów i sposobów ich realizacji oraz ich spójność. Na podstawie badania i analizy zapisów strategii możliwe jest sformułowanie uwag i rekomendacji służących podniesieniu jakości merytorycznej oraz formalnej dokumentu.

Na potrzeby niniejszej strategii wybrano wariant, jakim jest ewaluacja partycypacyjna. Działania w jej ramach prowadzone były równolegle z procesem tworzenia dokumentu, a ewaluator uczestniczył w tym procesie od najwcześniejszego etapu. Dzięki uczestnictwu w procesie powstawania strategii, ewaluator jest w stanie lepiej poznać specyfikę dokumentu, co znacząco wpływa na możliwość udzielenia przez niego wsparcia w trakcie prac nad jego opracowaniem.

Analizy dokonano pod kątem trafności i kompletności poszczególnych zapisów, ich spójności wewnętrznej i zewnętrznej, a także skuteczności i potencjalnej efektywności celów i kierunków interwencji. Poniżej zestawiono wnioski z przeprowadzonej ewaluacji.

TRAFNOŚĆ

Badania ilościowe i jakościowe oraz powstała na ich podstawie diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej umożliwiła rozpoznanie potrzeb i problemów gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn. Wnioski z badania pozwoliły także na zidentyfikowanie potencjalnych szans i zagrożeń mających wpływ na rozwój analizowanego obszaru.

Misją partnerskich gmin jest ograniczenie wspólnych problemów strategicznych: depopulacji, ograniczonej dynamiki rozwoju gospodarczego i identyfikowanych zapoźnień infrastrukturalnych. W związku z tym przedmiotowe jednostki podjęły się realizacji celów strategicznych, które uwzględniają wielokierunkowy rozwój obszaru wsparcia, zarówno pod względem społecznym, jak i gospodarczym oraz przestrzennym.

Pierwszym celem zdefiniowanym w Strategii jest **poprawa jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne**. Poszczególne kierunki wyznaczone w ramach tego

obszaru zostały sformułowane jako reakcja na postępujący trend starzenia się społeczeństwa i prognozowany spadek liczby ludności zidentyfikowany na drodze diagnozy strategicznej. Dzięki realizacji zadań zaplanowanych w odniesieniu do Celu 1. wzrośnie atrakcyjność osiedleńcza i inwestycyjna gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn, co wesprze zahamowanie negatywnych procesów demograficznych.

Drugi cel strategiczny został określony jako odpowiedź na zidentyfikowane deficyty i problemy w wymiarze przestrzennym. Założono w nim **zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury**. Działania podejmowane w ramach tego celu przyczynią się do rozwoju infrastruktury sieciowej i lokalnej gospodarki, co z kolei wpłynie na podniesienie zadowolenia ludności z zamieszkiwania na analizowanym obszarze. Poszczególne zadania Celu 2. zostały wytyczone na podstawie problemów i deficytów zidentyfikowanych na drodze diagnozy strategicznej. Wśród słabych stron Gmin Pradoliny Wieprza wymienia się bowiem przede wszystkim niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę techniczną, co wpływa na jakość życia mieszkańców, a także stan środowiska przyrodniczego.

W wymiarze gospodarczym w niniejszej Strategii określono **dywersyfikację struktury gospodarczej przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych** jako trzeci cel strategiczny. Na drodze analizy otoczenia strategicznego zidentyfikowano bowiem szanse rozwojowe wynikające z atrakcyjności turystycznej Lubelszczyzny oraz uwarunkowań środowiskowych mających wpływ na wielokierunkowy rozwój gospodarczy. Realizacja zadań zaplanowanych w ramach 3. Celu strategicznego wpłynie zatem na pobudzenie gospodarki Gmin Pradoliny Wieprza i ograniczy migracje mieszkańców w celach zarobkowych do większych ośrodków.

Analiza trafności pozwoliła na określenie stopnia, w jakim zaplanowane działania odpowiadają na zdiagnozowane problemy i potrzeby mieszkańców Gmin Pradoliny Wieprza. Cele i kierunki działania zostały trafnie dobrane i uwzględniają mocne i słabe strony partnerskim gmin, a także odnoszą się do potencjalnych szans i zagrożeń.

SKUTECZNOŚĆ I EFEKTYWNOŚĆ

Część wdrożeniowa niniejszej Strategii uwzględnia katalog wskaźników i oczekiwanych rezultatów w odniesieniu do planowanych kierunków działań. Poszczególne cele zostały sformułowane zgodnie z zasadą mierzalności – ich forma pozwala więc na ocenę stopnia ich osiągnięcia za pomocą danych liczbowych. Powiązanie wizji z celami wskazuje ponadto na zastosowanie poprawnego podejścia, które pozwala stwierdzić, że określone w strategii cele przyczynią się do osiągnięcia założonych rezultatów.

Poszczególne działania zaplanowano z uwzględnieniem czynników zewnętrznych zidentyfikowanych w analizie strategicznej, co pozwoli na maksymalne wykorzystanie potencjałów rozwojowych i ograniczenie negatywnych skutków pojawiających się zagrożeń. Dzięki temu przedsięwzięcia zaplanowane w ramach osiągnięcia celów strategicznych będą skuteczne. Poszczególne działania zostały ponadto zaplanowane w taki sposób, aby oddziaływać na kilka sfer jednocześnie i wzajemnie się uzupełniać, dzięki czemu ponoszone nakłady inwestycyjne przyniosą wymierne efekty. Planowane projekty dotyczą realnych problemów i potrzeb wynikających z przeprowadzonej analizy strategicznej, a więc koszty ich realizacji zostaną poniesione w sposób ekonomiczny.

SPÓJNOŚĆ

Poszczególne kierunki działań zostały wyznaczone w ramach uszczegółowienia celów strategicznych, co pozwoliło na określenie spójnych obszarów interwencji. Sprecyzowanie zarówno celów, jak i kierunków pokazuje, że ich zakres i zaplanowane w ich ramach przedsięwzięcia są komplementarne i wzajemnie się uzupełniają.

I cel strategiczny jest spójny z II Celem strategicznym w wymiarze społecznym. Działania podejmowane w ramach obu celów przyczynią się bowiem do zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez wielokierunkowy rozwój gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn, co wpłynie na zahamowanie procesu depopulacji na analizowanym obszarze. Wzmocnienie kapitału społecznego będzie bowiem możliwe dzięki inwestycjom w rozwój infrastruktury technicznej i rewitalizację przestrzeni publicznych przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska przyrodniczego. Ponadto, dywersyfikacja struktury gospodarczej obszaru zaplanowana w ramach II celu strategicznego wpłynie pozytywnie na warunki społeczno-ekonomiczne. W związku z powyższym, wszystkie ze zdefiniowanych celów stanowią spójny zestaw kierunków rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza będących podstawą do realizacji misji partnerstwa i dążących do poprawy jakości życia mieszkańców na przedmiotowym obszarze.

Niniejszy dokument jest także spójny z dokumentami planistycznymi obowiązującymi na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym. Integralność z nadrzędnymi dokumentami zapewnia komplementarność działań podejmowanych w ramach realizacji ich ustaleń. Spójność zewnętrzna projektu strategii z dokumentami planistycznymi i strategicznymi na różnych poziomach, w szczególności ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego „Lubelskie 2030”, została wykazana w rozdziale *Komplementarność z dokumentami strategicznymi*. Pracę nad wyznaczeniem kierunków działań w niniejszej strategii oparto również na Obszarach Strategicznej Interwencji zdefiniowanych w strategii wojewódzkiej.

Ramy finansowe i źródła finansowania

Rozdział odnosi się do przepisu Art. 10e. ust. 1. pkt. 9) ramy finansowe i źródła finansowania zawartego w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372).

W celu skutecznej realizacji działań zaplanowanych w Strategii Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza i urzeczywistnienia zdefiniowanej w niej wizji, Partnerzy będą poszukiwali wszelkich dostępnych źródeł finansowania poszczególnych zadań. Zasadnicze znaczenie dla sfinansowania Strategii mają przede wszystkim środki z regionalnego programu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Spójności.

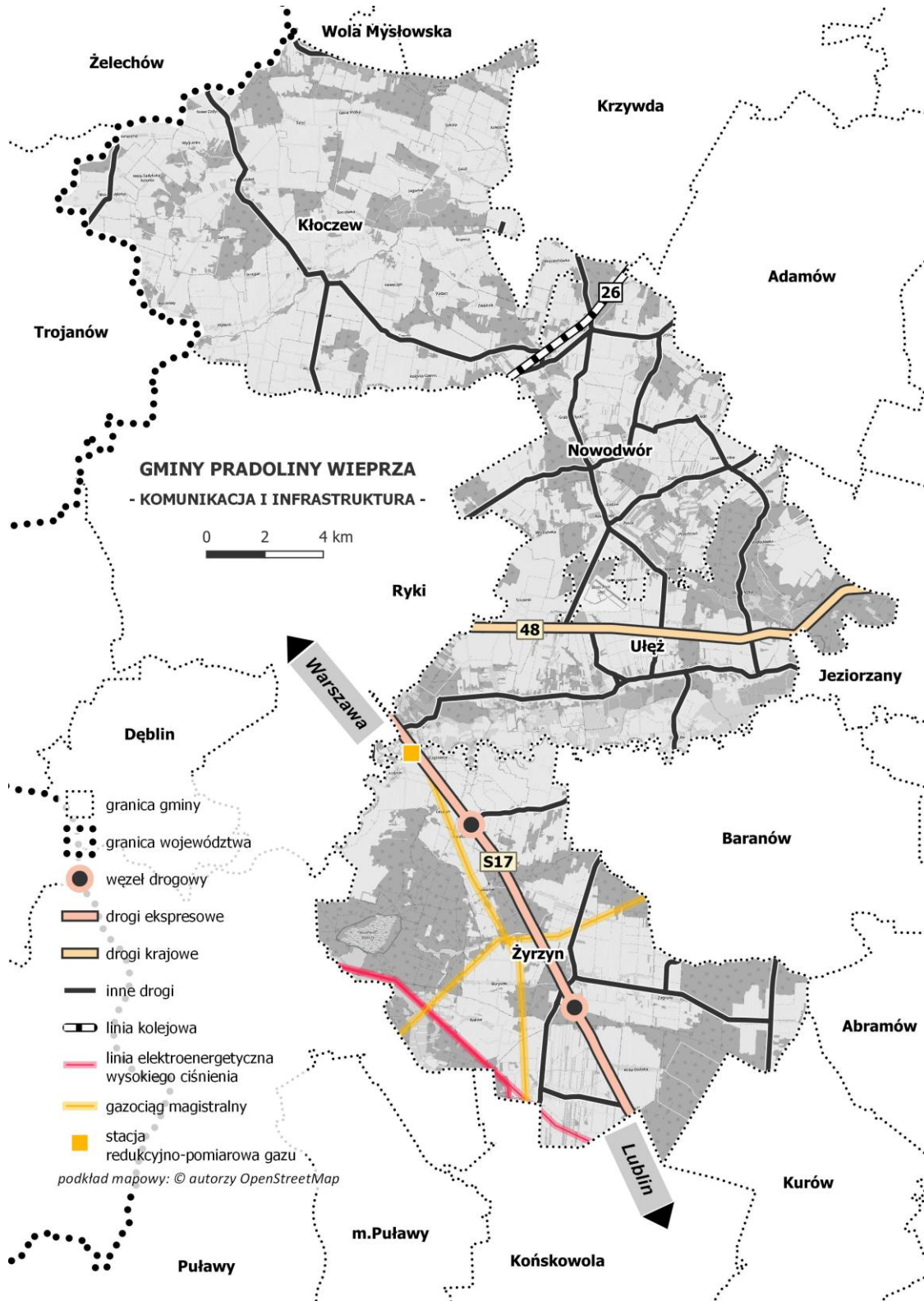
Ważnym elementem finansowania interwencji rozwojowych będą również środki prywatne, które mogą zostać wykorzystane do współfinansowania projektów realizowanych w ramach programów operacyjnych lub formule partnerstwa publiczno-prywatnego.

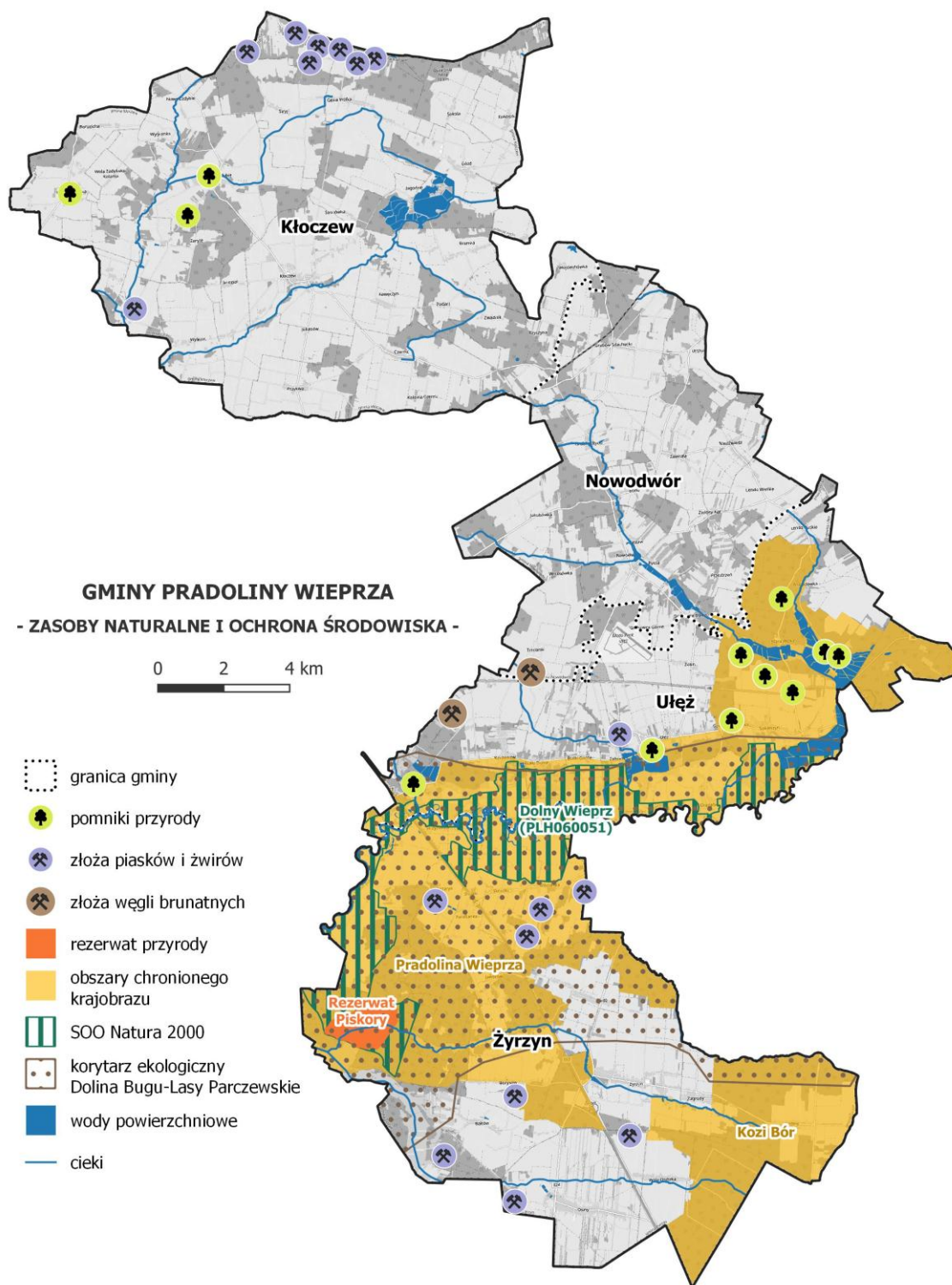

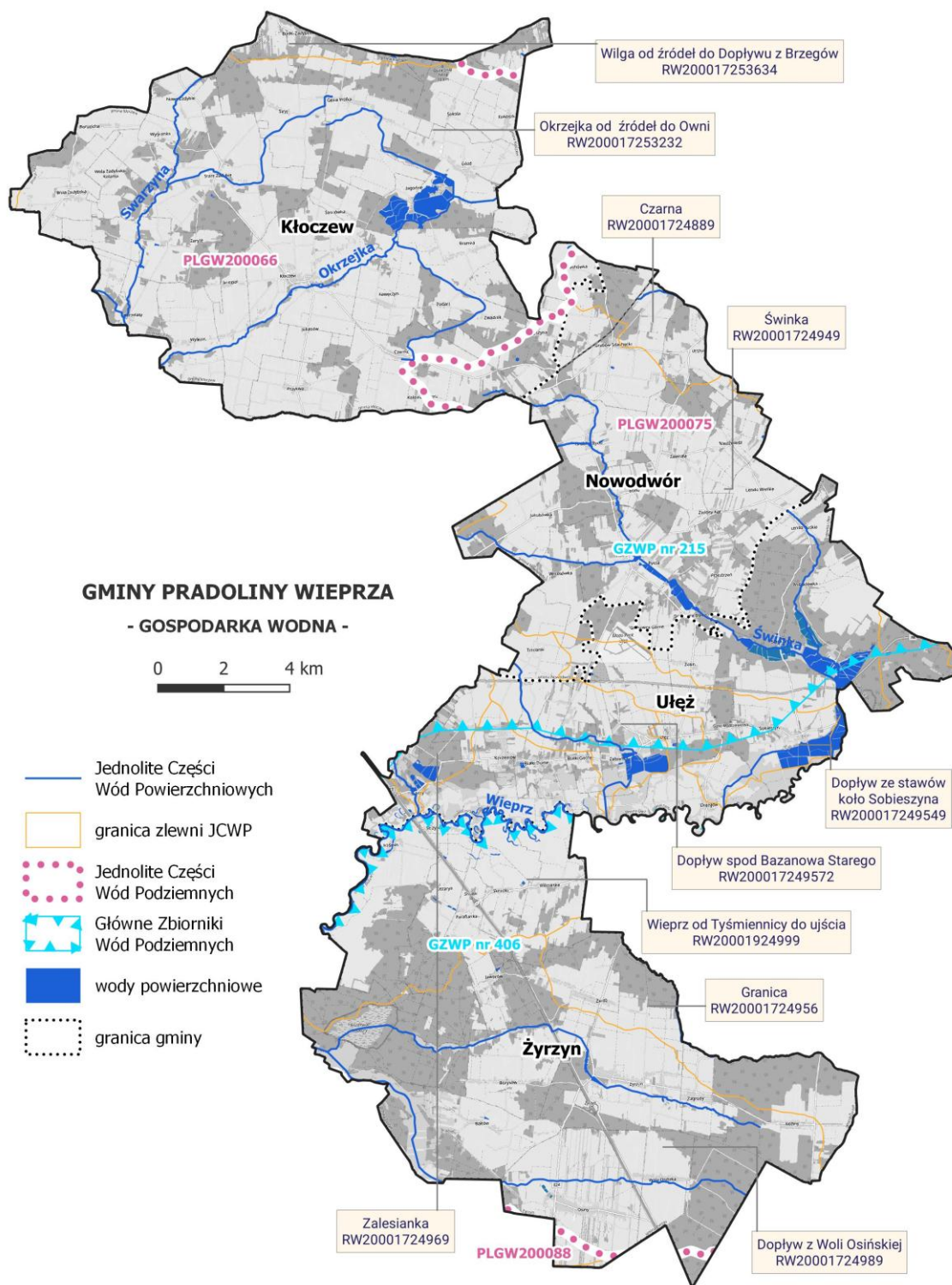
Załącznik nr 1 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej

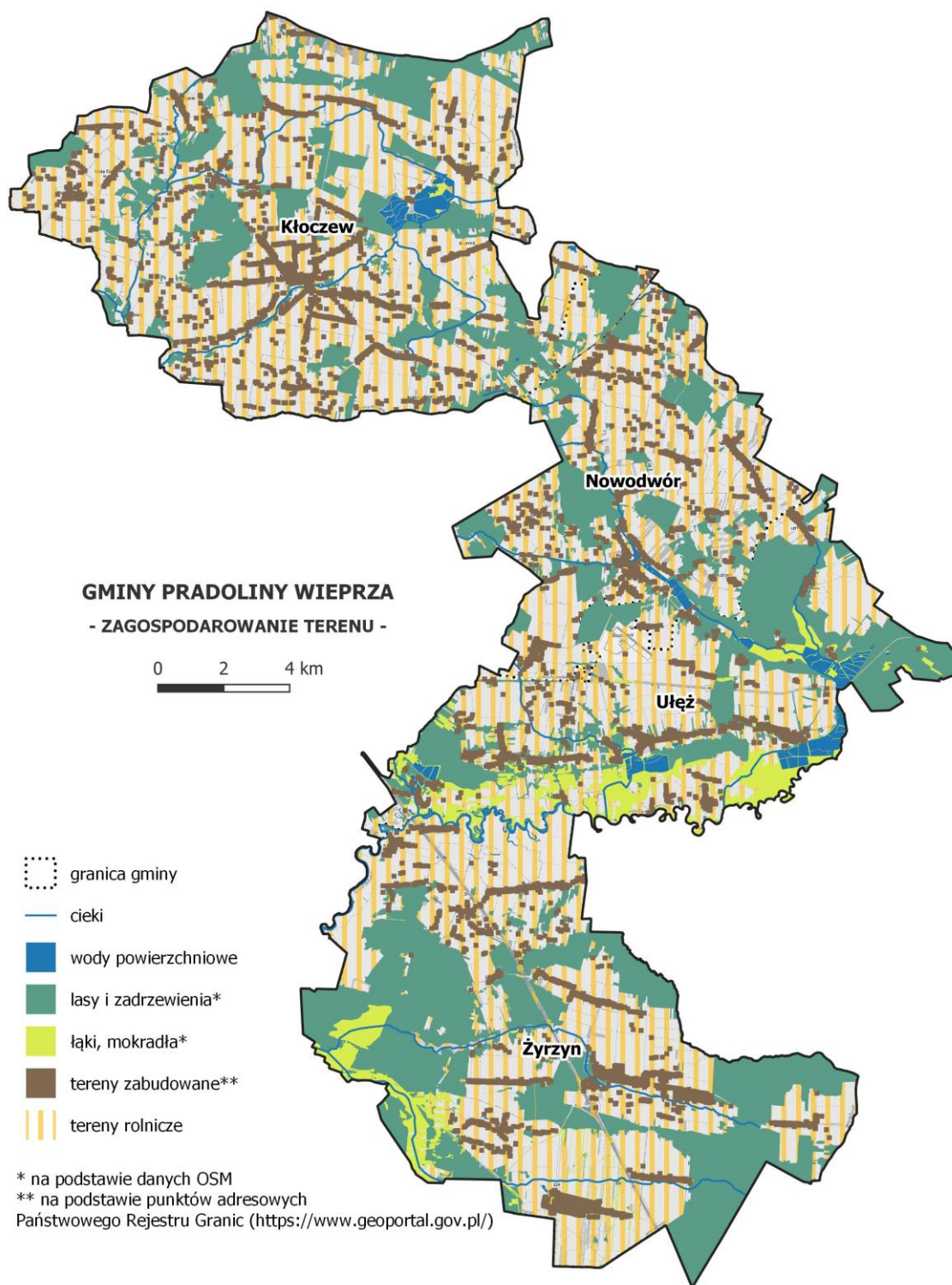

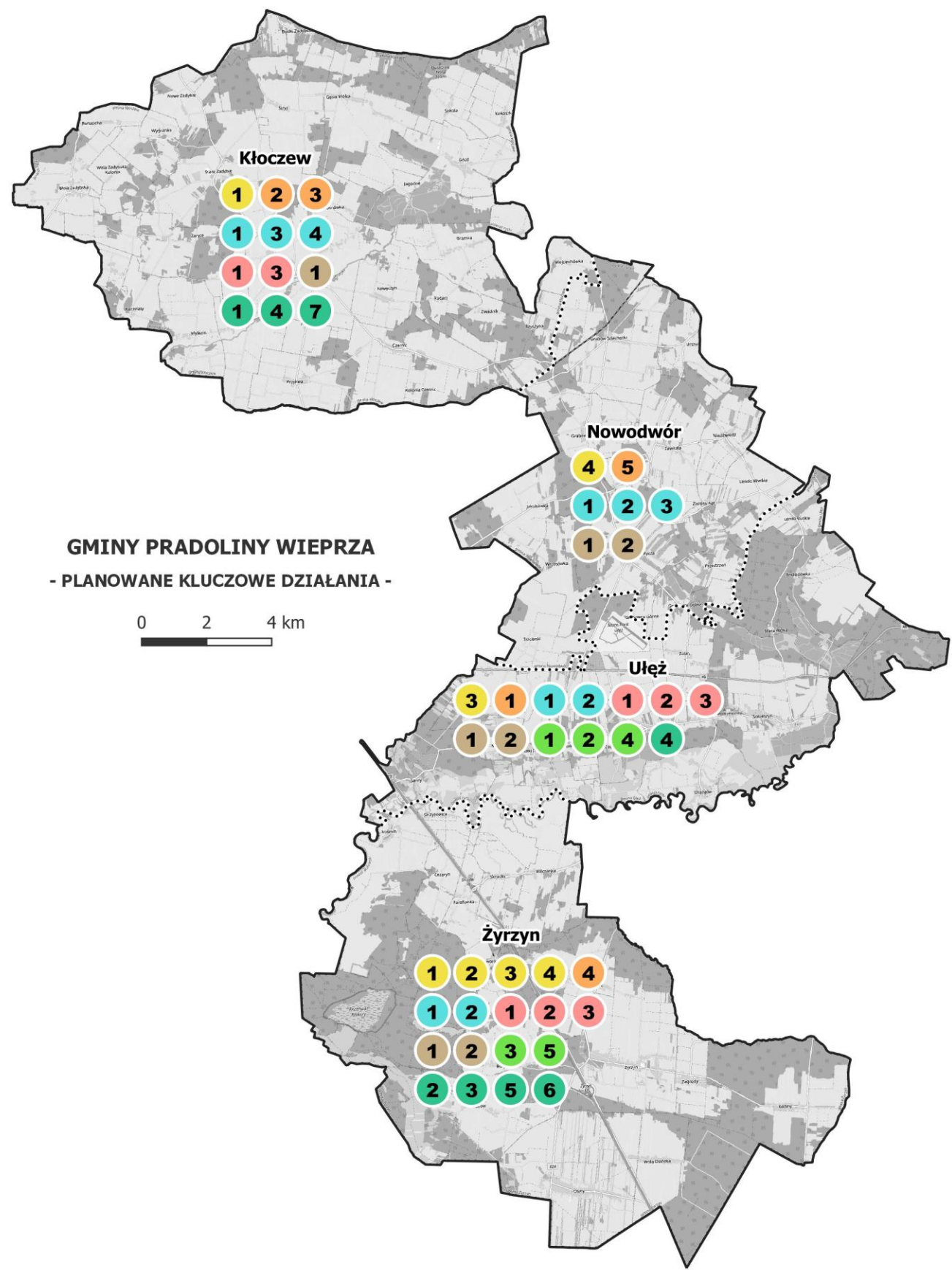
podkład mapowy: © autorzy OpenStreetMap

podkład mapowy: © autorzy OpenStreetMap

podkład mapowy: © autorzy OpenStreetMap

podkład mapowy: © autorzy OpenStreetMap

Zwiększenie efektywności energetycznej na obszarze wsparcia:

- 1 Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej
- 2 Instalacje OZE na budynkach użyteczności publicznej
- 3 Wymiana źródeł ogrzewania
- 4 Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne

Wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii:

- 1 Budowa biogazowni
- 2 Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego, energooszczędnego - w trakcie realizacji
- 3 Montaż instalacji fotowoltaicznych na obiektach użyteczności publicznej
- 4 Projekty OZE dla mieszkańców
- 5 Wsparcie wykorzystania OZE i instalacji fotowoltaicznych

Regulacja gospodarki wodnej na obszarze wsparcia:

- 1 Rozbudowa, modernizacja sieci wodociągowej
- 2 Budowa zbiorników retencyjnych
- 3 Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody
- 4 Wykonanie stacji pomiaru i monitorowania jakości powietrza

Zwiększenie dostępności do infrastruktury sieciowej:

- 1 Rozbudowa sieci kanalizacji
- 2 Rozbudowa, modernizacja sieci wodociągowej
- 3 Budowa oczyszczalni ścieków

Wdrożenie systemu racjonalnej gospodarki odpadami:

- 1 Modernizacja Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych
- 2 Usuwanie wyrobów zawierających azbest

Zagospodarowanie turystyczne obszaru wsparcia:

- 1 Zagospodarowanie Dzikiego Stawu jako kąpieliska i obiektu turystycznego
- 2 Realizacja projektu turystycznego z wykorzystaniem zasobów naturalnych przyrodniczo oraz zasobów dziedzictwa kulturowego w Sobieszynie Brzozowej
- 3 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej (park, łąki kwietne, zbiorniki wodne i stawy)
- 4 Odnowa i wytyczenie nowych szlaków turystycznych
- 5 Ścieżki pieszo-rowerowe, wiaty, małe siłownie zewnętrzne, miejsca na ognisko, ścieżki edukacyjne

Podniesienie jakości przestrzeni publicznych:

- 1 Modernizacja dróg gminnych
- 2 Budowa nowego budynku Urzędu Gminy
- 3 Rozbudowa GOK-u
- 4 Modernizacja obiektów zabytkowych i sakralnych
- 5 Rewitalizacja (park, Aleja Lipowa, szkoły, centra kulturalne poszczególnych wsi - świetlice, remizy)
- 6 Budowa boisk sportowych
- 7 Budowa strefy relaksu i rodzinnej

Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki
przestrzennej w gminach Pradoliny Wieprza
Polityka przestrzenna w systemie polityk publicznych

Polityka przestrzenna należy do sfery tzw. polityk publicznych, które rozumiane są, jako sfera świadomych i zorganizowanych działań struktur państwa i społeczeństwa wokół problemów publicznych. Posługujemy się tu rozumieniem „polityk”, dotyczącym nie samego sprawowania władzy, ale działań w oparciu o przyjęte reguły. O ile polityka w ogólnym znaczeniu zajmuje się przede wszystkim sferą idei, zdobywania władzy i instrumentów jej egzekucji, to polityka publiczna, jako sfera praktyczna – przede wszystkim zagadnieniami związanymi z urzeczywistnianiem idei, i bliska jest zarządzaniu publicznemu.

Polityka przestrzenna spełnia wszystkie kryteria polityk publicznych. Jest to bowiem planowa działalność, polegająca na wykorzystywaniu znajomości dostępnych zasobów oraz praw rządzących kształtowaniem i użytkowaniem przestrzeni w celu najbardziej racjonalnego jej zagospodarowania. W ramach polityki przestrzennej władze publiczne ustalają cele i środki kształtowania zagospodarowania przestrzennego w określonych, zmiennych w czasie warunkach zewnętrznych – społecznych, ekonomicznych, technicznych, a także politycznych. Polityka przestrzenna zajmuje się określeniem celów, wraz ze sposobami ich osiągnięcia, w zakresie użytkowania i przekształcania środowiska życia człowieka, a więc wykorzystywanego przez niego zajmowanego terytorium. Musi ona wpływać na działania podejmowane przez liczne podmioty, czynnie zmieniające kształt tego środowiska.

Obowiązek prowadzenia polityki przestrzennej zawarty jest w polskim prawie, wyznaczającym zakres formalnych kompetencji w tej sferze poszczególnych poziomów władzy.

Instrumentacja polityki przestrzennej

Wdrażanie polityk publicznych można ułożyć w tzw. drabinę interwencji: na najniższym szczeblu władze powstrzymują się od działania, a na najwyższym narzucają swoje rozwiązania, czyli eliminują wybór obywateli, tworząc szczególne zakazy i ograniczenia. Władze mogą działać także na rzecz zwiększania skali wyboru, które ma przed sobą obywatel. Zakres instrumentów oddziaływania jest dość szeroki: najbardziej skuteczne mogą być bezpośrednie inwestycje publiczne, realizujące potrzeby społeczne, ale też istotnie wpływające na zachowania inwestycyjne. Istnieje też sfera prawno-regulacyjna, ale jej skuteczność jest w Polsce przeceniana. Lepiej jest udoskonalać sposoby zarządzania przestrzenią, głównie poprzez zwiększanie wiedzy i poprawę dostępu do informacji o problemach specyficznych obszarów, w których żyją obywatele i funkcjonuje gospodarka. Wszystko to winno

sprzyjać większej dynamice wzrostu, co jest obecnie podstawowym kryterium oceny polityk publicznych.

Większa świadomość i zaangażowanie władz w politykę przestrzenną mogą sprzyjać jej skuteczności, ale należy także liczyć w tym względzie na wzrost świadomości obywatelskiej. Zwiększanie wiedzy obywateli może spowodować wzrost poczucia identyfikacji z miejscem zamieszkania oraz świadomości własnej siły sprawczej w procesie rozwoju – to wymarzona sytuacja dla wzrostu zaangażowania obywatelskiego i kapitałowego. Zwiększanie partycypacji obywatelskiej i zaangażowania lokalnego biznesu może stanowić skuteczną przeciwwagę dla ograniczoności instrumentów sprawowania władzy.

Rekomendacje dla polityki przestrzennej

Polityka przestrzenna powinna stanowi płaszczyznę negocjacji pomiędzy potrzebami a realnymi możliwościami. Nadrzędną zasadą polityki przestrzennej jest **zasada zachowania ładu przestrzennego**, przejawiającą się prowadzeniem efektywnej i racjonalnej polityki przestrzennej i planistycznej na wszystkich poziomach planowania przestrzennego, umożliwiając uzyskanie harmonijnej całości oraz uwzględniając w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne. Łączy się z nią również zasada zrównoważonego rozwoju, oznaczająca taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności oraz obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń. Zasada ta pozwala kształtować ład przestrzenny, zapewniając utrzymanie właściwych relacji estetycznych, funkcjonalnych i ekonomicznych zarówno pomiędzy różnymi sposobami zagospodarowania terenów zurbanizowanych, jak i w relacjach pomiędzy układem przyrodniczym i antropogenicznym.

Określenie rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej ma na celu wskazanie zamierzeń, jakie należy realizować, aby osiągnąć ład przestrzenny i zrównoważony rozwój gmin. Kierunki zagospodarowania przestrzennego stanowiące podstawę prowadzenia polityki przestrzennej samorządu zostały wskazane w zakresie następujących dziedzin:

1. Osadnictwo i infrastruktura społeczna:

1.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich:

1.1.1. *Stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości.*

1.1.2. *Przeciwdziałanie wykluczeniu transportowemu.*

- 1.1.3. Wyprowadzanie ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów (w tym rewitalizacja).*
- 1.1.4. Poprawa dostępności do świadczonych podstawowych usług społecznych.*
- 1.1.5. Zwiększenie dostępności usług telekomunikacyjnych świadczonych na poziomie lokalnym.*
- 1.1.6. Wspieranie usług publicznych służących rozwijaniu działalności kulturalnej, wzmocnieniu poczucia tożsamości lokalnej i budowie społeczeństwa obywatelskiego.*
- 1.1.7. Wykorzystanie wsparcia z poziomu krajowego w ramach zaklasyfikowania gmin jako obszary strategicznej interwencji.*
- 1.2. Koncentracja osadnictwa wiejskiego.
- 1.3. Poprawa jakości oferty usług publicznych i infrastruktury społecznej.
- 1.4. Rozwój usług i sieci ośrodków pomocy społecznej wynikającej z rosnącej liczby seniorów.
- 1.5. Promocja i rozwój usług prozdrowotnych, uzdrowiskowych oraz gospodarki senioralnej.
- 1.6. Rozwój funkcji i bazy lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach występowania naturalnych warunków i czynników leczniczych.
- 1.7. Przeciwdziałanie niekontrolowanej suburbanizacji i rozlewaniu zabudowy.
- 1.8. Dążenie do zwartości i wielofunkcyjności zabudowy terenów zabudowy (skupianie zabudowy i zapewnianie bliskiej dostępności podstawowych funkcji).
- 1.9. Racjonalne gospodarowanie przestrzenią oraz kształtowanie ładu przestrzennego.
- 1.10. Przeciwdziałanie degradacji terenów otwartych, zwłaszcza cennych pod względem kulturowym, przyrodniczym i krajobrazowym – harmonizowanie układów osadniczych z siecią ekologiczną.
- 1.11. Segregacja i strefowanie funkcji wykluczające prawdopodobieństwo wystąpienia kolizji.
- 1.12. Stosowanie recyklingu przestrzeni: wykorzystywanie w pierwszej kolejności terenów opuszczonych lub zdegradowanych (*brownfield*) i niewchodzenie na niezagospodarowane tereny (*greenfield*).
- 1.13. Kształtowanie i rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, modernizacja i rozbudowa gminnych ośrodków kultury i świetlic wiejskich oraz infrastruktury sportowej.
- 1.14. Kształtowanie atrakcyjnych przestrzeni publicznych i zrównoważony rozwój terytorialny w oparciu o wykorzystywanie instrumentów przestrzennych - rewitalizacja przestrzeni publicznych i terenów zielonych.
- 1.15. Rozwój infrastruktury opieki społecznej, w tym placówek stacjonarnej pomocy społecznej.
- 1.16. Rozwój i dostosowanie infrastruktury ochrony zdrowia do zachodzących zmian demograficznych (starzenie się społeczeństwa) i epidemiologicznych.
- 1.17. Realizacja inwestycji związanych z rozwojem usług adresowanych do osób starszych, umożliwiającym tym osobom aktywny udział w życiu społecznym.

1.18. Prowadzenie aktywnej polityki prorodzinnej w celu ograniczenia negatywnych zjawisk demograficznych.

1.19. Podnoszenie standardów usług w sektorze opiekuńczo-wychowawczym oraz edukacyjnym.

2. Środowisko przyrodnicze - ochrona walorów środowiska:

2.1. Wspieranie działań na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych, w tym racjonalizacji wielkości poboru wody, rozwój i modernizacja oczyszczalni ścieków, zwiększanie małej retencji i renaturyzacji rzek.

2.2. Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności.

2.3. Ochrona bogactwa i atrakcyjności środowiska przyrodniczego – występujących form ochrony przyrody, w szczególności Obszaru Chronionego Krajobrazu Pradoliny Wieprza.

2.4. Kształtowanie struktur przestrzennych wzmacniających jakość środowiska przyrodniczego – dostosowanie zagospodarowania przestrzennego do cech naturalnych, predyspozycji, walorów i odporności środowiska na antropopresję.

2.5. Harmonijne zagospodarowanie przestrzeni krajobrazowej.

2.6. Ochrona systemu obszarów otwartych (rolnych, leśnych, naturalnych); utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu.

2.7. Ochrona zasobów wodnych i leśnych.

2.8. Utrzymanie walorów obszarów wyróżniających się szczególnymi cechami przyrodniczymi i krajobrazowymi.

2.9. Przywrócenie walorów przyrodniczych i krajobrazowych obszarom zdegradowanym i o zniekształconych stosunkach ekologicznych.

2.10. Ochrona różnorodności biologicznej w użytkowanym rolniczo środowisku przyrodniczym.

2.11. Zapobieganie zagrożeniom i zanieczyszczeniom środowiska spowodowanym działalnością człowieka, poprawa jakości powietrza (m.in. preferowanie gospodarki niskoemisyjnej).

3. Środowisko kulturowe:

3.1. Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych.

3.2. Identyfikacja, zachowanie i ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego oraz różnorodności krajobrazu kulturowego, a także dóbr kultury współczesnej.

3.3. Zachowanie przed zatarciem specyfiki kulturowej ukształtowanych historycznie struktur przestrzennych.

3.4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego.

3.5. Rozbudowa infrastruktury turystycznej.

3.6. Modernizacja i wytyczenie nowych szlaków pieszo-rowerowych.

4. Gospodarka:

- 4.1. Wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw; wsparcie dywersyfikacji przedsiębiorstw i rozwój firm spoza sektora rolniczego.
- 4.2. Rozwijanie sektora logistycznego (infrastruktura, systemy zarządzania, usługi, kompetencje i umiejętności kadr).
- 4.3. Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych:
 - 4.3.1. *Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji*
 - 4.3.2. *Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych*
- 4.4. Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne, w tym rozwój infrastruktury i obiektów przechowalniczych.
- 4.5. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu.
- 4.6. Wspieranie tworzenia kompleksowej oferty turystycznej w oparciu o marki regionalne i terytorialne – pakietowanie i sieciowanie.
- 4.7. Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe).
- 4.8. Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. caravanning, turystyka motocyklowa).
- 4.9. Rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.).
- 4.10. Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych.

5. Infrastruktura techniczna:

- 5.1. Transport:
 - 5.1.1. *Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej:*
 - 5.1.2. *Poprawa regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych z uwzględnieniem szkieletowego układu dróg ekspresowych (S19, S17 i S12) oraz planowanej autostrady A2, w tym budowa obwodnic miast.*
 - 5.1.3. *Poprawa regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny.*

5.1.4. Rozwój lokalnych układów drogowych zapewniających dostęp do miejsc koncentracji podstawowych usług, a także infrastruktury sprzyjającej elektromobilności.

5.1.5. Wydajniejsza organizacja transportu publicznego.

5.1.6. Kształtowanie zagospodarowania sprzyjającego integrowaniu publicznego transportu miejskiego i pozamiejskiego.

5.1.7. Poprawa jakości dróg publicznych.

5.1.8. Uwzględnianie potrzeb ruchu rowerowego i pieszego w planowaniu i projektowaniu układów komunikacyjnych.

5.1.9. Budowa ścieżek rowerowych - stworzenie rozwiązań systemowych przez rozwój infrastruktury, powiązanie gminnych tras i ścieżek rowerowych.

5.1.10. Rozwój infrastruktury dla ruchu pieszego.

5.2. Energetyka:

5.2.1. Rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE); rozwój infrastruktury pozwalającej na zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz zwiększenie pewności zasilania odbiorców.

5.2.2. Uwzględnianie warunków środowiskowych w lokalizowaniu urządzeń OZE.

5.2.3. Wprowadzanie rozwiązań zmniejszających zużycie energii pierwotnej (surowce energetyczne) i finalnej (elektrycznej i cieplnej), a także strat w przesyle.

5.2.4. Wykorzystywanie istniejących korytarzy technicznych przy realizacji nowych linii.

5.2.5. Zmniejszenie uciążliwości energetyki dla środowiska.

5.3. Teleinformatyka:

5.3.1. Powszechny dostęp do usług telekomunikacyjnych.

5.3.2. Poprawa dostępu do szerokopasmowego internetu.

5.4. Gospodarka wodno-ściekowa:

5.4.1. Wyposażenie jednostek osadniczych w kompleksowe systemy wodno-kanalizacyjne.

5.4.2. poprawa jakości i niezawodności zaopatrzenia w wodę poprzez modernizację istniejących ujęć i stacji uzdatniania oraz tworzenie ponadgminnych systemów zaopatrzenia w wodę.

5.4.3. Rozwój infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej, uporządkowanie gospodarki ściekowej.

5.4.4. Ochrona obszarów zasobowych wód podziemnych oraz ujęć wody.

5.4.5. Zmniejszenie dysproporcji pomiędzy rozwojem sieci wodociągowych i sieci kanalizacyjnych.

5.4.6. Wzmacnianie ochrony przed powodzią poprzez rozwój infrastruktury przeciwpowodziowej, utrzymanie warunków naturalnej retencji oraz ograniczanie rozwoju zabudowy w obszarach szczególnego zagrożenia powodzią.

5.5. Gospodarka odpadami:

5.5.1. Kompleksowe i systemowe prowadzenie gospodarki odpadami.

5.5.2. Modernizacja Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych.

5.5.3. Lokalizowanie urządzeń i obiektów infrastruktury gospodarki odpadami w sposób bezpieczny dla środowiska człowieka i możliwie najmniej ingerujący w krajobraz.

5.5.4. Wykorzystywanie biomasy z odpadów do produkcji energii elektrycznej lub ciepłej.

Załącznik nr 2 Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej

Wstęp

Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza stanowi strategię o znaczeniu ponadlokalnym i wymaga przeprowadzenia uprzedniej analizy sytuacji społeczno-gospodarczej danego obszaru. Kompleksowa ocena zasobów rozwojowych pozwoli bowiem na wypracowanie wizji, celów i kierunków działań rozwojowych uwzględniających uwarunkowania poszczególnych jednostek stanowiących dany obszar funkcjonalny.

W ramach niniejszej diagnozy zebrano dane na temat trzech gmin powiatu ryckiego – Kłoczew, Ułęż i Nowodwór oraz jednej gminy powiatu puławskiego – Żyrzyn. W ramach diagnozy społeczno-gospodarczej gmin dokonano analizy danych dotyczących poszczególnych obszarów i zestawiono je z wartościami charakteryzującymi powiaty: rycki i puławski oraz województwo lubelskie, a także cały kraj. Zebrane dane statystyczne pozwoliły na ocenę badanego obszaru m.in. pod kątem atrakcyjności osiedleńczej, poziomu przedsiębiorczości czy jakości życia mieszkańców. Zakres niniejszej diagnozy dotyczy zatem w szczególności potencjału społeczno-gospodarczego analizowanego obszaru Gmin Pradoliny Wieprza. Ponadto, opracowanie pozwala na określenie problemów, wyzwań i potencjałów oraz uwarunkowań rozwojowych w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej poszczególnych jednostek. Na podstawie diagnozy strategicznej możliwe jest określenie potrzeb inwestycyjnych uwzględniających przede wszystkim nową perspektywę finansową, a także powiązań i obszarów współpracy w ramach obszaru funkcjonalnego.

Metodologia

Zasięg terytorialny opracowania obejmuje gminy Ułęż, Nowodwór i Kłoczew (powiat rycki) oraz gminę Żyrzyn (powiat puławski) w województwie lubelskim. W celu dokonania oceny ogólnej sytuacji analizowanego obszaru poszczególne wskaźniki zestawiono z wartościami odnotowanymi na terenie powiatu ryckiego i puławskiego, województwa lubelskiego, a także całego kraju.

Dane stanowiące przedmiot analizy zostały pozyskane na drodze przeglądu dostępnych opracowań i sprawozdań oraz dokumentów strategicznych poszczególnych gmin. Analizie poddano także zbiory danych statystycznych gromadzonych przez Bank Danych Lokalnych GUS i urzędy gmin. Dzięki badaniu ankietowemu zebrano natomiast opinie mieszkańców analizowanego obszaru, które pozwoliły na ocenę obecnej sytuacji w sferze społeczno-ekonomicznej oraz przestrzennej.

Na podstawie zebranych informacji wypracowano wniosek na temat badanego obszaru, które następnie posłużą wytyczeniu i późniejszej realizacji celów uwzględniających:

	wzmocnienie współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego,
	identyfikację obszarów wsparcia i wspólnych celów rozwojowych dla Gmin Pradoliny Wieprza,
	systemowe rozwiązywanie kluczowych zagadnień dotyczących celów tematycznych funduszy europejskich na lata 2021-2027.

Diagnoza sytuacji w gminach Kłoczew, Ułęż, Nowodwór i Żyrzyn została przeprowadzona na podstawie danych dotyczących trzech sfer – sfery społecznej, gospodarczej i przestrzennej poszczególnych JST. Wyniki badań przedstawiono w formie opisowej i graficznej – opracowanie stanowi zbiór tabel i wykresów.

Wśród kluczowych dokumentów, z którymi spójna jest niniejsza Strategia, wymienia się:

- Europejski Zielony Ład;
- Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);
- Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego;
- Strategię Rozwoju Województwa Lubelskiego „Lubelskie 2030”;
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego;
- Plany gospodarowania wodami i ryzykiem powodziowym;
- Strategię Rozwoju Powiatu Puławskiego do roku 2020 z perspektywą do 2030 roku;
- Strategię Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022;

- Strategię Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2016-2022 dla obszaru gmin Dęblin, Kłoczew, Nowodwór, Ryki, Stężycza, Ułęż;
- Strategię Rozwoju Gminy Ułęż na lata 2021-2030³;
- Strategię Rozwoju Gminy Kłoczew na lata 2015-2021;
- Strategię Rozwoju Gminy Nowodwór na lata 2015-2020;
- Strategię Rozwoju Lokalnego Gminy Ułęż na lata 2015-2020;
- Strategię Rozwoju Gminy Żyrzyn na lata 2009 – 2015;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Ułęż;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kłoczew;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowodwór;
- Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Ułęż na lata 2016-2023;
- Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Żyrzyn do roku 2023.

³ Aktualnie w opracowaniu.

Analiza danych zastanych

Niniejszy rozdział stanowi zbiór danych statystycznych dotyczących 4 analizowanych Gmin Pradoliny Wieprza. Zaprezentowane dane stanowią podstawę do zdefiniowania problemów i potencjałów rozwojowych przedmiotowego obszaru funkcjonalnego.

1. Sfera społeczna

Analizowany obszar zamieszkiwany jest łącznie przez 20 735 osób, a średnia gęstość zaludnienia wynosi 48 osób/km² (dane za 2020 r.) Na przestrzeni lat 2010-2020 liczba mieszkańców przedmiotowego obszaru funkcjonalnego zmalała o prawie 5% (1 068 osób).

Ogólną analizę demograficzną oparto na danych takich jak wartość przyrostu naturalnego, salda migracji czy odsetka osób powyżej 65. roku życia w populacji. Informacje te pozwoliły na porównanie gmin Żyrzyn, Ułęż, Nowodwór i Kłoczew pod kątem sytuacji demograficznej.

Demografia

Przyrost naturalny w analizowanych gminach przyjmuje rozbieżne wartości, wahając się w granicach od 0,3 (gmina Kłoczew) do -7,6 (gmina Ułęż) na 1000 ludności w roku 2020. Poziom wskaźnika dla województwa lubelskiego wynosi -4,4 na 1000 ludności, przy czym sytuacja w analizowanych gminach wygląda nieco lepiej. W przypadku gminy Kłoczew w 2020 r. wskaźnik przyjął wartość bliską zeru (0,3 na 1000 ludności), co świadczy o liczbie urodzeń nieznacznie przewyższającej liczbę zgonów w danym roku na terenie gminy. W pozostałych gminach powiatu ryckiego sytuacja ta wyglądała odwrotnie, przy czym w gminie Ułęż odnotowano najniższy poziom przyrostu naturalnego (-7,6 na 1000 ludności). Warto odnotować, że w 2020 r. w większości analizowanych gmin odnotowano spadek przyrostu naturalnego względem 2019 r., co było spowodowane prawdopodobnie sytuacją epidemiologiczną COVID-19. Największy spadek wskaźnika miał miejsce w gminie Ułęż, natomiast gminę Żyrzyn charakteryzował wzrost wartości przyrostu naturalnego względem 2019 r. Co więcej, wartym odnotowania zjawiskiem jest stosunkowo wysoki wzrost wartości wskaźnika w 2019 r. względem roku 2018 r. w gminach powiatu ryckiego.

Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku analizy salda migracji. W badanych gminach wskaźnik ten co roku przyjmuje coraz niższe wartości, co świadczy o stopniowym odpływie ludności z tych terenów. Na tej podstawie można zatem wysnuć wniosek o niekorzystnych warunkach społeczno-ekonomicznych na danym obszarze.

W 2019 r. wartość salda migracji była bardzo niska dla każdej z analizowanych gmin. Zjawisko odpływu ludności było szczególnie zauważalne w gminach Kłoczew i Nowodwór, gdzie wartość salda migracji

wyniosła ponad -10 na 1000 ludności. Natomiast w 2020 r. rozbieżności między poszczególnymi gminami były stosunkowo duże. Najwyższa wartość wystąpiła w gminie Żyrzyn (2,96 na 1000 ludności), natomiast najniższa – w gminie Ułęż (-8,20 na 1000 ludności). Co więcej, gmina Żyrzyn charakteryzuje się wyższym wskaźnikiem salda migracji w porównaniu zarówno ze wskaźnikiem województwa lubelskiego (-2,06 na 1000 ludności), jak i Polski (0,12 na 1000 ludności). Duży napływ ludności do gminy świadczy o jej wysokiej atrakcyjności osiedleńczej. W przypadku gmin Ułęż i Kłoczew na podstawie dużego spadku salda migracji w latach 2017-2019 można natomiast wnioskować np. o natężeniu problemów społeczno-ekonomicznych na danym obszarze.

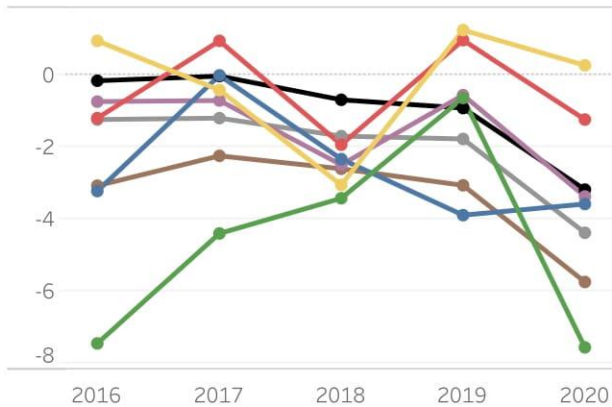
Odsetek ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w każdym z analizowanych przypadków rokrocznie wzrasta. Co więcej, w 2020 r. w prawie wszystkich analizowanych gminach wskaźnik ten przyjął wartości powyżej średniej Polski (68,0 na 100 osób), przy czym najwyżej plasowała się gmina Ułęż (75,3 na 100 osób). Był to również wynik wyższy, niż wynik powiatu ryckiego (70,3 na 100 osób). Najlepiej sytuacja przedstawia się natomiast w gminie Nowodwór, gdzie na 100 osób przypada 65,1 osób w wieku nieprodukcyjnym. Różnice w rozpatrywanych wartościach między poszczególnymi gminami wynoszą średnio 3,5 jednostki, co świadczy o stosunkowo dużym zróżnicowaniu struktury wiekowej analizowanych obszarów. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym we wszystkich analizowanych gminach jest porównywalny z wynikiem krajowym i wynosi ok. 22%, przy czym z roku na rok wzrasta. Sygnalizuje to występowanie zjawiska starzenia się społeczeństwa zarówno na poziomie krajowym, jak i lokalnym.

Liczba zawartych małżeństw na 1000 ludności jest porównywalna w gminach Kłoczew i Żyrzyn, gdzie wynosi ok. 4. Wynik wyższy od średniego wyniku kraju (3,8 na 1000 ludności) w 2020 r. odnotowano także w gminie Nowodwór (6,4 na 1000 ludności), a niższy – w gminie Ułęż (0,9 na 1000 ludności).

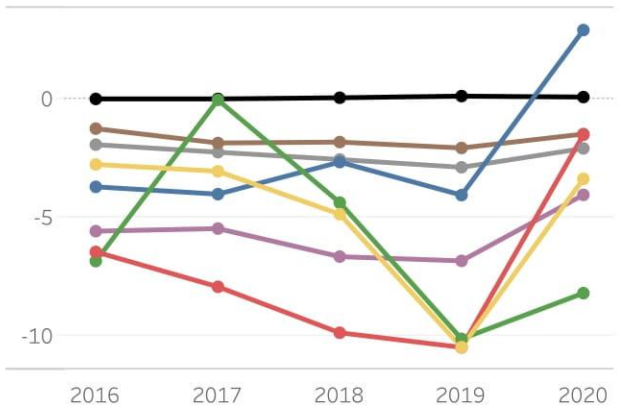
Współczynnik feminizacji we wszystkich analizowanych gminach w 2020 r. był niższy, niż w kraju (107) i województwie lubelskim (106). Przyjął on wartości od 97 w gminie Nowodwór do 101 w gminie Żyrzyn, co świadczy o przewadze mężczyzn w strukturze płci. Natomiast w przypadku odsetka osób powyżej 65. roku życia w populacji, w gminach Ułęż i Żyrzyn przyjmuje on podobne wartości, porównywalne do wartości dla kraju i województwa lubelskiego oraz powiatu ryckiego (ok. 19%). Gmina Nowodwór charakteryzuje się natomiast najniższym odsetkiem osób w wieku powyżej 65 lat w zestawieniu (16,1%).

DEMOGRAFIA

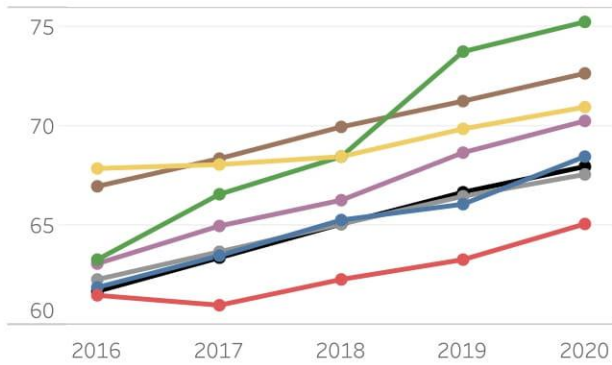
Przyrost naturalny na 1000 ludności

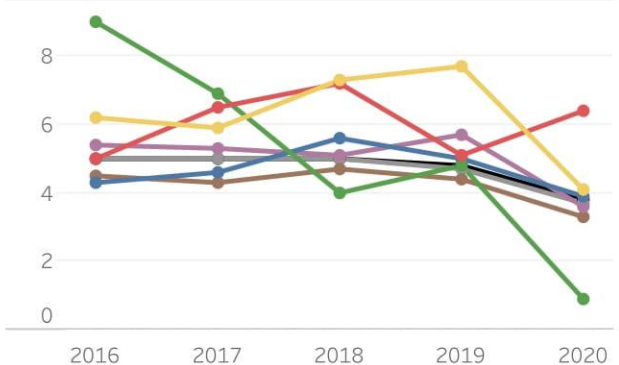
Saldo migracji na 1000 ludności

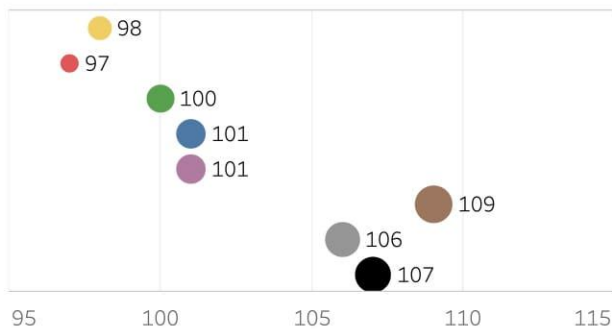
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym

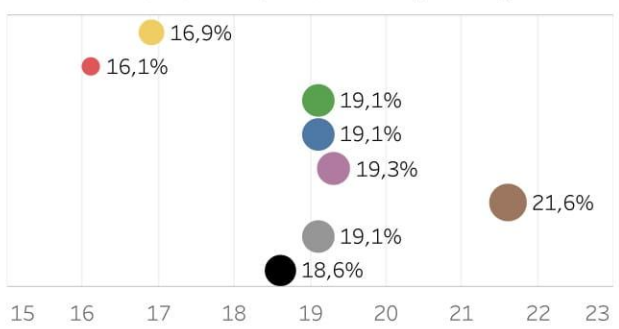
Zawarte małżeństwa na 1000 ludności

Współczynnik feminizacji [2020]

Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem [2020]

■ Kłoczew
■ Nowodwór
■ Ułęż
■ Żyrzyn
■ p. rycki
■ p. puławski
■ woj. lubelskie
■ Polska

Edukacja i kultura

W ramach niniejszej diagnozy przeanalizowano także dane dotyczące edukacji i kultury. Na podstawie informacji na temat wyników egzaminów ósmoklasisty czy współczynnika skolaryzacji określono poziom i jakość kształcenia na analizowanym obszarze.

Wyniki egzaminu ósmoklasisty we wszystkich analizowanych gminach w 2021 r. były niższe, niż średni wynik w Polsce. W każdej z gmin najslabiej wypadł egzamin z matematyki, przy czym jego wyniki przyjęły rozbieżne wartości – od 39,3% w gminie Kłoczew, do 49,8% w gminie Żyrzyn. Warto zauważyć, iż gmina Żyrzyn charakteryzuje się w tym wypadku wynikiem wyższym, niż średni wynik w Polsce, województwie i obu analizowanych powiatach (ok. 46,5%) oraz znacznie odbiega od wyników pozostałych gmin. Pozostałe z 4 badanych gmin osiągnęły bowiem porównywalne wyniki na poziomie ok. 40%. W przypadku egzaminu z języka polskiego, wyniki analizowanych gmin w 2021 r. przyjęły wartości od 59,0% w gminie Ułęż do 62,3% w gminie Żyrzyn. Jeśli chodzi o język angielski, najlepsze wyniki z egzaminu z tego przedmiotu także osiągnęli ósmoklasiści z gminy Żyrzyn, natomiast najgorsze – z gminy Kłoczew. Biorąc pod uwagę wszystkie trzy główne przedmioty egzaminów, gmina Żyrzyn wypada zatem najlepiej w zestawieniu, co świadczy o stosunkowo wysokim poziomie nauczania w szkołach na jej obszarze.

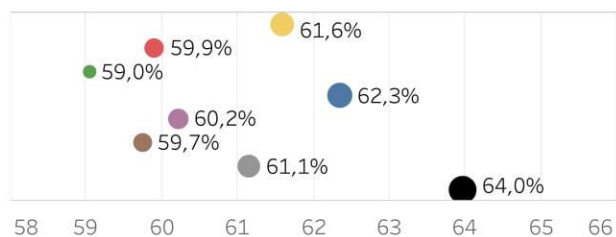
Współczynnik skolaryzacji netto (szkoły podstawowe) w badanych gminach w 2020 r. był niższy, niż średnia krajowa (94,7%) i kształtował się na poziomie ok. 87%. Gmina Ułęż jednak znacząco wyróżnia się w zestawieniu, charakteryzując się współczynnikiem na poziomie 73,0%. Na analizowanym obszarze występuje więc relatywnie niski odsetek uczących się w szkołach podstawowych w stosunku do liczby ludności w odpowiednim wieku. Można zatem wnioskować, iż dzieci i młodzież zamieszkująca gminy Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn w większości uczą się w szkołach zlokalizowanych w pobliskich, większych miastach. Można wśród nich wymienić przede wszystkim miasta powiatowe, tj. Ryki i Puławę.

Badane gminy posiadają także stosunkowo niski odsetek czytelników bibliotek publicznych na 1000 ludności, przy czym najniższy wynik w 2020 r. odnotowano w gminie Nowodwór. Na przestrzeni lat 2016-2019 wysoką pozycję w zestawieniu obejmowała gmina Żyrzyn, osiągając wyższe wartości wskaźnika w stosunku do średniej krajowej. Mimo że roku 2020 odsetek czytelników spadł, gmina wciąż utrzymywała się na jednej z najwyższych pozycji. W przypadku liczby wypożyczeń księgozbioru, w zestawieniu wyróżnia się gmina Ułęż. Jej średni wynik od wielu lat jest dużo wyższy od średniej krajowej i w 2020 r. wyniósł 24,3 wolumina na 1 czytelnika (przy średniej krajowej 15,8 wolumina na 1 czytelnika). Pozostałe z analizowanych gmin charakteryzują się niższą liczbą wypożyczeń, która waha się między 10,6 w przypadku gminy Nowodwór a 14,0 w przypadku gminy Kłoczew.

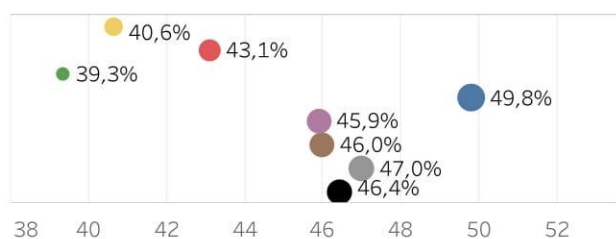
Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w porównaniu ze średnią krajową (90,1%) jest stosunkowo niewielki, zwłaszcza w przypadku gminy Ułęż (62,7%). W zestawieniu najlepiej pod tym względem wypadają gminy Kłoczew i Żyrzyn, w których w roku 2020 odnotowano odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym na poziomie ok. 84%.

EDUKACJA I KULTURA

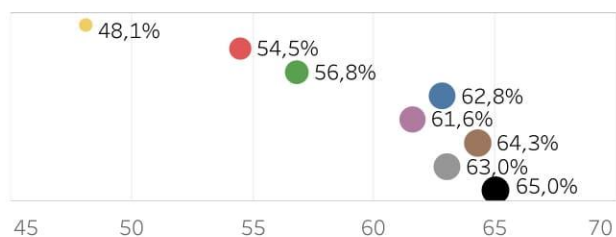
Wyniki egzaminu ósmoklasisty [2021]
- język polski -

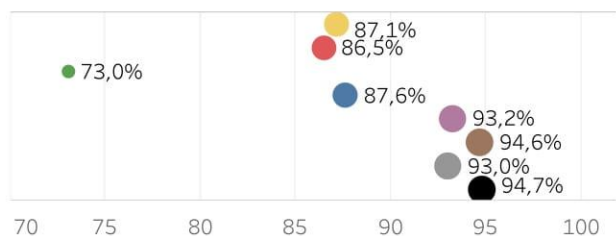
Wyniki egzaminu ósmoklasisty [2021]
- matematyka -

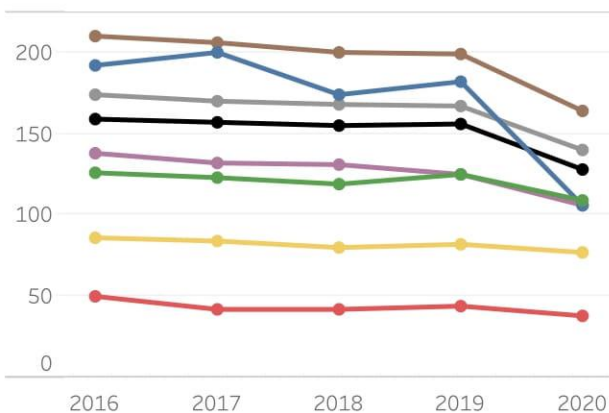
Wyniki egzaminu ósmoklasisty [2021]
- język angielski -

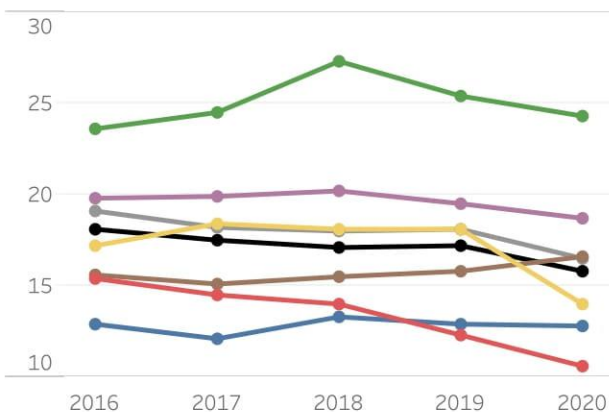
Współczynnik skolaryzacji netto [2020]
- szkoły podstawowe -

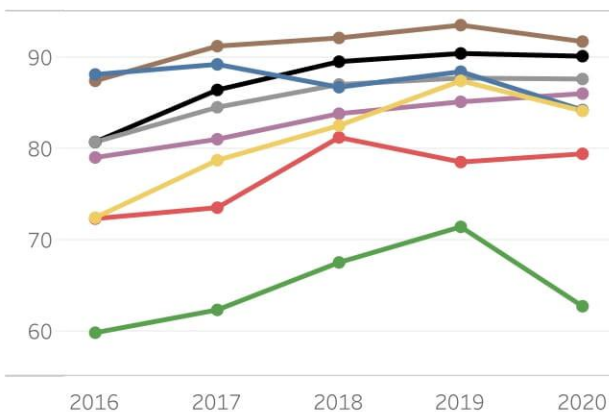
Czytelnicy bibliotek publicznych
na 1000 ludności

Wypożyczenia księgozbioru
na 1 czytelnika w woluminach

Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat
objętych wychowaniem przedszkolnym

2. Sfera gospodarcza

Analizę sfery gospodarczej gmin Ułęż, Kłoczew, Nowodwór i Żyrzyn oparto przede wszystkim na danych dotyczących podmiotów zarejestrowanych w REGON oraz liczby osób prowadzących działalność gospodarczą. Analizowany obszar charakteryzuje się powolną dynamiką zmian gospodarczych, widoczne są także oznaki ekonomicznego zastoju.

Biorąc pod uwagę fakt, iż analizowane gminy są gminami wiejskimi, jednym z najbardziej powszechnych rodzajów aktywności gospodarczej na ich terenie jest rolnictwo. Ponadto, przedmiotowy obszar charakteryzuje się wysokim poziomem rozwoju gospodarki rybackiej, zwłaszcza na terenie gmin Żyrzyn, Kłoczew i Nowodwór. Poza rolnictwem, mieszkańcy przedmiotowego obszaru funkcjonalnego znajdują pracę w szkołach, administracji samorządowej, handlu, usługach i transporcie. Wśród najbardziej znaczących przedsiębiorstw zlokalizowanych na analizowanym obszarze wymienia się bowiem:

	Gospodarstwa zajmujące się produkcją rolną i rybą,
	Przedsiębiorstwa zajmujące się przetwórstwem rolno-spożywczym,
	Zakłady budowlano-remontowe,
	Zakłady blacharsko-lakiernicze,
	Zakłady kamieniarskie,
	Zakłady transportowe.

Przedsiębiorczość

Powiat rycki charakteryzuje się niskim odsetkiem podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności. Co więcej, wszystkie z należących do niego analizowanych gmin w 2020 r. osiągnęły niższe wartości od średniej powiatowej, kształtujące się na poziomie 74 na 1000 ludności (gmina Ułęż) i mniejszym. Świadczy to o niskim poziomie przedsiębiorczości w regionie, zwłaszcza w gminie Nowodwór, gdzie według stanu na rok 2020, do rejestru regon były wpisane 53 podmioty na 1000 ludności.

Liczba nowo zarejestrowanych jednostek w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w 2020 r. była najniższa w gminie Nowodwór. W tym przypadku liczba ta była połowę niższa od średniej krajowej (42 jednostki na 10 tys. ludności przy średniej krajowej wynoszącej 86). Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku liczby jednostek wykreślonych z rejestru REGON (12 jednostek na 10 tys. ludności).

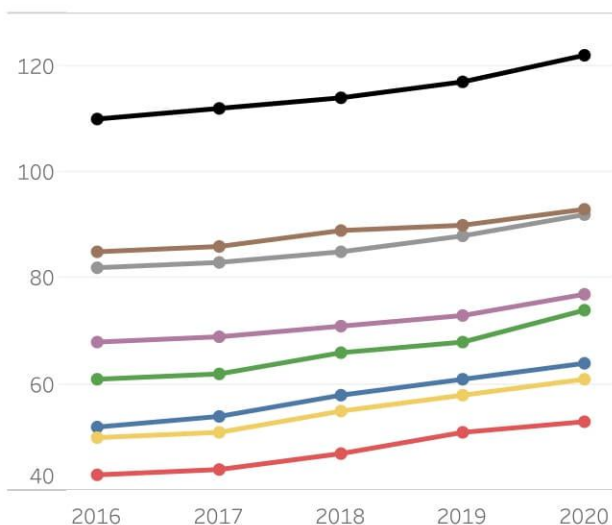
Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym w analizowanych gminach z roku na rok rośnie, jednak wciąż jest dużo niższa, niż średnia krajowa (14,61). W gminach Kłoczew, Ułęż i Żyrzyn liczba ta jest porównywalna i w 2020 r. wyniosła ok. 9, natomiast w gminie Nowodwór zaobserwowano jeszcze niższy wynik (7,17).

Tymczasem udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarczych ogółem w analizowanych gminach jest stosunkowo wysoki. W przypadku gmin Kłoczew, Nowodwór i Żyrzyn w 2020 r. był on na porównywalnym poziomie (ok. 82%), natomiast gmina Ułęż wyróżnia się w zestawieniu z wynikiem niższym od średniej krajowej (70,7%).

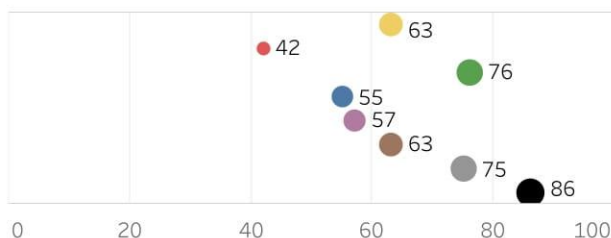
Największa liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadających na 10 tys. ludności w 2020 r. cechowała gminy Żyrzyn (51) i Ułęż (48), natomiast najmniejsza – gminę Nowodwór (30). Biorąc pod uwagę średni wynik dla Polski, województwa lubelskiego oraz powiatów puławskiego i ryckiego (ok. 40 na 10 tys. ludności), gmina Żyrzyn plasuje się na wysokim poziomie.

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

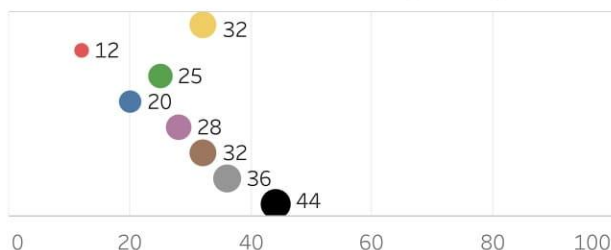
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności

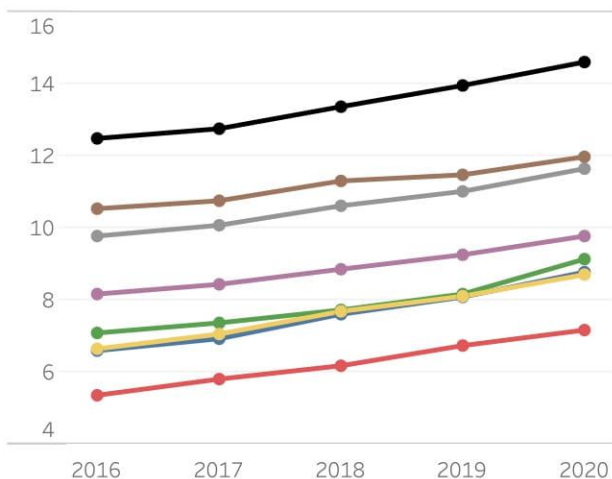
Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności [2020]

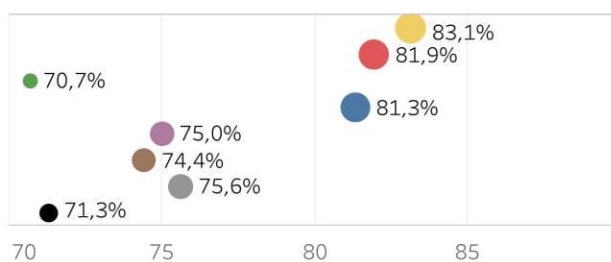
Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności [2020]

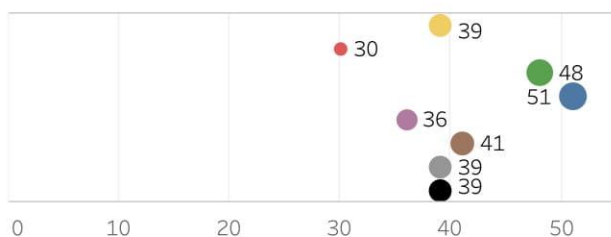
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym

Udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem [2020]

Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. ludności [2020]

Rynek pracy

W dalszej kolejności dokonano analizy rynku pracy w gminach Ułęż, Nowodwór, Kłoczew i Żyrzyn oraz zestawiono jej wyniki ze średnimi wynikami dla regionu i Polski. Sytuację najlepiej prezentuje liczba osób bezrobotnych na badanym obszarze – w analizowanych gminach udział bezrobotnych w populacji ogółem jest porównywalny i wynosi ok. 3%, podobnie jak w kraju.

Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym na trzech z analizowanych obszarów jest natomiast wyższy od wyniku krajowego wynoszącego 4,6%. Wyjątek stanowi gmina Żyrzyn, gdzie w 2020 r. odnotowano stopę bezrobocia na poziomie 4,5%. Najwyższy odsetek bezrobotnych cechuje natomiast gminę Ułęż (5,5%). Co więcej, wśród osób bezrobotnych dużą część stanowiły osoby długotrwale bezrobotne – w powiecie ryckim w 2020 r. było to aż 56,4%. Największy udział długotrwale bezrobotnych odnotowano w gminie Nowodwór (65,1%), co może świadczyć o trudnej sytuacji na lokalnym rynku pracy.

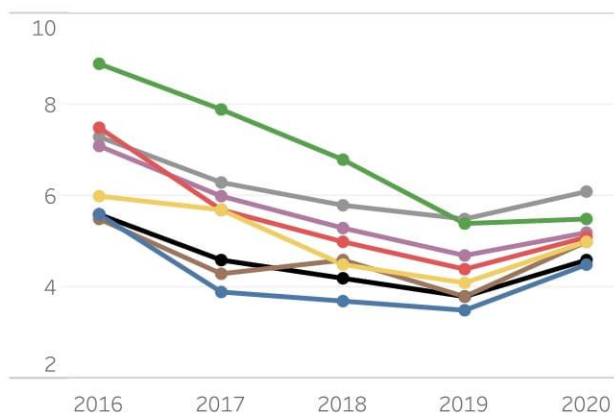
Wśród osób bezrobotnych w analizowanych gminach, średnio 45-55% bezrobotnych stanowiły kobiety. Najniższym odsetkiem w 2020 r. charakteryzowała się gmina Żyrzyn, natomiast największym – gmina Nowodwór. Większe zróżnicowanie w badanych gminach wystąpiło natomiast w przypadku udziału osób powyżej 50. roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych. Gmina Ułęż osiągnęła bowiem wynik na poziomie 32,7%, przy czym jest on wyższy od średniej województwa lubelskiego, powiatu ryckiego, a także Polski (25,7%). Pozostałe trzy z analizowanych gmin charakteryzują się niższym udziałem osób starszych w ogólnej liczbie bezrobotnych (16,7-20,6%).

O stosunkowo złej sytuacji na rynku pracy w analizowanych gminach świadczy także liczba osób pracujących na 1000 ludności w wieku produkcyjnym. W 2020 r. we wszystkich z gmin odnotowano dużo niższy wynik niż wynik krajowy, przy czym najgorsza sytuacja miała miejsce w przypadku gminy Nowodwór (52,90 na 1000 ludności w wieku produkcyjnym).

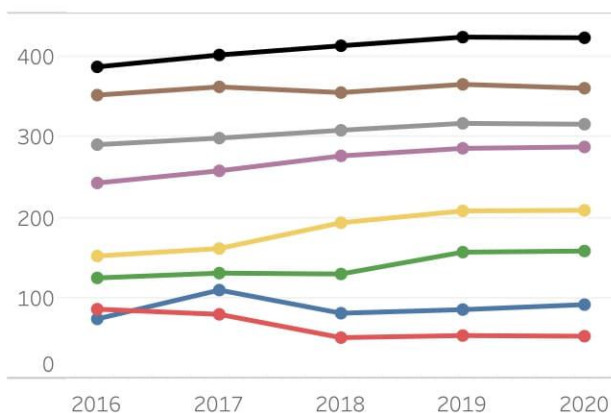
Udział pracujących kobiet w ogólnej liczbie pracujących w 2020 r. był bardzo wysoki w gminach Nowodwór (83,1%) i Żyrzyn (73,5%), zwłaszcza biorąc pod uwagę średni wynik dla Polski (50,2%). Gminy Kłoczew i Ułęż charakteryzuje natomiast porównywalny odsetek pracujących kobiet, wynoszący ok. 50-51%.

RYNEK PRACY

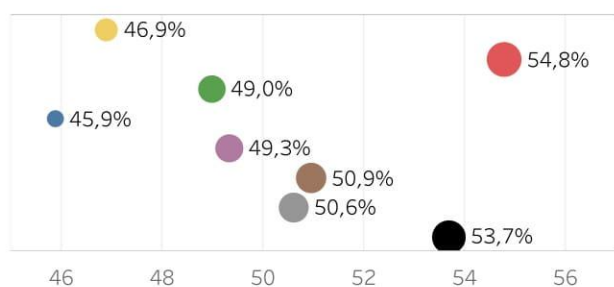
Udział bezrobotnych
w liczbie osób w wieku produkcyjnym

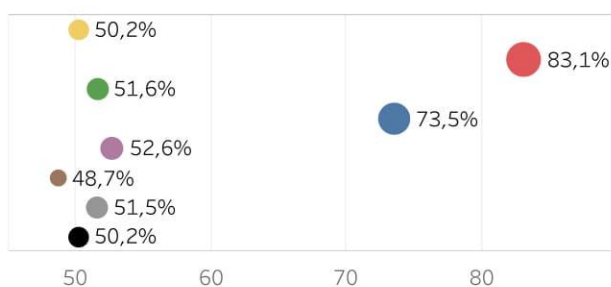
Pracujący na 1000 ludności
w wieku produkcyjnym

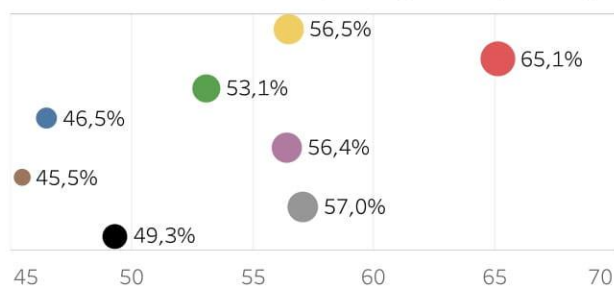
Udział bezrobotnych kobiet
w liczbie bezrobotnych ogółem [2020]

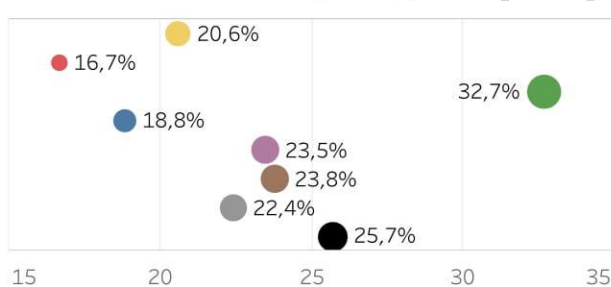
Udział pracujących kobiet
w liczbie pracujących ogółem [2020]

Udział długotrwale bezrobotnych
w liczbie bezrobotnych ogółem [2020]

Udział osób bezrobotnych
owyżej 50 roku życia
w liczbie bezrobotnych ogółem [2020]

■ Kłoczew
■ Nowodwór
■ Ułęż
■ Żyrzyn
■ p. rycki
■ p. puławski
■ woj. lubelskie
■ Polska

Finanse samorządowe

Sytuacja finansowa samorządów wyrażona została poprzez wskaźnik samofinansowania, a także dochody gminy na 1 mieszkańca oraz udział wydatków na poszczególne cele. Na podstawie zebranych danych określono poziom podejmowanych inwestycji, co wpływa pośrednio na jakość życia mieszkańców.

Dochody gminy na 1 mieszkańca na analizowanych obszarach z roku na rok są coraz wyższe, jednak wciąż kształtują się na niższym poziomie niż średnia krajowa (6503 zł). Gminą charakteryzującą się porównywalnym wynikiem do wyniku krajowego jest gmina Żyrzyn (6412 zł), natomiast najniższy wynik w 2020 r. osiągnęła gmina Nowodwór (5530 zł). Udział nadwyżki operacyjnej w dochodach gmin na analizowanym obszarze w 2020 r. był niższy od średniej wartości dla województwa lubelskiego (19,2%). Dla powiatów: ryckiego i puławskiego wartości wskaźnika przyjęły poziom ok. 4,5%. W przypadku gminy Żyrzyn wynosił on nieco ponad 5%, natomiast w pozostałych trzech gminach kształtował się na poziomie ok. 9-10%. Każda z analizowanych gmin posiada także stosunkowo niskie obciążenie dochodów własnych obsługą zadłużenia. W 2020 r. było ono dużo niższe względem średniego obciążenia w województwie lubelskim (40,6%) i wyniosło maksymalnie 22,3% w przypadku gminy Nowodwór.

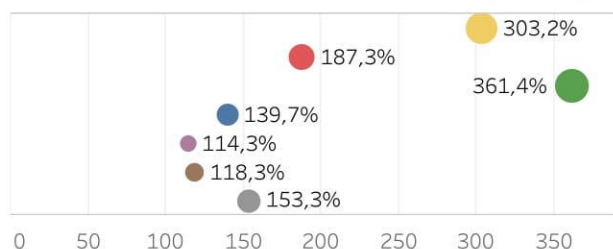
Obciążenie wydatków bieżących wydatkami na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń w 2020 r. w powiatach ryckim i puławskim kształtowało się na poziomie 65-70%. W przypadku analizowanych gmin wyniki były niższe i wynosiły od 36,7% dla gminy Kłoczew do 43,5% dla gminy Żyrzyn.

Jeśli chodzi o wskaźnik samofinansowania, w każdym z analizowanych przypadków w 2020 r. wyniósł on ponad 100%, przy czym największą wartość osiągnął w przypadku gminy Ułęż (361,4%). Poniżej średniej wojewódzkiej kształtuje się natomiast wynik gminy Żyrzyn (139,7%). Zauważalne jest zatem duże zróżnicowanie między analizowanymi gminami.

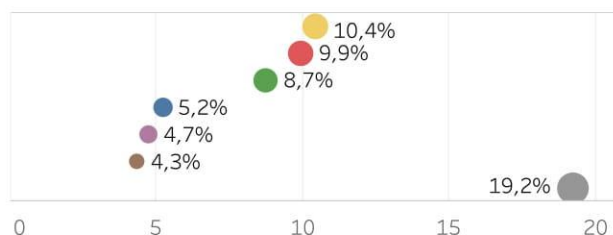
Udział wydatków na poszczególne cele w ogólnych wydatkach poszczególnych gmin w 2020 r. także był zróżnicowany. W każdej z analizowanych gmin wydatki na administrację, oświatę i wychowanie, a także pomoc społeczną i rodzinę są wyższe względem średniego udziału wydatków krajowych na te cele. W przypadku wydatków na administrację, najwyższy ich udział w ogólnych wydatkach miał miejsce w gminie Ułęż (12,6%). Ta sama gmina charakteryzowała się stosunkowo niewielkim udziałem wydatków na oświatę i wychowanie w latach 2016-2019, jednak w 2020 r. wydatki te znacznie wzrosły i kształtują się na wysokim poziomie. Udział wydatków na pomoc społeczną i rodzinę w wydatkach ogółem poszczególnych gmin kształtuje się powyżej średniej krajowej. W 2020 r. najwyższym wynikiem charakteryzowała się gmina Żyrzyn, natomiast najniższym – gmina Ułęż.

FINANSE SAMORZĄDOWE

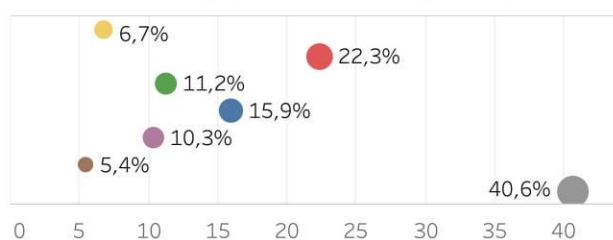
Wskaźnik samofinansowania [2020]

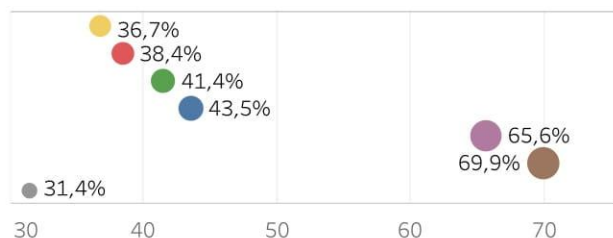
Udział nadwyżki operacyjnej w dochodach ogółem [2020]

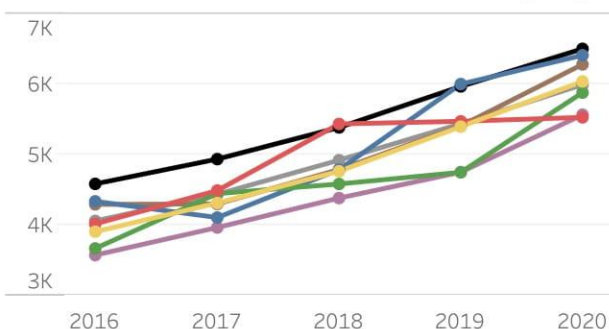
Obciążenie dochodów własnych obsługą zadłużenia [2020]

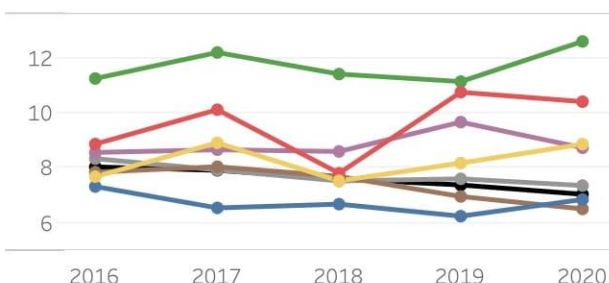
Obciążenie wydatków bieżących wydatkami na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń [2020]

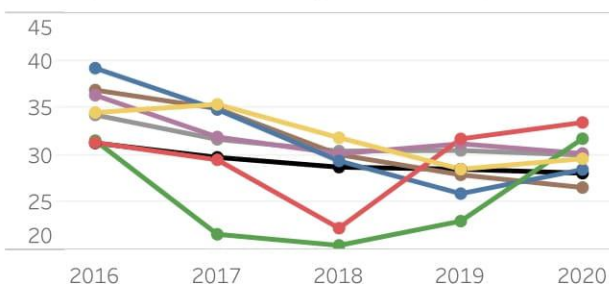
Dochody gminy na 1 mieszkańca [płn]

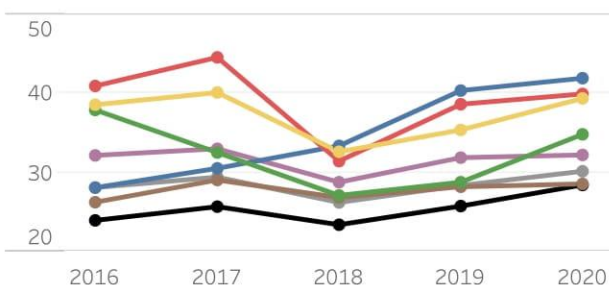
Udział wydatków na administrację publiczną w wydatkach ogółem

Udział wydatków na oświatę i wychowanie w wydatkach ogółem

Udział wydatków na pomoc społeczną i rodzinę w wydatkach ogółem

3. Sfera przestrzenna

O strukturze funkcjonalno-przestrzennej analizowanego obszaru w dużym stopniu decyduje jego położenie w dorzeczu dolnego Wieprza, występowanie obszarów chronionego krajobrazu (OCK Dolina Wieprza) oraz bliskość dróg krajowych nr 17 (Granica Państwa - Lublin – Warszawa) i nr 48 (Dęblin – Kock).

Według informacji zawartych w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin, ze względu na wiejski typ analizowanym gmin, większość zabudowy w przedmiotowym obszarze funkcjonalnym stanowią indywidualne gospodarstwa rolne i zabudowa jednorodzinna. Dominującą cechą układu wsi na badanym obszarze jest kształtowanie zabudowy wzdłuż dróg i podporządkowanie sieci osadniczej głównym ciągom komunikacyjnym, a więc drogom krajowym i powiatowym. Ze względu na zmiany w strukturze zawodowej ludności gmin wiejskich, w tym przedmiotowych gmin, zmniejsza się udział budownictwa zagrodowego na rzecz budownictwa jednorodzinnego i usługowego, a także letniskowego.

Ważnym aspektem struktury funkcjonalno-przestrzennej jest także występowanie na analizowanym terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Pradolina Wieprza. Posiada on wysokie walory krajobrazowe obejmujące systemy lasów, łąk i torfowisk. Obszar chronionego krajobrazu „Pradolina Wieprza” zajmuje ogólną powierzchnię 33 159 ha, z czego 4 900 ha znajduje się na terenie gminy Ułęż i ok. 6 200 ha na terenie gminy Żyrzyn. Największą powierzchnię Obszaru zajmują lasy oraz grunty orne, gdzie prowadzona jest tradycyjna gospodarka rolna, natomiast łąki i pastwiska stanowią około 23%. Na terenie „Pradoliny Wieprza” znajduje się kilka dużych kompleksów stawów hodowlanych m.in. w gminie Ułęż, gdzie głównie hodowane są karpie.

Infrastruktura i ochrona środowiska

Pod względem przestrzennym diagnoza została oparta na danych dotyczących przede wszystkim infrastruktury technicznej, a także lesistości poszczególnych gmin. Analiza dotyczyła m.in. udziału ludności korzystającej z sieci wodno-kanalizacyjnej oraz gazowej, jak również ilości odpadów zebranych z gospodarstw domowych.

Wyposażenie analizowanych gmin w infrastrukturę techniczną jest na poziomie niższym, niż średni krajowy poziom. Widoczne jest to przede wszystkim w przypadku sieci kanalizacyjnej – w 2020 r. udział ludności korzystającej z tej sieci w powiecie ryckim wyniósł 41,2%, a w powiecie puławskim 62,8%. Wśród analizowanych gmin najniższy odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej odnotowano w gminie Ułęż (2,4%), co świadczy o bardzo niskiej dostępności infrastruktury kanalizacyjnej. Najwyższy wynik w tym obszarze cechuje natomiast gminę Żyrzyn, gdzie z sieci kanalizacyjnej korzysta 32,5%

ludności. Mieszkańcy gminy Nowodwór także w niewielkim stopniu mają dostęp do kanalizacji, natomiast z sieci gazowej nie korzystają w ogóle. Dostępność sieci wodociągowej analizowanych gmin jest natomiast stosunkowo wysoka w przypadku gmin Żyrzyn i Ułęż, gdzie jest porównywalna z wynikiem krajowym (ok. 90%). Najgorzej w zestawieniu wypada gmina Kłoczew (78,3%). Z analizy udziału osób korzystających z sieci infrastruktury technicznej ogółem wynika, że największą dostępnością cechuje się gmina Żyrzyn.

Analizowane gminy różnią się także pod względem zużycia wody z wodociągów. Największym zużyciem charakteryzuje się gmina Kłoczew (41,0 m³ na 1 korzystającego), a najmniejszym – gmina Nowodwór (22,1 m³ na 1 korzystającego).

Wielkość zmieszanych odpadów komunalnych przypadających na 1 mieszkańca jest stosunkowo niska w każdej z analizowanych gmin. Przy średniej krajowej wynoszącej 174,3 kg, badane gminy cechują się wartościami z zakresu od 46,7 kg (gmina Kłoczew) do 64,2 kg (gmina Ułęż). W gminie Żyrzyn obserwuje się natomiast wysoki odsetek odpadów selektywnie zebranych z gospodarstw domowych w ogólnej ilości zebranych odpadów. Wartość ta w 2020 r. wyniosła 63,5% i jest o 22,7 pp. wyższa od średniej krajowej. Najgorzej w zestawieniu wypada gmina Nowodwór, gdzie odsetek odpadów zebranych selektywnie w 2020 r. wyniósł 37%.

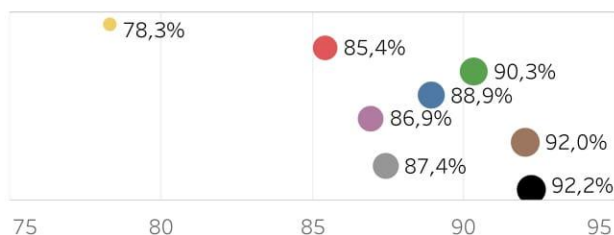
Poziom lesistości w przypadku większości z analizowanych gmin jest niewiele niższy od poziomu lesistości kraju i wynosi od 21,4% (gmina Kłoczew) do 25,7% (gmina Ułęż). Najwyższym wskaźnikiem charakteryzuje się gmina Żyrzyn, gdzie poziom lesistości w 2020 r. osiągnął wartość 35,8%. Dużą część powierzchni analizowanych gmin obejmuje Obszar Chronionego Krajobrazu „Pradolina Wieprza”. W jego granicach znajduje się ok. 48% powierzchni gminy Żyrzyn oraz ok. 59% powierzchni gminy Ułęż.

Ponadto, na terenie gminy Żyrzyn znajduje się Obszar Natura 2000 „Dolny Wieprz” i Rezerwat przyrody „Piskory”, gdzie celem ochrony jest zachowanie zespołu ekosystemów wodnych, bagiennych i leśnych o dużej różnorodności biologicznej, zwłaszcza zrekultywowanego jeziora Piskory z bogatą awifauną lęgową. Ze względu na położenie analizowanych gmin w dolinie rzeki Wieprz, w ich obszarze cyklicznie występują powodzie i podtopienia.

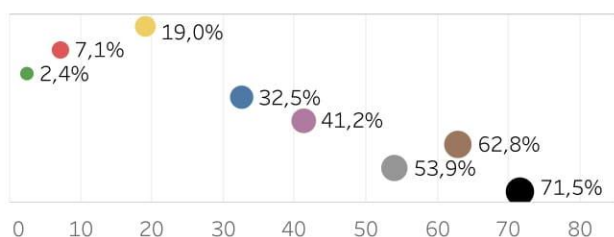
Duża część powierzchni gmin jest objęta obowiązującymi Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego - ich obszary objęte są MPZP w całości (gminy Ułęż i Żyrzyn), bądź w znaczącej większości.

INFRASTRUKTURA I OCHRONA ŚRODOWISKA

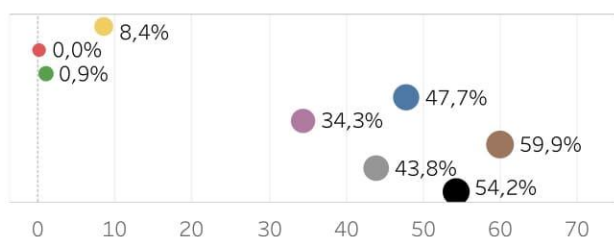
Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej [2020]

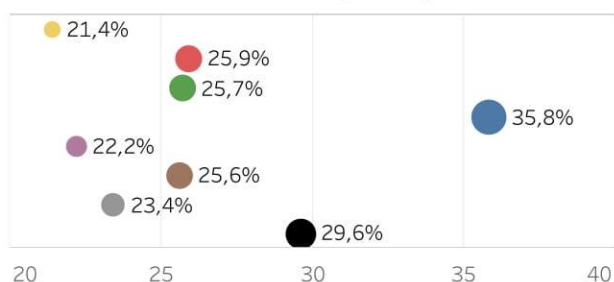
Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej [2020]

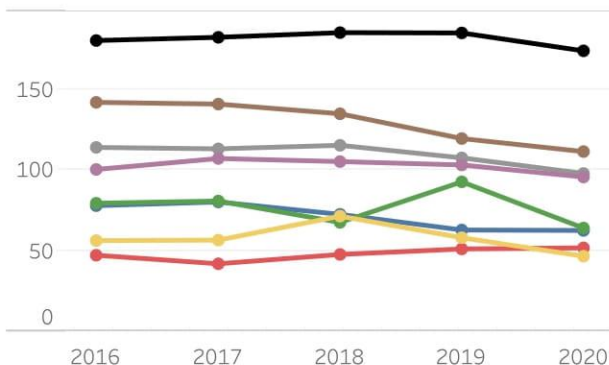
Udział ludności korzystającej z sieci gazowej [2020]

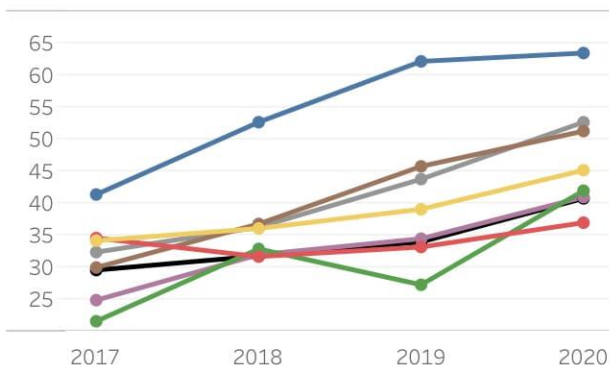
Lesistość [2020]

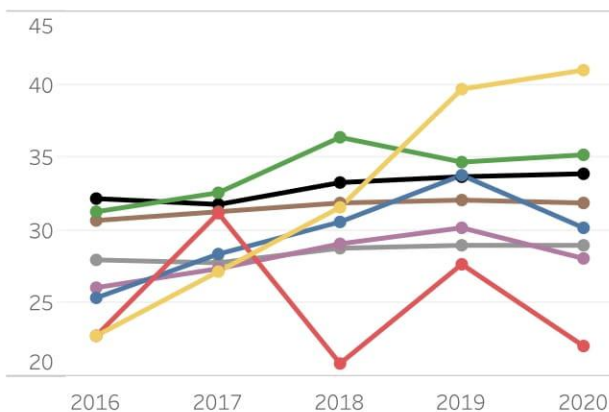
Zmieszane odpady komunalne z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca [kg]

Odpady zebrane selektywnie z gospodarstw domowych w relacji do ogółu odpadów [%]

Zużycie wody z wodociągów na 1 korzystającego [m³]

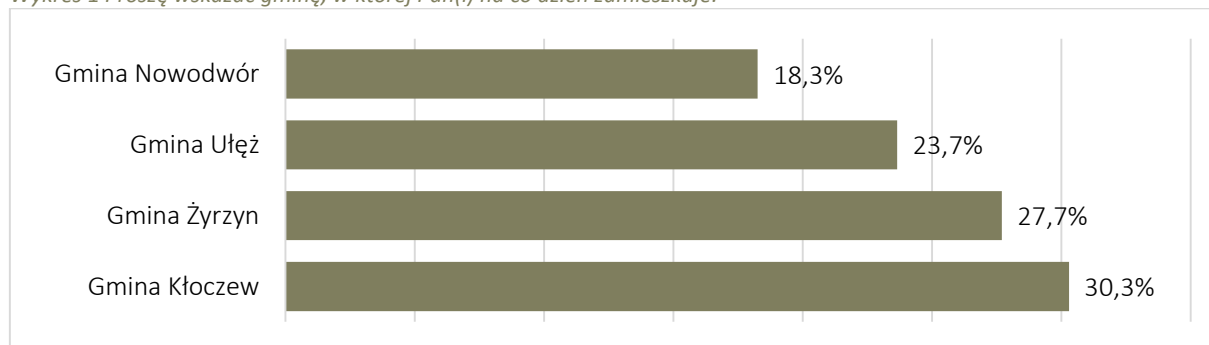
Wyniki badania ankietowego

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 będąca ramowym dokumentem dla interwencji Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 wskazuje obszary strategicznej interwencji m.in. obszary zagrożone trwałą marginalizacją. Gmina Ułęż (z powiatu ryckiego), Kłoczew (z powiatu ryckiego), Nowodwór (z powiatu ryckiego) i Żyrzyn (z powiatu puławskiego) zostały zaklasyfikowane do tych obszarów. W dniu 3.01.2022 r. wskazane gminy zawarły Porozumienie w sprawie opracowania i realizacji wspólnej Strategii Rozwoju.

Na potrzeby dokumentu przeprowadzono badanie ankietowe wśród mieszkańców gmin, w celu poznania oczekiwań i potrzeb mieszkańców, jak również priorytetów rozwojowych gmin w kolejnych latach. Badanie prowadzono w terminie od 15.02.2022 r. do 17.03.2022 r., w ankiecie wzięło udział 241 respondentów.

W badaniu ankietowym wzięli udział mieszkańcy wszystkich gmin wchodzących w skład porozumienia. Największą aktywnością wykazali się mieszkańcy gminy Kłoczew (30,3%), najmniejszą natomiast gminy Nowodwór, którzy stanowili około 18% wszystkich respondentów.

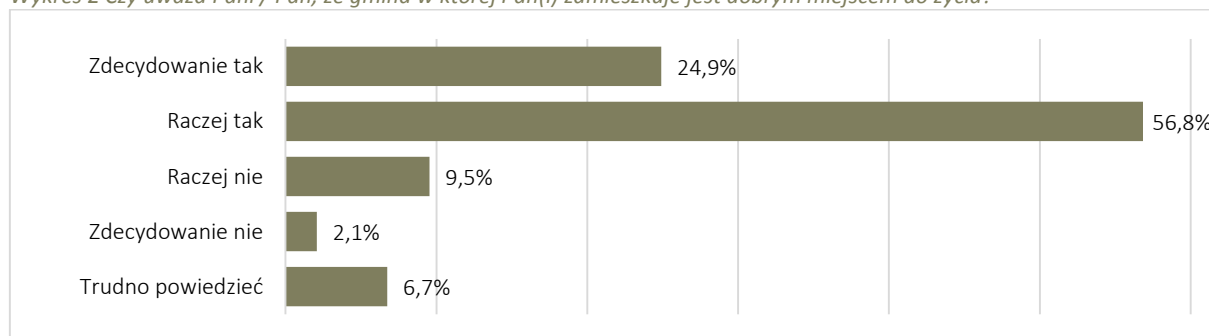
Wykres 1 Proszę wskazać gminę, w której Pan(i) na co dzień zamieszkuje:

Źródło: opracowanie własne, n=241.

Blisko 82% ankietowanych pozytywnie ocenia swoje miejsce zamieszkania, przeciwne zdanie miało niecałe 12% mieszkańców. Przedstawione dane świadczą o tym, że gminy: Ułęż, Kłoczew, Nowodwór i Żyrzyn, są dobrym miejscem do życia.

Wykres 2 Czy uważa Pani / Pan, że gmina w której Pan(i) zamieszkuje jest dobrym miejscem do życia?

Źródło: opracowanie własne, n=241.

Odpowiedzi ankietowanych dotyczące preferencji migracyjnych, świadczą o przywiązaniu do miejsca i poczuciu tożsamości lokalnej. Stanowią również potwierdzenie i odzwierciedlenie oceny gmin jako dobrego miejsca do życia. Około 83% mieszkańców, w perspektywie najbliższych pięciu lat, planuje pozostać w gminie, w tym blisko 5% bierze pod uwagę przeprowadzkę do innej miejscowości w zamieszkiwanej gminie. Około 17% ankietowanych rozważa przeprowadzkę. Wśród wskazywanych kierunków, większość zdecydowałaby się na wyprowadzkę do innej miejscowości w Polsce (8,7%) poza granicami województwa lubelskiego. Na zamieszkanie na terenie innej miejscowości w województwie lubelskim wskazało 4,5%, w tym niecały 1% wybrał Lublin. O przeprowadzce zagranicę myśli około 3% respondentów.

Wykres 3 Gdzie w perspektywie najbliższych 5 lat chciałaby/chciałby Pani/Pan mieszkać?

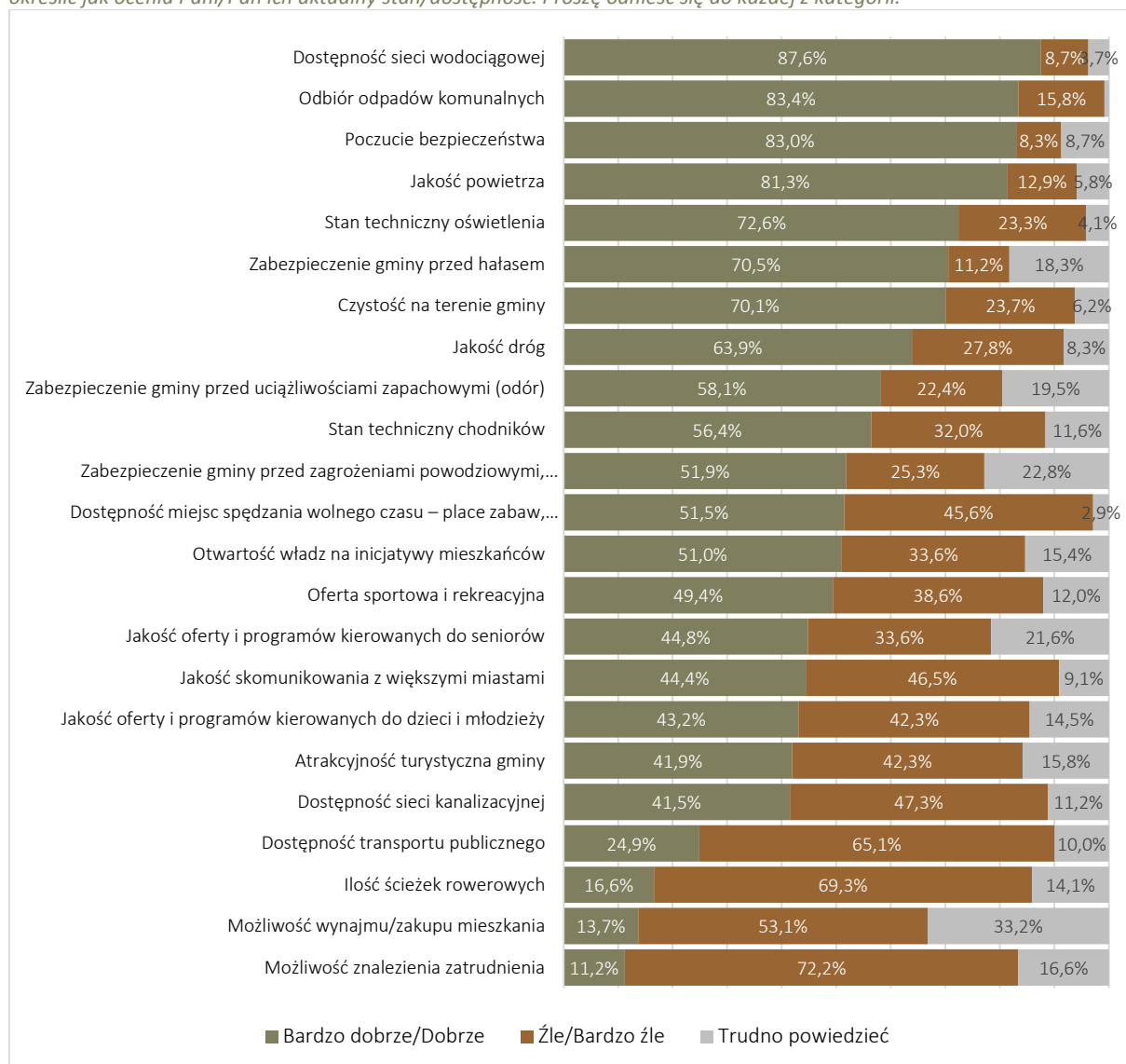
Źródło: opracowanie własne, n=241.

Mieszkańcy zostali poproszeni o ocenę stanu i dostępności elementów infrastruktury oraz aktualnej oferty na terenie zamieszkiwanej gminy. Opracowanie strategii posłuży m.in. do pozyskania środków przewidzianych w ramach „Innego Instrumentu Terytorialnego”. W ramach Instrumentu przewidziano dodatkowe środki dedykowane gminom z zagrożonym marginalizacją, które pozwolą na pozyskiwanie środków i realizację celów Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 dedykowanych tym obszarom, takich jak: Ochrona Zasobów Środowiska i Klimatu, Efektywne Wykorzystanie Energii oraz Rozwój Zrównoważony Terytorialnie. Wskazane cele pozwoliły na zdefiniowanie zakresu elementów podlegających ocenie i ograniczenie ich do kwestii związanych w szczególności z infrastrukturą i środowiskiem, w celu określenia realnego zapotrzebowania i występujących deficytów.

Najlepiej oceniono dostępność sieci wodociągowej (87,6%) i odbiór odpadów komunalnych (83,4%). Wysoko oceniono również poziom odczuwanego bezpieczeństwa (83%), co koresponduje z oceną obszaru wskazanych gmin, jako dobrego miejsca do życia. Mieszkańcy zwracają uwagę i pozytywnie oceniają aspekty środowiskowe – jakość powietrza, czystość na terenie gminy, jak również zabezpieczenie gminy przed hałasem i uciążliwościami zapachowymi.

Najgorzej oceniono możliwość znalezienia zatrudnienia (72,2%) na terenie wskazanych gmin. Negatywnie oceniono również dostępność ścieżek rowerowych (69,3%). Mieszkańcy gmin są niezadowoleni również z dostępności transportu publicznego (65,1%) i jednocześnie z jakości skomunikowania z większymi miastami (33,6%). Mimo wysokiej dostępności sieci wodociągowej, z której korzysta ponad 75% mieszkańców każdej z gmin, widoczne są wyraźne deficyty w rozwoju sieci kanalizacyjnej. Dostępność sieci kanalizacyjnej negatywnie oceniło 47,3%. Najniższą dostępnością charakteryzuje się gmina Ułęż (2,4% korzystających mieszkańców w 2020 r.), najwyższą na poziomie 32,5% gmina Żyrzyn. Respondenci nisko oceniają również możliwość wynajmu i zakupu mieszkania na terenie gmin. Istotne z punktu widzenia rozwoju wskazanych gmin jest przede wszystkim zadbanie o infrastrukturę sieci wodno-kanalizacyjnej, poprawę skomunikowania z innymi ośrodkami, jak również rozwój gospodarczy.

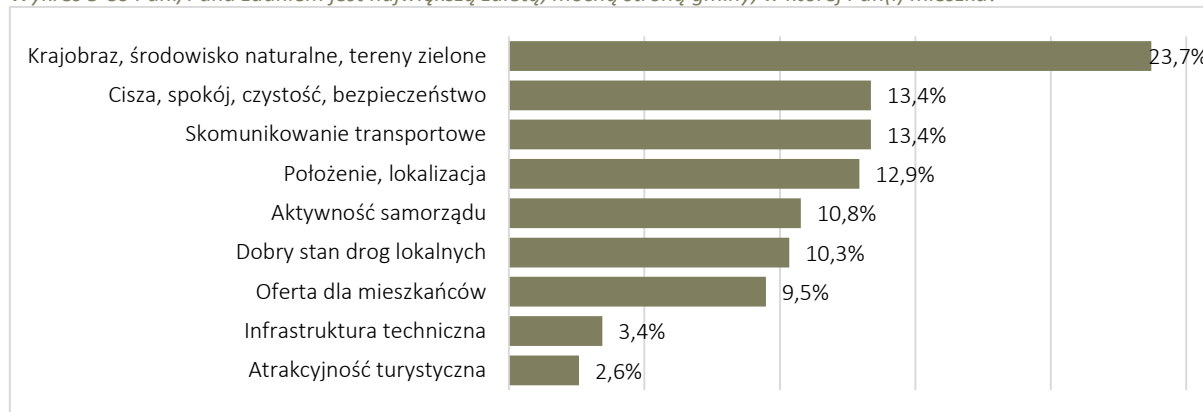
Wykres 4 Spośród wymienionych elementów infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie zamieszkiwanej gminy, proszę określić jak ocenia Pani/Pan ich aktualny stan/dostępność. Proszę odnieść się do każdej z kategorii.

Źródło: opracowanie własne, n=241.

Mieszkańcy zostali zapytani o mocne i słabe strony zamieszkiwanych gmin. Ponad 23% wskazało, że mocną stroną stanowi krajobraz, środowisko naturalne i tereny zielone. Druga z najczęściej wskazywanych odpowiedzi dotyczyła bezpieczeństwa, czystości, spokoju i ciszy – wskazana mocna strona znajduje odzwierciedlenie w ocenach obszaru jako dobrego miejsca do życia. Ponadto mieszkańcy podkreślają również położenie, lokalizację i skomunikowanie transportowe.

Wykres 5 Co Pani/Pana zdaniem jest największą zaletą, mocną stroną gminy, w której Pan(i) mieszka?

Źródło: opracowanie własne, n=241.

Jako słabe strony wskazano przede wszystkim niewystarczającą liczbę miejsc pracy (15,6%). Respondenci zwracają również uwagę na niezadowalający stan infrastruktury drogowej (13,1%) oraz brak komunikacji publicznej (12,4%). Co dziesiąty badany zwrócił uwagę na brak miejsc integracji społeczności czy spędzania czasu wolnego. Mieszkańcy jako słabą stroną podkreślają również brak rozwoju, perspektyw i nowych inwestycji (11%). Przedstawione słabe strony stanowią istotne deficyty w gminach.

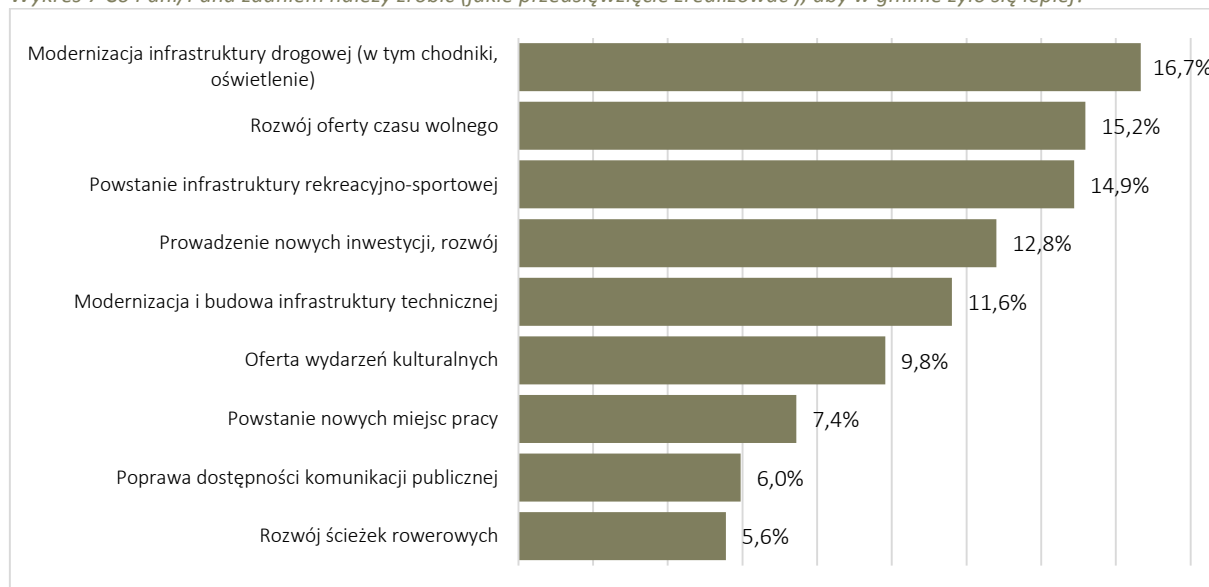
Wykres 6 Co Pani/Pana zdaniem jest największą wadą, słabą stroną gminy, w której Pan(i) mieszka?

Źródło: opracowanie własne, n=241.

Według mieszkańców przedsięwzięcia, które należy zrealizować, żeby poprawić jakość ich życia dotyczą w pierwszym rzędzie modernizacji infrastruktury drogowej i okołodrogowej (16,7%), rozwoju oferty czasu wolnego (15,2%) oraz powstania infrastruktury rekreacyjno-sportowej (14,9%). Blisko 13% wskazało bardzo szeroko i ogólnie na rozwój i prowadzenie nowych inwestycji.

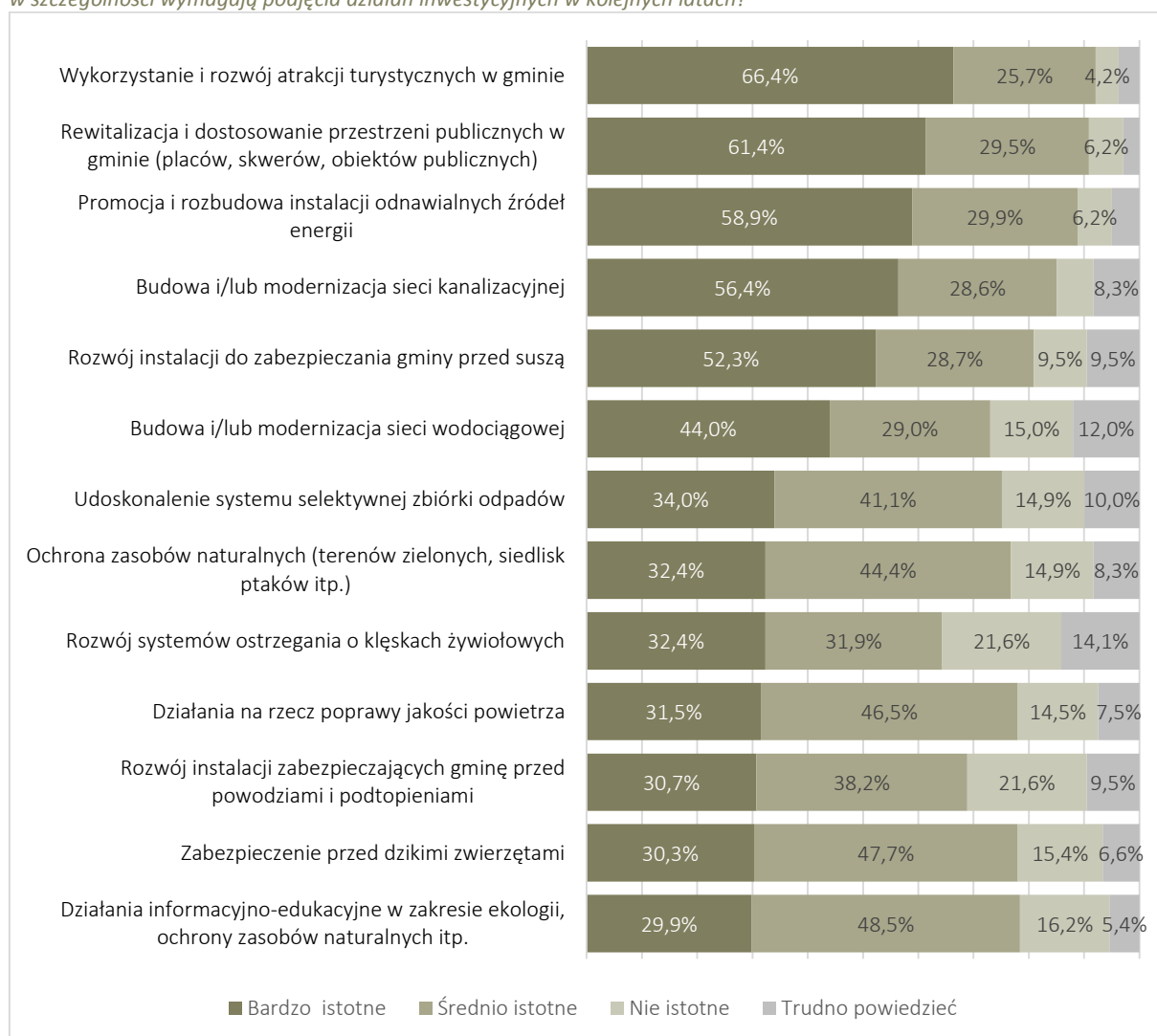
Wykres 7 Co Pani/Pana zdaniem należy zrobić (jakie przedsięwzięcie zrealizować), aby w gminie żyło się lepiej?

Źródło: opracowanie własne, n=241.

Ankietowani zostali poproszeni o określenie, które z elementów dotyczących funkcjonowania zamieszkiwanej gminy w szczególności wymagają podjęcia działań inwestycyjnych w kolejnych latach. Według blisko 67% respondentów, bardzo istotne jest wykorzystanie i rozwój atrakcji turystycznych w gminie, co wpłynie na podniesienie jakości życia mieszkańców, ale również na wzrost gospodarczy. Istotne z punktu widzenia mieszkańców oraz umożliwienia integracji społeczności, jest zrewitalizowanie i dostosowanie przestrzeni publicznych m.in. placów zabaw, skwerów czy obiektów użyteczności publicznej. Bardzo istotne według ankietowanych jest promowanie i rozbudowa instalacji odnawialnych źródeł energii, co bezpośrednio przełoży się na poprawę jakości środowiska, w szczególności powietrza. Z uwagi na niedostateczny rozwój sieci kanalizacyjnej, ponad połowa wskazała to jako istotny element wymagający podjęcia inwestycji. Mniej istotne w opinii mieszkańców okazały się być kwestie dotyczące prowadzenia działań z zakresu edukacji i podnoszenia świadomości ekologicznej, zabezpieczenia przed dzikimi zwierzętami czy działania na rzecz jakości powietrza.

Wykres 8 Które z wymienionych elementów dotyczących funkcjonowania zamieszkiwanej przez Panią/Pana gminy w szczególności wymagają podjęcia działań inwestycyjnych w kolejnych latach?

Źródło: opracowanie własne, n=241.

Ponad 60% ankietowanych byłoby zainteresowanych wymianą źródeł ciepła, na nowoczesne, niskoemisyjne ogrzewanie, gdyby mieli możliwość otrzymania dofinansowania. Wysoki odsetek osób bardzo zainteresowanych dotyczył również termomodernizacji budynków (51,5%). Średnie zainteresowanie (36,5%) związane jest z założeniem instalacji fotowoltaicznych. Blisko 40% ankietowanych nie byłoby zainteresowanych przeznaczaniem dofinansowania na zabezpieczenie przed podtopieniami, jak również kompostowaniem odpadów organicznych (35,7%).

Wykres 9 Gdyby możliwe było uzyskanie dofinansowania do wymiany posiadanych przez Panią/Pana instalacji lub zainstalowania nowych elementów, którymi z nich był(a)by Pan(i) potencjalnie zainteresowana(y)?

Źródło: opracowanie własne, n=241.

W strukturze respondentów dominowały kobiety (66%). Przeważającą grupę stanowiły osoby w wieku 35-44 lat, z odsetkiem 39%, a następie grupa w wieku 25-34 z blisko 28% odsetkiem. Najmniejszy udział stanowiły osoby najmłodsze (do 18 lat), niecałe 0,5%. Przeważająca liczba ankietowanych posiadała wykształcenie wyższe (57,7%), a następnie średnie/średnie branżowe – 36,9%. Większość mieszkańców biorących udział w badaniu, stanowiły osoby pracujące (71%). Drugą grupą byli rolnicy (6,1%), co wynika ze specyfiki i charakteru poszczególnych gmin.

Tabela 5 Metryczka, profil socjo-demograficzny badanych

Płeć	Kobieta: 66%	Mężczyzna: 34%
wiek	Do 18 lat: 0,4%	45-54: 12,4%
	18-24: 10,4%	55-64: 7,9%
	25-34: 27,4%	65 i więcej: 2,5%
	35-44: 39,0%	
Wykształcenie	Wyższe: 57,7%	Zasadnicze zawodowe, branżowe: 4,2%
	Średnie, średnie branżowe: 36,9%	Gimnazjalne, podstawowe: 1,2%
Status na rynku pracy	Pracujący: 71,0%	Prowadzący działalność: 4,6%
	Rolnik: 6,1%	Emeryt, rencista: 4,6%
	Nie pracuje, zajmuje się domem: 5,0%	Bezrobotny: 2,0%
	Uczeń, student: 5,0%	Inne: 1,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.